

III.

M.40063

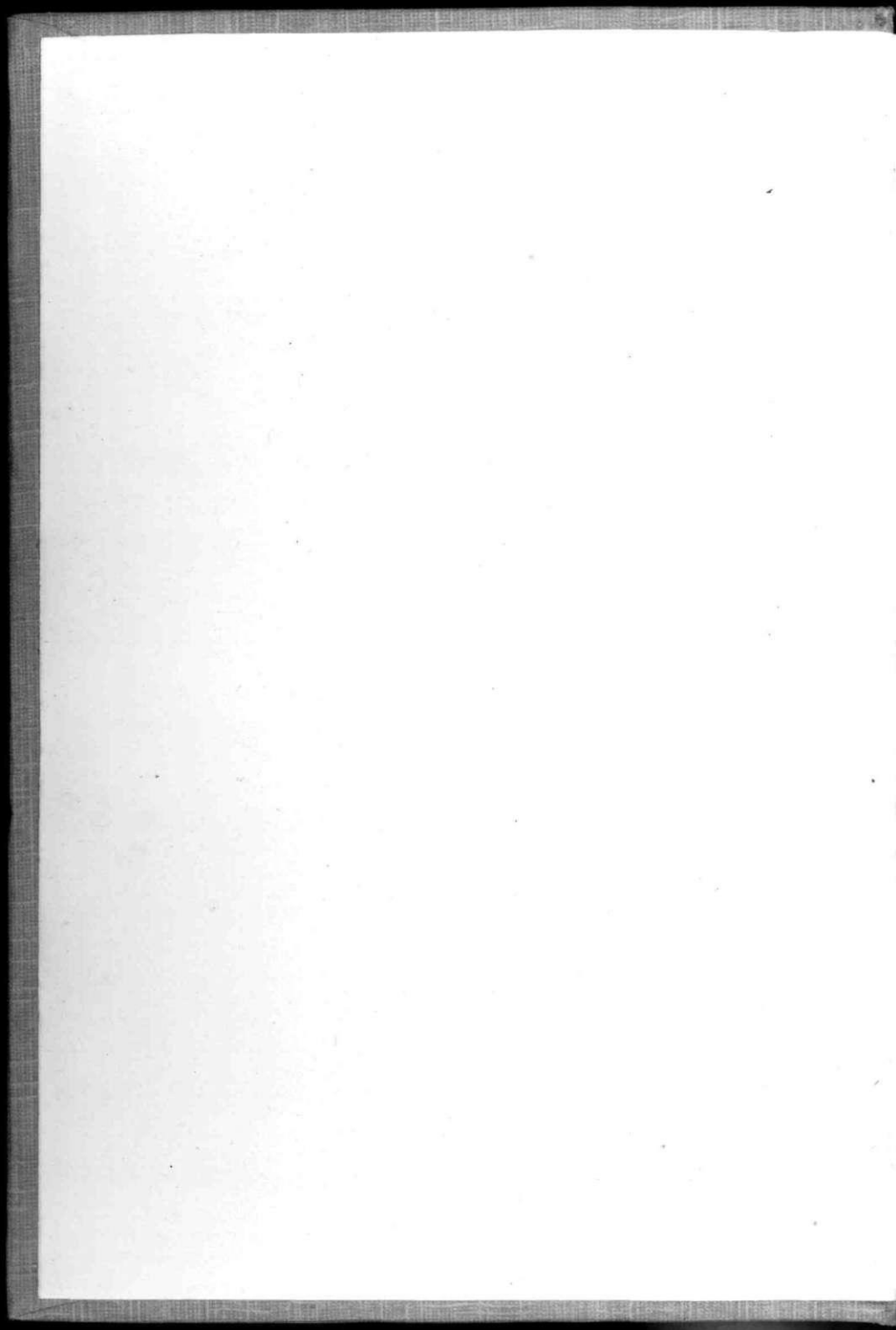
h

A. ASKERC IZABRANE PJESME

PRIREDIO
Dr A. BAZALA

U ZAGREBU 1913
IZDANJE NAKLADNE HRVATSKE

Fr. Spillner's

Kyubiana

1913.

10063, in Mh.

A. ASKERC IZABRANE PJESME

PRIREDIO
D^R. A. BAZALA

U ZAGREBU 1913
IZDANJE MATICE HRVATSKE

A. Asker

A. ASKERC IZABRANE PJESME

PRIREDIO
D^R. A. BAZALA

U ZAGREBU · 1913
IZDANJE MATICE HRVATSKE

Mh
40063

030006564

NASLOV T. KRIZMANA
TISAK DIONIČKE TISKARE U ZAGREBU.

O A. AŠKERCU KAO MISLIOCU.

Lakše je u djelu velikoga
duha iznaći pogriješke i zablude,
nego o vrijednosti njegovoj
podati jasni i potpuni razvoj.

Schopenhauer.

I.

Trebalo je prirediti izbor Aškerčeve poezije. Kad po mislim, da je u toj poeziji sadržan cijeli jedan ljudski život, bogat mislima, dubok čuvstvima i snažan pregnućem, jedva bih mogao i posumnjati, da će tko od izbora očekivati, te bi mu podao potpunu i jasnu sliku toga života. Tome očekivanju ne će udovoljiti ni ovo nekoliko riječi uvoda, jer i nemaju namjere, da prikažu ličnost Aškerčevu sa svih strana, već se ograničuju na to, da iznesu najmarkantnije crte misaonoga svijeta, što se u njegovoj poeziji razotkriva. Važnost toga svijeta baš za pjesnikovo zvanje može se dobro prosuditi iz riječi *Nietzscheovih*, kad se tuži, zašto današnji pjesnici ponajviše nijesu učitelji i vodje svojega naroda. „Stariji su Grci tražili od pjesnika, da bude učitelj odraslima: no kako li bi se morao danas pjesnik stidjeti, kad bismo to od njega tražili, — od njega, koji sam nije bio učenik (Lerner) dobar i koji zato i nije postao dobrom pjesmom ni lijepom umjetninom, nego je u najboljem slučaju kao one plaho privlačive razvaline svetišta, ali ujedno sklonište požuda, obrasle cvijećem i bodljikavim biljem i otrovnim travama kao ruše-

vine, nastavane i pohadjane od zmija, crvi, pauka i ptica — predmet tužna razmišljanja, zašto danas naplemenitije i najvrednije mora uzrasti kao ruševina, ni u prošlosti ni u budućnosti ne postigavši savršenstva.“ I ne pitajući, je li ovaj Nietzscheov prigovor sadašnjim pjesnicima opravdan ili nije, ne može se poreći opravdanost misli sadržane u ovoj tužbi: da naime ne mogu biti učitelji naroda pjesnici, kojih poezija nije izliv oplemenjene, u sebi jedinstvene i skladne ličnosti, iz koje bi izvirao način života — lijep kao pjesma. Onda bi se moglo reći, da je Aškerc daleko odvojio od ovakvih pjesnika, jer se on i u životu i u pjesmi pokazuje kao jedinstvena, u unutrašnjosti svojoj sredjena i ugodjena priroda, koja po ravnovjesju sposobnosti i sila ima izvjesnu stalnost i čvrstoću, ali nije ukočena i zato je sposobna za razvoj, kojega pravac ide za potpunim ostvarenjem jednoga cjelovitog ljudskoga načina života.

Svaki čovjek, čim se rodi, zalazi u gotove oblike života, i isprva stupa utrtim putevima, kojima teče život. Mnogi ostaje u njima svagda, bilo iz udobnosti, što se prilagodio njima, bilo iz neznanja ili iz nemoći, da razbije silu, kojom ga prilike prikivaju. Rijetki su pojedinci, koji, kad osjete nesklad između duše i načina života, samosvijesno ustaju i nastoje životu podati novi pravac, otvoriti mu nove puteve teženju i radu; rijetki su, koji stvaraju sliku načina života, koji — rjeđe u cijelosti, ponajviše samo u većim ili manjim čestim — podaje nove vrijednosti. Aškerc je zarana pokazivao samostalnost, koja mu nije dopuštala, da naprosto udje u društveni i duševni milieu i da mu se bezuvjetno pokori. A kad je jednom samostalno stao prema njemu, onda je već stajao i protiv njega ondje, gdje je vidio, da su oblici njegovi izgubili smisao i čar, gdje je nestalo iz njih duha, a vrijednost njihova izbljedila ili nestala. Prirodno je postao protivnikom takovih uredbi i prilika, koje ne zadovoljavaju duha, te je na njih upravio oštre strjelice svoje satire; u drugu je

ruku postao pobornikom nazora o životu, koji će se životom ostvarivati. Ovo Aškerčevo stajalište prema životnim pitanjima može se označiti kao *personalizam*, jer traži, da prilike života budu izraz unutrašnjega, ličnoga (personalnoga) života. Taj je život u neprekidnom razvoju, vječno teženje, živi rad (aktivitet). Prema njemu stoji mirna zazbiljnost prilika, s kojom život često dolazi u sukob. Kad bi ta zazbiljnost bila naš fatum, onda bi se na svakome sukobu razbio život. I to se zbiva, ali nije svagda tako. Razvoj kulture pokazuje, kad se vrijeme ispuni, da i zbilja popušta, jer ni ona nije nepomično tvrda ni apsolutno dovršena, i onda se prilike udešavaju prema zahtjevima i potrebama svijesti. Zazbiljnost je dakle gradja (Stoff) životnome stilu, što ga riše duh (ideja). Takovo je bilo uvjerenje Aškerčevo, zato njegov nazor o životu i njegova poezija pristupa k zazbiljnosti sa *zahtjevom*, da bi se uredila prema ideji, — kao da je usvojio Riehlove riječi: ideje nijesu zazbiljnosti, kako je vjerovao Platon, — ali su određene, da stvore zazbiljnost, koje još nema. *Ideje su zadaće*, koje se životom promiseću u zazbiljnost.

Ovo se (aktualističko) shvaćanje oslanja na suvremenu filozofijsku misao, kako je nalazimo primjerice u evolucioniističkom voluntarizmu Fouilléovu, da svijest nije samo odraz misli; misao — osobito ako je organički povezana s ostalom duševnosti — donosi sa sobom i izvjesne energije i izaziva neko htijenje. Ako je *mišljenje* doista naše, ako se naime nije samo pokliznulo površinom svijesti, nego se s cijelom svijesti združilo, onda će ono *težiti* k ostvarenju; i kao što ideja u duši umjetnikovoj ima snagu, da se očituje u umjetnini, tako će misao i spoznaja naša upravljati životom našim.

Sve to podaje životu najprije *idealističko-etički*, a onda i *umjetnički* karakter. Uzme li se naime, da su ideje dinamički faktori, dakle da su kadre pokrenuti život, oblikovati zazbiljnost prema ideji, onda se život sastoji upravo u ispunjavanju *zadaće*, što je predočuje ideja, — *zadaće*, što *treba* da

se ispuni u življenju pojedinca i naroda, u njegovim prilikama i uredbama. Takav se život ne da zamisliti kao udobno prilagodjenje prilikama, kako *jesu*, ne da se ispuniti ni kao *uživanje*, nego samo kao volja (aktivizam), kao asimptotičko približavanje zazbiljnosti (das Sein) k idealu (das Sollen). No s druge strane je ovakav život, jer polazi od unutrašnjosti prema izvanjštini, od ideje k zazbiljnosti, izraz nekoga duševnoga sadržaja; to mu podaje *umjetnički značaj*. Ova zapravo Goetheova misao, da je život izraz duše u djelovanju čovjekovu, u njegovu držanju, u privatnim i društvenim prilikama, — misao, koju je i *Nietzsche* prihvaćao, čini se, da i Aškercu lebdi pred očima. Obično se dakako pod životnom umjetnosti razumijeva *spretnost*, što bolje se okoristiti prilikama; ne mari se pri tom za to, da je čovjek često prisiljen prikazivati se, što nije, i zakrivati svoje misli i nakane plaštem društvenih nazora, te tako uzevši na sebe odijelo jaganjca živjeti po vučjoj čudi. No ovako životno umijeće je lažno i čovjeka nedostojno. Pravo je životno umijeće iskreni i nepri-siljeni izraz cijeloga bića ljudskoga, u kojem su razum, srce i volja ujedinjeni, te u svakom očitovanju suradjuju zajedno. I Aškerc, koji toliko ističe važnost obrazovanosti i prosvjete za život, očito pokazuje, kako mu je nesimpatičan jednostran čovjek, napose onaj razumski čovjek, sa svojom teoretskom kulturom odlučenom od srca i volje, po kojoj život teče u zlu pored spoznanja dobra; sam pak traži život, koji se nesamo spoznaje kao dobar, nego se i hoće: „*svaki čovjek mora svoju filozofiju doživjeti*“. Zahtjev ovaj ne da se dakako provesti, ako svijet naših spoznaja i misli ne čini organsku cjelinu s čuvstvima i htijenjem, ako nijesu elementi spoznaje, čuvstvovanja i volje u ravnovjesju, a još manje se dade provesti, ako se jedni drugima opiru. Život kao umjetnina moguć je samo onda, ako je izraz *totaliteta* karaktera, izraz sredjene i ujedinjene duševnosti. Tim su dakako sastavljene i granice *subjektivnosti*: ne će svaka provala srca ni

svako uzbudjenje nagona biti vrijedno, da zadobije izražaj; svako očitovanje ima pravo na opstanak samo, koliko povisuje i obogaćuje cjelinu života. Zato i nije straha, da bi čovjek ovako svojom glavom misleći i svoju volju hoteći zašao na nemoguće puteve individualističkoga radikalizma; *misao* — ne možda časovita predodžba, — *i volja* — ne časovita uzbuna afektivnoga i instinktivnoga dijela — predočuju već jedan elemenat duševni, koji je uklopljen u sustav nazora i hotnja, te tako izbavljen osamljenosti i pojedinačne vrijednosti. *Misao i volja* uvijek imaju nešto općeno, jer su izraz cijeloga bića, a ne samo jednoga dijela ili jednoga časa: u njima, i ako možda u individualizovanu načinu, govori *čovjek* (der Mensch in der Idee). Osamljene, časovite provale ne mogu se duže ni održati kao životne vrijednosti, pa i ako se tu i tamo ili neko vrijeme mogu javiti, za trajnost su neodržive. I mnoga ta teorija životna, kad bi se tražio experimentum crucis, bila bi već davno oborena, napose pak ona, koja svoj kukavni opstanak zahvaljuje ideji ili kreposti, u koju se samo zaodijeva. Ovakav dvostruki život nije samo za trajnost nemoguć, nego je i nedostojan. Um, koji je nosilac ideje i kojega je pogled upravljen k općenosti, prikiva se uz pojedinačno i stavlja se u službu nagona; njegova je zadaća samo pripaziti na najugodniji čas, da se uzmogne nagonu udovoljiti. Na ovako nedoličnu službu stavlja se um u životu, koji ne izvire iz potpune, uredjene jedinstvene duševnosti. Iz kaotične duše ne može izaći život — lijep i potpun, ne može izaći ni život stalan i čvrst, jer mu nedostaje organizatorna snaga sustava, da se uspješno opire pojedinačnim pokušajima i trzajima momenta: iz kaotične duše ne može izaći umjetnički lik života, vrijedan nasljedovanja tako, te bi sugestivnom moći svojom postao praeceptor vitae, učitelj života. Aškerčeva poezija razvija sliku života, koji se po unutrašnjosti svojoj ukazuje kao organizovani, dakle *ujedinjeni i skladni sustav*, budući da mu idejni krug nije samo refleks u duši, nego —

kao u Goethea — ujedno sila, koja umije uzgibati talase čuvstva i pokrenuti volju. Poradi ovako organizovane unutrašnjosti život je u svim svojim očitovanjima jedan, cjelovit i upravo zato prema vani *iskren*, ali ujedno relativno samostalan, samosvijestan i ponosan, upravo poradi organičke sveze, u kojoj stoje njegovi elementi i po kojoj se opiru ne samo prodiranju izvana, nego i prebujanju unutrašnjih poriva, koji ne bi pristajali u onaj sistem, te bi bili kadri sliku života izobličiti. Razumljivo je, da ovakav život ne može stajati pod vlašću „dionizijskih“ nagona, koji provaljuju naglo, žestoko, divlje, raspušteno, nego samo pod vlašću „apolinske“ volje. Ugled toga života nije opojeni, strastveno divlji bog *Dioniz*, nego trijezni, i mirno mudri bog *Apolo*: eto zato se u životnome nazoru Aškerčevu *ideji* pripisuje glavna uloga; ne doduše tako, te bi „dionizijski“ elementi prirode ljudske bili ugušeni, ali ipak tako, da se i oni kao i ostala gradja prirodom dana oblikuje i uredi prema zahtjevima totaliteta životnoga. Tim se životna slika uzdiže nad plitki naturalizam, a ipak ostaje u granicama humaniteta, dobivajući pravac prema idealu: *oplemenjenoj i pročišćenoj čovječnosti*.

II.

Tome shvaćanju odgovara nesamo život Aškerčev i njegova poezija, nego i njegovi nazori o umjetnosti, napose o poeziji. On doduše nije tih nazora nikada sustavno razvio, čemu je poglaviti razlog, što ih je samo prigodice isticao; uza sve to i iz tih membra disiecta (razbacanih uda) dade se složiti prilično jasna slika jedne u biti svojoj idealistične „filozofije umjetnosti“. Značajno je za nju ponajprije isticanje „apolinarskoga“ elementa. „Vendar išćemo pri pravem pesniku ne samo globokega čuvstvovanja, ampak tudi globokih misli; išćemo širokega obzorja, dalekosežnih perspektiv. Moderni pesnik naj bi ne pesnil samo v svojem imenu, ampak

tudi v imenu tiste družbe, sredi katere živi. Moderni pesnik mora pesniti tudi socialno, v socialnem duhu, v duhu novega socialnega gibanja, ki obeta preroditi zastarele oblike današnje družbe. Pa tudi narodnost še ni popolnoma premagano stališče — zlasti pri nas Slovanih ne! Nekateri dekadentje vse to radi pozabljajo. Prezirajo vse, kar se godi okoli njih, in opevajo samo svoje občutke. Z besedami hočejo izražati samo svoje *čuvstvovanje*. Pri tem pa pozabijo, da človeška beseda ni samo izraziteljica čustva, ampak tudi nositeljica *misli in idej*. Samo čuvstvovanje (občutje, Stimmung) izražati, to je stvar glasbe, jezik naš pa je ustvarjen še za konkretnije predstave. In *vsi pravi in veliki pesniki so bili tudi globoki misleci, ki so s svojimi sentencami bogatili duševni zaklad dotičnih narodnih literatur*.¹ U jednom pismu na F. Govekara tuži se na publiku, koja polazi u kazalište zabavljati se, a ne — *misлити*; prigovara ukusu publike, koja voli nesamo operetu nego i operu od drame. „Pri operi zopet ne treba nič misliti. Sediš lepo komodno na fotelju, pa se daješ zibati od poskočne godbe v romantične sanje. S tem ne rečem, da glasbe ne cenim. Jako visoko jo cenim. *Še više pa cenim poetično misel, ki jo izražā človek z besedami*.“² To isto vrijedi onda i za ljubavnu liriku; čini se naime, da za Aškerca, kojega je pogled upravljen na općenost tako, te i u individualitetu gleda samo osebuji prikaz općeno-ljudske prirode, ne može ova vrsta poezije biti osobito vrijedna: odviše je subjektivna, te često ima za predmet samo *sebe*, svoje „ja“, i ne mareći, koliko se u njem očituje općena priroda ljudska, pa zato i kadgod iznoseći „malenkostne“, sićušne dojmove, koji za *čovječnost* nijesu ili od nikakve ili od neznatne važnosti. Svoj je poeziji doduše *izvor* u čuvstvu, te njezin umjetnički *karakter* stoji u individualitetu, ali pogled toga individualiteta treba da je *širok*, da

¹ A. Aškerc: „Erotika“ pa „Čaša opojnosti“, Ljublj. Zvon 1899.

² F. Govekar: Iz spominov na A. Aškerca. Slovan 1912. str. 276.

obuhvati nesamo svojo dušo, nego cijeli svijet i život. Upravo zato se Aškercu više mili poezija, ako po čuvstvima izaziva *predodžbe*, u kojih oblikovanju i prikazivanju se vidi pogled na svijet i život, cijela duša pjesnikova. Prihvaćajući dakle *Zolinu* definiciju, da je umjetnost izrezak iz života promatran kroz temperamenat, nadovezuje: „Duša umetnikova je potreben i neizogiben medij med nama ter med življenjem in prirodo. . . . Tisto, kar umetnik vdihne svojemu umotvoru, to je njegova individualnost. Bolj ko je razvita ta individualnost v umetniku, tem izvirnejši je. Vsa dela velikih umetnikov vseh narodov nosijo na sebi pečat individualnosti. Ne moremo si tudi misliti velikega umetnika, poeta, novelista, ki sam ne bi imal nikakršnih *idealov*, *principov* in nam tistih svojih plemenitih *nazorov* nikdar ne bi odkril v svojih delih. Pesnik, ki bi bil sam brez idealov, sploh ne bi bil pesnik, ampak navaden dninar. . . . Zato hočemo videti tudi *borbe za ideje*, hočemo čitati globokih *misli*, *videti tendenco*.“¹

S tim je riječima odmah označeno i stajalište prema *realizmu*. Kaže li se, da je umjetnost *realistična*, onda to ne znači ništa više, nego da ona svoj predmet uzima iz zbiljskoga svijeta i života. Ali nije dosta, da ga uzme, kakav jest, — jer predmet umjetnosti nije samo *dan* (gegeben), nego je *zadan* (aufgegeben). Umjetnost ne može biti goli prijepis prirode i života.² Da sadržaji njihovi postanu umjetnošću, potrebno je, da k njima pristupi duša, koja će ih u nekako svijetlo staviti, nekaki pogled baciti na njih. To lično stajalište, taj pogled na sadržaje svijeta i života, vidi se u *zanimanju* i u *ocjenjivanju* njihovu. Interes pjesnikov treba da bude opsežan: „pravi pesnik mora se zanimati za vse, kar se godi okoli njega; vsa svetovna oprašanja: narodno, versko, filozofsko, zlasti pa socialno mu morajo biti pri srcu.“ Što

¹ A. Aškerc: Ljubezen in rodoljubje. Ljublj. Zvon str. 306.

² Prešérnovc Poezije. Uredil A. Aškerc, str. XXIV.

više se to zbude, to više će pjesnik stajati usred svojega doba, s njime živjeti i njegove misli i težnje izražavati. Ali on će i — *suditi* o njima, pa će tako u svoju poeziju unijeti svoje nazore, simpatije i antipatije (ljubezen in svoj črt), svoje ideale i ciljeve, jednom riječi *svoj* pogled na život. Pjesnik nije samo kroničar života, nego i njegov sudac; a da njegov sud bude znatan, da otvori svojem doba nove vidike i vrijednosti, koje treba da od ideja postanu zazbiljnost, — tome se hoće *visoko* stajalište („pravi bi pjesnik morao gledati i motriti svijet sa visine svojega doba“), hoće se *objektivnost*, kojom se ne sudi prema navali časa, nego prema cijelome, uređenome biću; t. j. sud ovaj ne smije izvirati iz čiste subjektivne samovolje, nego iz *očišćene, ujedinjene, oplemenjene* individualnosti. Zato se i kaže: „*Neka etična resnoba bodi modernemu pesniku tista skrivnostna luč, ki razsvetljuje vsaki umotvor njegov, pa bodi ta umotvor še tako realističen, ali naturalističen.*“ I ako je dakle umjetnost prema tlu, na kojem nastaje, realistična, prema intenciji ona je *idealistična*, („Herkulov kip“), jer *kroz svu zazbiljnost pušta prosijevati neki ideal, kroz sve ljudske doživljaje prozire ideju čovjeka*. „Največja umetnost je tista, ki išče v človeku to, kar je v nem človeškega. Zato je tudi najviše estetično stališče — *stališče humanitete.*“¹

U ličnom stajalištu k pojavama svijeta i života, pa onda u *sugestivnoj moći*, kojom pjesnikovo ocjenjivanje djeluje na čuvstvo, — u tom leži *tendencija*, koja je umjetnosti *imanentna*, jer umjetnost hoće da budi čuvstva, da sadržaje svijeta osvjetljuje, da na njima nove vrijednosti iznagli. U tu se svrhu može poslužiti i *ružnim* i *zlim*, ne možda tako, da bi ga odobravala, nego da djelovanjem kontrasta ideju što jače i jasnije prikaže, drugim riječima: ne može se zabraniti umjetniku, da *zlo* prikaže, i ako se ne može do-

¹ Ljubezen in rodoljubje. Lj. Zv. 1897. str. 310.

pustiti, da bi ga odobravao; hoće li pak, da promijen sud ljudi o dobru i zlu, što Nietzsche zove *Umwertung der Werte*, onda se baš u tom pokazuje sposobnost umjetnikova, sugestivna moć njegova, da nam umije staviti predmet u svijetlo, u kojem postaje simpatičan, i ako je prije bio nesimpatičan, i obrnuto. Tu se najbolje očituje, da umjetnost — znači *umjeti* (können). U tom je i razlika izmedju romantičko-idealistične i današnje idealistične umjetnosti. Prva je prikazivala idealna bića i prilike, kakovih u svijetu nema; danas pjesnik zahvata u svijet, kakav jest, ali po ličnom stajalištu njegovu označuje on, gdje ga želi promijeniti i u kojem pravcu. Romantična je poezija stvarala *ideale*, — od pjesnika danas tražimo *ideje*. Nije svijet pjesnikov čarobni kraj nad ovim svijetom, nego svijet, u kojem živimo i jesmo; u tom svijetu bori se ideja s realnošću, da bi postala zbiljska. Misao o postepenom prodiranju ideje u realnost podaje nazoru o svijetu i životu *idealističko-evolucionistički karakter*, kojega osnovna crta je volja, neumorna težnja, simbolizirana u *Faustu*, koji nikad ne može da uhvati čas, da na njem zauvijek počine. — Lozinka života je: naprijed! — i zato je život osvajanje sve višega stajališta, sve potpunije dohvaćanje ideje, koja svagda pretječe zazbiljnost; on je postepeno ostvarivanje vrednota duha u prirodi, kojemu je Aškerc sa svoje strane podao ovaj izražaj: *V imenu naroda, pravice, resnice, lepote in svobodne misli! imenu vseh zatirancev, preganjancev in trpinov! V imenu vseobčega napredka človeštva! . . .*¹

Uzevši sve to na um, ne će se nitko čutiti, što je područje Aškerčeve poezije neobično široko. Od malenih prilika svojega naroda do velikoga svjetskoga bivanja, od mikrokozma do makrokozma — sve djeluje na njegovu dušu; a ona je podražljiva (sensitivna), gotovo požudno upija dojmove i obradjuje ih. Pjesma njegova obuhvata sadašnjost i

¹ Govekar; iz spominov na A. Aškercu. Slovan 1912. str. 243.

prošlost slovenskoga naroda, osobito u velikim njegovim socijalnim pokretima, u svezi s poviješću hrvatskoga naroda; zanima se kulturnim pokretima i nastojanjem oko slobode u životnome svijetu, prisluškuje trzajima narodne duše i otkriva dubine ljudske duše; njegova se muza laća svake strane ljudskoga bića, hrani se na opsežnoj obrazovanosti njegovoj, na poticajima svagdašnjega života i putnim dojmovima, te zalijeće i do najviših problema ljudskoga duha. No značajno je, da pjesnik svoju poeziju rado presađuje u strani svijet, te zaodijeva svoje misli n. pr. u istočnjačku mudrost ili poseže natrag u prošlost, da na njenim listovima rasvijetli sadašnjost. Glavni će razlog tome biti taj, što je pjesnik sam osjećao, da poezija, neka je kako realistična, mora ipak u nekoj udaljenosti biti od života, ako ne će da tendencija, što u njoj leži, postane — agitacija. Pjesnik ne smije neposredno zahvatati u promjenu života: njegovo je djelovanje ograničeno na to, da utječe na čuvstvo, da ga razvije i razbudi, a gdje treba, i oplemeni i pročisti. Ovoga čuvstvenoga utjecaja ne smije prekoračiti, ako ne će da iz okvira umjetničke distancije padne u svagdašnjost. Mora se priznati, da je kadgod, osobito u posljednje doba, i Aškerca u tom izdala snaga, te je u nekim pjesmama preoštro izbila tendencija na štetu umjetničkoga utjecanja. Presvojila ga je naime u kasnijim godinama neka zlovolja i ogorčenost, koja podaje poeziji njegovoj mjestimice žalac borbe svagdašnjega života; tome je žalcu fino osjećanim taktom znao negda oštrice odbiti upravo tim, što je svoje misli stavio iza stranih ili udaljenih motiva. U tom se može prepoznati nakana, da svoju poeziju, koja je sva upravljena na zbiljski život, iskine iz neposredne sveze s njim i da tako zadobije visinu, koju Th. *Lipps* označuje kao uvjet umjetničkoga utjecaja: *das Nichverflochtensein in den Wirklichkeitszusammenhang*, pa da onda najprije djeluje na čuvstvo i po njem pokrene tvornu snagu u nama i upravi je na promjenu nas samih i načina života.

Njegovo pjesničko umijeće naime svagda traži svoj konačni cilj u izvjesnom obliku života, kao da je usvojio riječi Nietzscheove: „*Der Versuch ein Ideal zu dichten geht wohl dem höheren voraus — eben dies Ideal zu leben.*“¹

Prema bogatstvu i obilju sadržaja ne stoji u jednakom omjeru pjesnička forma u Aškercu. On sam priznaje, da nije „pedantičen formalist“, i da mu oblik nije glavna stvar, nego duh; ipak ustaje protiv potpunoga zanemarivanja, i ako sa vrlo rastežljivom izjavom, da mora biti — „nekaki ritam, nekaki metar, ako spis hoće da bude pjesma.“ I sam je u mnogim pjesmama upravo majstorski prilagodio oblik i ritam sadržaju i razvoju motiva. Kadgod je opet odviše raspojas, prisvaja si veliku „sloboštinu pjesničku,“ osobito u jeziku. To odgovara samosviješnoj, suverenoj prirodi njegovoj, koja se jednako odrazuje u kratkoći, odmjerivosti i prirodnoj jednostavnosti dikcije. Sastav pjesama je pregledno jasan, bez osobitih zapletaja, a radnja živa, često upravo dramatična. U nekoliko snažnih poteza skicira se predmet i uvode se lica, a onda se u sigurnom, kadgod dosta naglom ritmu hrli k završnoj pointi, koja nerijetko izlazi u ironični ili satirično jetki kontrast. Duh cijele poezije dakako je takav, da ne staje kod sadašnjosti i ne doziva natrag prošlost, nego gleda k budućnosti, koja kao ostvarenje onoga, što treba da bude, ima

¹ Aškerc se i inače rado udaljavao od doma, mislim njegova česta putovanja, ali se ta crta u njegovu životu slabo tumači samom željom za novim utiscima. To naime ne može da protumači dovoljno, zašto je Aškerc — po kazivanju svojih suputnika — putovao hitno, zašto se brzo zasitio, kad je došao na cilj često dugoga i živoga željkovanja. Razlog ovoj činjenici, a i najdublji razlog putovanju Aškercu nije — rekao bih — bila samo neka znatiželjnost, nego duboka unutrašnja potreba: videći naime, da prilike njegova naroda ni izdaleka nijesu takove, te bi u njima bila ostvarena ideja, zamišljao je na osnovi svega, što je čitao i čuo i snovao, druge krajeve, u kojima će biti zbiljski život bliže ideji; no došavši onamo bit će da je opazio, kako i tu zbilja zaostaje za idealom — onda ga više nije zanimao ovaj kraj, pa je tražio dalje; tražio je svijet, u kojem je duša i život jedno, ali ga nije našao.

veću zazbiljnost od one, koja jest i koja je bila. *Aškerc je pjesnik budućnosti*: ne možda tako, da bi nam prikazivao bajne slike povoljnijih duševnih i društvenih prilika i opčaravao nas utopijama budućnosti, nego tako, da utječući na sadašnjega čovjeka pokazuje, kako je i usred suvremenoga svijeta i života moguća jedinstvena, skladna duša, život prožet idejom, koji će biti — lijep kao pjesma, što iz dubine srca izvire.

III.

Aškerc se rodio 9. siječnja 1856. pri Sv. Marjeti pod Rimskim toplicama; svršivši gimnazijske nauke u Celju, a bogoslovske u Mariboru, stupio je u svećenički stalež. Poradi svojih slobodoumnih nazora dolazio je u sukob sa svojim oblastima, a jednako i poradi svojih pjesama, što ih je pod pseudonimom *Gorazda* objelodanjivao u liberalnom „Ljubljanskom Zvonu“. Budući da je sve više osjećao, da je njegov zvanični položaj u tim prilikama neodrživ, počeo se spremati u mir, ali mu se ta želja ispunila tek 1898., kad ga je ljubljansko vijeće izabralo arhivarom, koje je mjesto najvećom savjesnošću ispunjavao do svoje smrti. U svojim je nazorima jedva što imao da promijeni, kad je skinuo svećeničku halju. Poezija njegova osobito ranijega doba nije bila u opreci s *kršćanskom* naukom, o kojoj je govorio s poštovanjem, najmanje pak bila je bezbožna, što su protivnici njegovi htjeli u njoj da nadju. U posljednje vrijeme, nešto i postavši zlovoljan i mizantrop, kako u životu tako i u nazorima oslonivši se samo na sebe, nije čudo, ako je slobodoumnim svojim, napose vjerskim mislima dodao neku radikalniju notu, pri kojoj nije moguće previdjeti ni utjecaj političkih trvenja u njegovu narodu. Onda doista iz pjesama njegovih ponešto proviruju racionalističke i naturalističke tendencije. Umr'o je u Ljubljani 12. juna 1912.

* * *

„Slovenska narava je lirska“, — tako je sam držao, a ipak on nije lirik u užem smislu te riječi, pa ni njegova poezija srca, ona mekana i nježna poezija, koja je svoj intimni izražaj našla u slovenskoj popijevci, nije za nj kao pjesnika od osobite znatnosti. Nijesu mu bili nepoznati porivi ljudskoga srca, ali prilike i zvanični položaj nametnuše mu dužnost, da ih zatomi; ako ga je pak u času prevladala lirski dispozicija, onda joj je znao naći tankočutni, upravo diskretni izražaj (kao primjerice u pjesmi „Še nikoli“). Ljubavna se poezija njegova zakrivala sa pseudonimima još i tada, kad je s idejama svojim otvoreno izlazio pred svijet; ona kao da i nije bila odredjena za druge, nego samo za nj, koji je u zatišju svojega osamljena života, nemajući dijela na obiteljskoj sreći, kalio svoje ovako razmetnuto srce. Onda mu se čini, da intimni život njegov prolazi kao tamna noć, prije koje se bio ukazao samo jedan trak večernjega sjaja („Posljednji žarki“). I taj je sjaj bio kao ono varavo svijetlo sjevernih krajeva ili kao fata morgana, koja samo u uspomeni ostaje („Oblaku“), dok ju je zbilja davno raspršila. Tako onda pjesnik mirnom rezignacijom gleda zapad svoje sreće („Nad srcem tvojim vzhaja solnce“), ali u toj rezignaciji leži rijetko plemenito pregaranje, koje nalazi izraz u riječima: „Na poti biti sreći tvoji — ne smem već jaz; — od mene naj ne pada senca — na obraz tvoj! — Nad srcem tvojim sije solnce — in drug je tvoj! — in jaz od tebe v stran obračam — korak zdaj svoj.“ Osjećajući, kako je silom prilika, napose zvaničnim položajem, potekao život putem, koji vodi k samotovanju, k odricanju, kojim se napušta jedan dio ljudskoga odredjenja i pokapa dio ljudskih nada i sreće, zapjevao je pjesmu „*Pevčev grob*“, u koju je stavio svu tragiku svojega ovako neispunjena i razmetnuta života.

Lirski ova uzbudjenja samo su prolazne epizode; lirski „ja“ zaostaje — kako je razumljivo — za onim, koje je nosilac ideja. K ovima se obraća sva njegova ljubav i u ostva-

renju njihovu vidi sreću svoju. „*Moja muza*“ znači odstupanje od sentimentalnosti i mekoće, i naviješta nesmiljenu borbu za ideju — kao i Nietzsche, što je pobornicima za kulturu budućnosti doviknuo: budite neumoljivi, nesmiljeni! Lirika se pasivno prepušta prilikama, i zato je bolna, pesimistična; njezina je muza kao bljedoliko, sanjarsko čeljade, koje nagine melankoliji mjesecom obasjanih večeri i plače nad britkoćom svijeta. Aškerčeva muza je krepka, snažna, puna životnoga veselja; za nju tečaj svijeta nije tužna elegija nego vedra epopeja, himna junaštvu: to je optimistična poezija rata, poezija svijetla i sunčana sjaja. *Svijetlo* i *tmina* po poezijskoj su nauči Zaratustrinoj dva svjetska (kozmička) principa, koji se međusobom bore; konačno će pobijediti princip svijetla. Ova borba ima simboličku vrijednost i za nazor o životu, te je Aškerc tu simboliku upotrijebio („Alasverjeva himna noći,“ himna suncu iz „Zlatoroga“), da označi opreku slobode i ropstva (duševnoga i političkoga), dobra i zla, istine i laži, prosvjete i neznanja, napretka i reakcije. Svaki nazor o životu poznaje ovakve oprečne principe, između kojih postoji rat do istrage, — bilo da je neki princip zla, koji se protivi ostvarenju dobra, bilo da se tvar (tijelo i osjetnost) uzima kao disteleološki elemenat, koji ne da ideji, da se prikaže, bilo da je to noć, koja se opire prodiranju svijetla, koja zaustavlja *čovječanstvo* u njegovu napretku i stavlja mu zapreke (kako je to u Maeterlinkovoj „Modroj ptici“ lijepo simbolizirano). O završetku boja postoji općeno uvjerenje, da će *konačno* prevladati princip dobra nad principom zla, no kad će to biti? Nije li snaga obaju principa neiscrpjiva i boj njihov vječan? Ima li zbivanje svijeta igdje kraj? — I ako ga ima, a ono do njega vodi daleki put postupnoga prodiranja ideje u tvar, svijetla u tminu, dobra u zlo, kosmosa u kaos. Pouzdanju u konačnu pobjedu njihovu odgovara u ograničenome svijetu *misao napretka* („Po željezni cesti“), koju je i u nas Šenoa lijepo

označio u pjesmi „Bohinjsko jezero“: „Napred samo ima rodu tieka — Napred duhom, napred glavom, — napred snagom, napred slavom — napred samo, glas je veka — Inog nema za nas lieka.“ Misao i dalje i uvijek naprijed isključuje mir, pa ako bi tko sa *Schopenhauerom* iz toga izvodio pesimističke posljedice, onda bi mu se u duhu modernoga *voluntarističkoga optimizma* moglo odgovoriti: „Na višku nisem še! Pa že stremljenje — k zenitu, ni li pravo to življenje? — Za vrh ta borba, ta nagon navzgor, — to tekmovanje za veliki vzor — ni vredno već vse to ko pa dosega? — Dosega cilj je poželjenja vsega. — Dosega je nasičenje, zastoj; — dosega konec je in gnil pokoj!“ („Posljednji Celjan“).

Uz taj optimizam napretka i rada vežu se nade na bolju budućnost. No ako su dosele razvojem prilika upravljali ponajviše fizički faktori (sila), u napredak će odlučivati o njem *kulturni* faktori.

V krvavem boji narod z narodom
Ne bode meril več se za prvenstvo;
Bodoči boj bo nekrvav — duševen.
Duhov to boj z orožjem bo duševnim.

(„Slovenskim sokolom“). Želja za oslobodjenjem naroda usko se veže uz *ideju prosvjete*, te pjesnik i potiče na prosvjetni rad i s ushitom pozdravlja ustajanje svojega naroda na nov „svijetao“ život u pjesmi „*Mi vstajamo*.“ A uznemirene protivnike tješi, da ono ustajanje ne vodi želja za osvetom, jer prava prosvjeta ne donosi samo slobodu nego i *čovječnost*, koja se ne ogrješuje o dostojanstvo ljudsko u drugome. Već je Kant dobro označio pravo čudoredno djelovanje kao ono, koje u drugome čovjeku poštuje *čovjeka* i postupa s njim kao čovjekom, a ne snizuje ga na sredstvo, stvar, na roba. Zato će naša osveta biti u tom, da budemo bolji ljudi, nego su bili oni, koji su nas zatirali: „napredak i prosvjeta — to budi naša osveta!“ Cilj prosvjete nije samo *oslobađanje*, nego i *humaniziranje* kao i u Šenoe: „Spas nam je znanje,

znanje nam sila, znanje nam — slava, znanje nam čast.“ Aškerc vjeruje, da je *ideja* moćna, da se ona, kad dozrije, usko veže s čuvstvom i voljom, s cijelim životom, te se i život zalaže za nju. Ovakova ideja je sila, ona ima bojovni karakter (die Idee hat eine Angriffsnatur, kaže Lindner), i u času se ruši pod njom sve, što je samo umjetno sagrađeno ili se osniva na pustoj sili, bez oslona u *živoj svijesti*, u uvjerenju, dakle opet u *ideji* („Jek z Balkana“; „Primož Trubar“).

Prosvjetna se misao očituje kao spoznaja; zato se rado stavlja na čelo napretka *ideja istine* (resnice). Shvaćanje istine ima u Aškerca nešto srodno sa shvaćanjem *Goethe-ovim*: da spoznaja izvire iz cijele duše, da pri njoj ne sudjeluje ni osjetnost ni umnost svaka za sebe, nego je spoznavanje istine kao neko *duhovno gledanje*. Da nastane spoznaja istine, treba da bude pravi razmjer između svih sposobnosti duha; otud dalje slijedi, što je slobodnija, što je više nespriječena snaga duha, — to će dublje prodrijeti u bivstvo istine („Grešnik“). To puti na misao, da uvjerenja i nazoru ljudi nijesu jednaki odraz apsolutnoga ideala, već kao ono u Leibnizovim monadama, od kojih svaka na svoj način spoznaje svijet. Samo težnja za idealom je jedna; zamišljanje ideala je prema subjektu razno, te se može stupnjevati: prodiranje u bivstvo istine može i u pojedinca i u ljudskome rodu biti sve intenzivnije, i zato se *istina ne da — kodificirati*. Shvati li se pak istina kao odraz cijeloga bića duhovnoga, onda je zamišljanje njezino i usprkos individualizovane slike, u kojoj se javlja, zaštićeno od samovoljna subjektivizma: jer nije samo jedna priroda ljudska zajednički vez svih onih slika, nego je za istinu odlučan sustav spoznajnih funkcija u svojoj cjelini, te se ne treba bojati, da bi intenzivno unapređenje duha u slobodi zavodilo čovjeka. Tko bi o tome sumnjao, ne bi vidio, da zabluda leži upravo u jednostranom upotrebljavanju sila, a uz to bi morao sumnjati uopće u

spoznajnu sposobnost ljudstva. Zato se u „Grešniku“ i u „Primožu Trubaru“ s pravom postavlja pitanje slično, kako ga i Kant na jednom mjestu „Kritike čistoga uma“ postavlja: čemu bi nam bio dan um, kad djelovanje njegovo — ničim izvana nestegnuto — po unutrašnjoj zakonitosti svojoj ne bi vodilo k istini. Pretpostavivši dakle organsku saveznost spoznajnih sila, u skladno razvitu čovjeku, ne može se držati, da bi slobodna upotreba njihova bila zla; dogodi li se pak, da se ona sukobi s izvjesnom ustaljenom slikom, treba uzeti na um, da nad svim pojedinačno izvršivanim spoznajnim procesima stoji *duhovni totalitet ljudstva*, na kojega se sustavnoj cjelovitosti mjeri vrijednost pojedinačnih nastojanja: u tom totalitetu smiruje se borba ideja i nazora. Tako postaje Aškerc pobornikom slobode duha, te obraća satiru svoju protiv njezinih protivnika („Prva mučenica“, „U katakombah“, „Ahasver ob grmadi“ i dr.) — i protiv slijepaca, koji i ne čute ropstvo mraka, te i ne vide lanaca, kojima je sapet duh njihov („Čudna dežela“).

Ideja je jedan princip Aškerčeva nazora o životu, a drugi je — ili prema svemu, što je rečeno, druga strana njegova je — *volja*, kojom se meke strune nježne slovenske duše napinju na oštrije glase. *Htjeti* moramo naučiti, — rekao je Nietzsche, ako želimo naprijed, a Aškerc veli: „Če hoćeš, tudi moreš — Največja moč na svetu, to je volja.“ I opet bi mogao tko u slobodnu očitovanju voljnih sila — vidjeti pogibelj, da volja zadje u razvratnost i bezvladje. Istina, Nietzsche se nije dovoljno zaštitio od ovakovih prigovora, budući da je volju gotovo posve stavio u *nagon*. No uzme li se, da je volja vrhunac aktiviteta duševnoga, da nastaje samo skladom i razmjerjem svih sila, onda je očito, da je nemoguće štogod *htjeti*: moguće je težiti i željeti, moguće je predati se nagonu, ali nije moguće *htjeti*, — jervolja je izraz *cijeloga čovjeka*.

Pod utjecajem toga principa promiseće se životni *užitek*, kako ga propovijeda eudemonizam, u životni *rad*, kako ga

ističe energizam („Sreća“). Tko bi to gledao samo s negativne strane, vidio bi, da je uz rad i muka, da je život kao po brahmanskoj nauci trpljenje („Buddha in Ananda“). U „Bazarskoj paraboli“ razlaže se kao neka psihologija življenja, koje se poredi s pazarom: svaka se radost otkupljuje bolju, nada prijevarom i razočaranjem, postignuće naporom, i napokon život se plaća životom, i sa smrću je dug izravan. Ovakove su baš misli, koje Schopenhauera vode k pesimizmu; Aškerc izmiče ovakovim konsekvencijama, jer ga one misli — budući da ne nazrijeva sreću u *užitku mira*, nego u njenu napredovanju — i ne zavode na tugu; i kao što organizam jest po tom, da radi, i dotle, dok radi, tako se i život upravo sastoji u *djelatnom očitovanju sila*. Mirovanje je smrt; ni život nije *bitak* nego *vršenje*. Snaga njegova stoji u *živoj svijesti*, u živom uvjerenju, koje se vidi u djelu — pa kako je Aškerc bio uvjeren o neprevarljivosti slobodne misli, tako se pouzdaje i u neprevarljivost slobodna uvjerenja, — ako je doista uvjerenje, dakle izraz cijeloga bića, nazor, koji se ne spoznaje samo, nego se i živi. Stoga stavlja biskupu Bonomu kad otpravlja Trubara u svijet, na usta ove riječi:

In ti si mož, značaj si neomajen,
poštene poti mlad si že privajen,
ki mi nikoli je ne izgrešiš,
vodnice zvezde ti ne izgubiš
izpred oči, *in zvezda svetla tà,*
ki vodi vselej pravega moža,
prepričanje je tvoje. Tó te vodi!

U pjesmi pak „Čaša nesmrtnosti“ primjenjuje se misao djelotvornoga života na ideju neumrlosti: „V delih svojih sam boš živel večno! . . .“ Da se nazor o životu kao aktivnom očitovanju misli i čuvstva u djelu ne da provesti bez borbe, pače što življi je djelotvorni život, da će se na to više strana sukobiti s drugima, pokazuje parabola: Kavarna „pri arabskem konju“, koja završuje s pointom: „*Kjer ni nič,*

tam tudi ni nasprotstva — Kdor ni nič, na poti ni nikomur!“ No očito je, da za ovakav život niju su podesne meke duše; i kao što Dante na jednom mjestu ističe, da nije svaka ljubav za drugoga dobra i pohvalna, — misleći pri tom, da može biti na propast onome drugome — tako se u „Luterana Kremenjaka testamentu“ (nešto i pod utjecajem Nietzscheovih nazora) pokazuje, da nije svagda na korist ni čovjeku samome. Životni boj ište *neku* oštrinu i nesmiljenost, ako ne ćemo, da u svoj dobroti našoj budemo potisnuti i izrabljivani. Život kao očitovanje duše, kao djelovanje „iznutra prema vani“ (Goethe), traži dakako *iskrenost* — prema sebi i prema drugima, u duši i u saobraćaju, traži da način života odgovara unutrašnjem sadržaju, a ne da oblici njegovi budu prazna forma kao hramovi bez božanstva, ili pače krinke, pod kojima se „drugo lice“ krije, negoli se kaže („Karnevalska parabola“). No i ako je pravi život ovakva *otvorena knjiga*, pjesnik s pravom kudi *naivnu* otvorenost, koja nema u sebi otpornu snagu samosvijesti, pa samo protivniku pruža pogled u slabosti duše, da se njima u svoju korist posluži („Iz dnevnika starega pesimista“).

Osim pjesama, koje zahvataju u probleme životne filozofije, ima ih, koje zahvataju u sam život, te ili iznose neke strane duše ljudske („Posljednje pismo“, „Uroki“ „Balada o jezeru“ i dr.) ili pak prikazuju pojedine slike života („Tri ptice“, „Svatba v Logeh“, „Poroka“, „Na sedmini“ „Mejnik“) u raznome osvjetljenju, držeći se sad baladnoga tona, kojega je dramatska jezgrovitost i tajanstvena maglovitost gdje-kad izvršno pogodjena, sad opet zalazeći u satiru, kao u pjesmi „Dovtipni veliki mogul“, koja šiba poligamički život — krščana.

Sve ove prigodice skicirane ili izvedene misli o životu sastaju se onda u *ideji junaka*. Njegova su obilježja po Aškercu *dušeovna i moralna snaga*: velik je duh, koji stoji na visini svojega doba i daje mu pravac. Za razliku

od kulturnoga darvinizma Nietzscheova, koji je postavio misao, da razvoj ljudstva vodi nad čovjeka (Uebermensch), stavlja se Aškerc na posve ispravno stajalište, da granice velike ličnosti ne sežu preko granica *humaniteta*: junak je čovjek skroz na skroz i baš po tom podaje on životu intenzivniji, savršeniji i potpuniji izraz, po njemu je *bivstvo* čovjeka bolje izraženo, i zato je — potencirani čovjek. Posve u duhu ostalih nazora je i to, da se ideja junaka stavlja u odnošaj k *idealu*, a ni narodni se momenat ne pušta s vida. Sve je to Aškerc razložio u polemičnoj brošuri „Ali je Primož Trubar upesnitve vreden junak, ali ne“ (Ljubljana, 1905), no pregnantnije nije mogao reći, nego što je to učinio u prologu k „Primožu Trubaru“, kad veli:

„Kdo je velik? Kdor z glavó j se jasnoj — dviga nad površje svojih dnij; Kdor obzorje premotri široko — z bistrimi sokoljimi očmi.

„Kdo je velik? Kdor vojakom svojim — kaže pot iz sužnjega mrakú — v solnce in svobode domovino — z bakljøj plamenečøj brez strahú.

„Kdo je velik? Kdor svoj čas izpolni, — kdor življenja vso žrtvuje moč — idealom in najvišjim ciljem, — dokler smrt ga ne zagrne v noč.“

Kako se iz svega vidi, Aškerčevo shvaćanje odvaja posve od naturalističkoga prikazivanja junaka, pa podaje misli o njemu idealistični oblik, koji ga čini sposobnim, da — kao i u Carlylea, koji je tu utjecao na našega pjesnika — postane „*dušom svjetske povijesti*“. I tu se očituje karakteristična težnja Aškerčeva, da sve pojedinačno, individualno, zasebno stavi u odnošaj k nekome općenijem sustavu: snaga velikoga duha ne leži u *izolaciji* nego u *solidaritету*. No ako i izrazit individualitet stoji u odnošaju k socijalnome životu, onda bez toga odnošaja ne može biti ni srednji čovjek; a to znači, da je život kao apsolutni egoizam nemoguć.

IV.

To nas vodi k Aškerčevim nazorima o narodnom i društvenom životu. Najširi sustav, u koji ulazi pojedinačni život ljudski, jest *čovječanstvo*. Na taj sustav smjera nastojanje *socijalizma*, ali Aškerc drži, da put do jednoga — recimo — općeno ljudskoga solidariteta vodi preko narodnoga udruženja. Narodni problem nije stoga još prevladan, i realni rad treba da zahvati kod realne historijske jedinice, naroda, hoće li da se vine do čovječanstva: put do prava čovjeka vodi preko narodnjaka. No tko je pravi narodnjak? „Narodnjak se zaveda svoje plemenske, krvne, jezične in kulturne vezi s svojim narodom. Narodnjaku je sreća in nesreća narodova njegova sreća in nesreća. Narodnjak se veseli vsakega uspeha in napredka svojega naroda, a obžaluje vsako katastrofo, ki zadene njegov narod. Narodnjak se ponaša s slavo svojega naroda in obžaluje zmote njegove. Narodnjak pa ravno zato, ker se živo čuti članom narodnega organizma, tudi *dela* po svojih sposobnostih in močeh na prospah celote. To bi bile bistvene lastnosti pravega narodnjaka.“

Uvjet i cilj narodnoga razvoja je *sloboda* i *kultura*: jedan razlog našoj neslobodi čini „mekoća“ našega narodnoga značaja („Čuj, veter piše“), a jedan razlog, što smo zaostali prema zapadnome svijetu, naša je stoljetna borba („Na Kale-mejdanu“), dok je zapadni svijet pod zaštitom našega oružja, koje je zaustavljalo bujicu osmanlijsku, u miru izgrađivao svoju kulturu, da se može danas nabaciti na nas — barbarstvom. U pjesmi „Slovenski pjesnik“ dirnuo je pjesnik u *problem maloga naroda* i izveo iz njega jednu malodušnu, gorku perspektivu, ali to je samo utjecaj časa, jer dominantna nota njegove poezije je — ljubav za dom i nesretni rod („Svetinja“). Poput Šenoe u nas opjevao je on kao nijedan drugi slovenski pjesnik prošlost svojega naroda („Knez Ljudevit“, „Kralj Matijaš“ „Stara pravda“ — cijeli

jedan ciklus balada; „Posljednji Celjan“, „Attila v Emoni“; napose ga zanima borba za *narodni jezik*, jer je prvi stupanj narodnoga osvješćivanja i oslobađanja. I slovenski protestantizam simpatičan mu je u prvome redu kao prosvjetno gibanje, kao vjerski pokret dolazi u obzir samo toliko, koliko podaje više slobode za prosvjetni razvoj. Aškerc nije *principelni* heretik, pa i njegova ideologija slovenskoga protestantizma, „Primož Trubar“, ni njegovi „Mučenici“ ne stavljaju u prvu vrstu *sam vjerski problem*, koliko *problem prosvjete i slobode*. Aškerc se zanima i narodnom borbom za oslobodjenje, ali tu se nacionalizam njegov proširuje do *sveslavenstva* i obuhvata udes, borbu i život svega slavenskoga roda („Kraljević Marko“, „Šumi Marica“, „Brat Slovak“), a osobito ga živo zanimaju događaji zajednički hrvatskome i slovenskom narodu. Narodnim se životom bavi dramatično snažna balada „Brodnik“ pa „Svetopolkova oporuka“; narodnim pripovijedanjem: vedra „Celjska romanca“ (— pripovijest o grofu Urehu celjskome, koji je obučen u redovničko ruho polazio na ljubavne sastanke, što je kruto platio Teherčanima, koji ga prisiliše, da im izda plemićku povelju), „Attila in Slovenska kraljica“, koja podsjeća na „Šljivare“; narodnim se pričanjem bavi „Vojakova nevesta“ (motiv „Lenore“), pa cijeli niz pjesama pod naslovom „Jadranski biseri“, u kojima ima nekih u svjetskoj literaturi poznatih motiva (kao n. pr. u „Ribičevu sinu“ motiv „Erlköniga“).

„Glavni smoter svakemu velikemu socijalnemu gibanju je vselej bil in ostane: osvoboditev iz razmer, ki jih ljudska duša ne mara več prenašati.“ U tim je riječima obilježeno Aškerčevo stajalište prema *socijalnim pokretima* našega doba. Odgovornost za socijalne prilike pada na ljude, jer društveni život nije samo *prirodni* nego i *etički proces*. Posve prirodno traži dakle Aškerc u svakom socijalnom sistemu *dušu*, koja ga veže, i oštrom satirom šiba onakve socijalne tvorbe, koje za svoje održanje nemaju drugo do — sile („Istorija o

miru“, „Caligulove igrače“, „Modri Maharadža“). „Afanazij Semjonovič“ pokazuje, u kakove se nesuglasice i porječnosti zapliće tiranska samovolja, (dok „Najljepši dan“ i „Dvorski norec“ crtaju lik valjana vladara), a „Satanova smrt“ upravo na veličajni način pokazuje, kako se socijalni sustav, ako nema *etičke* podloge, *iz sebe* ruši. U nerazmjerju društvenih odnošaja leži i uzrok „bolestima“, koje potamnjuju sliku moderne kulture i civilizacije („Zimska romanca“), a izravnjanje toga nerazmjerja nije samo zahtjev slobode nego i dostojanstva ljudskoga. Pjesnik kao stvarač vrijednosti hoće da pobudi smisao i osjećaj za ovakve „bolesti“ naše kulture, napose pak u „*radničkim pjesmama*“ („Delavčeva kći“, „Božična pesem siromakova“ i dr.), od kojih je „Delavčeva pesem o premoći“ sjajnom pregnantnošću ocrтана slika života — bijelih robova, robova kapitalizma. A sve ove pjesme provodi duh *kršćanske ljubavi k bližnjemu*, koja — po riječima *Masarykovim* — danas znači: nemati mira ni pokoja za fizičko i moralno zlo, znači ustrajno raditi protiv njega otvorenim očima (razumno) i ondje, gdje ga ne vidimo. Zato i ne koristi plačljivo tužiti, što socijalni red i dinamika društvenih prilika ne odgovara moralnoj ideji ni očekivati pomoć s neba, nego prionuti uz rad: „car daleč, a bog je visoko — odkod pomoći in svetá? — *V pest svojo odslej le verujem*“ („Iz stare pravde“). No ta se odluka ne zbiva bez neke sumnje: zašto je u svijetu tako, da često krepost podliježe zlu, da nepravda nadvladava pravo, laž pobjedjuje istinu? Čemu bijeda i nevolja („Anka“ „Pokaj?“)?

To je točka, gdje se nazor pjesnikov tihom sumnjom letimice dotiče *vjerske* misli o božanskoj upravi svijeta.

V.

Činjenica jest, da se moderni čovjek od renesanse ovamo često odbio od *religije*, budući da je nazor njegov i pogled na svijet osnovan na naučnim osnovima često došao

u sukob s nazorima vjerskim; to čini u modernome životu problem vjerski, što ga *John Tyndal* označuje veleći: problem problema je pribaviti vjerskom čuvstvu razumno zadovoljenje, ili drugim riječima, dovesti u sklad vjeru s naukom, vjersko shvaćanje sa svjetovnim naziranjem. I Aškerc se u svojim pjesmama često bavi ovim problemom, kojega je težinu jače osjećao od mnogoga suvremenika i sunarodnjaka: njegova je duša življe osjećala ovaj spor, što se ne da poricanjem maknuti iz svijeta; njegova je duša dublje osjećala potrebu, da se taj spor riješi, da ne raskida dušu, da ne razdvaja život. Zato ga vidimo, gdje povrh staleške naobrazbe zahvaća ozbiljnim pogledom u vjerski život, upućuje se u druge vjerske nauke (napose indijski budizam, perzijski avesta i kineski taizam) i izučava moderna vjerskofilozofijska djela.

Sam vjerski problem rješava se u krugu njegovih nazora kao jedan slučaj ideje *slobode* i *aktualnoga života*. Kao što se s oduševljenjem založio za slobodu misli, tako se isto s najživljim interesom zauzima za slobodu srca i *savjesti* („Pesem izagnancev), za religiju živoga čuvstva, čudoredne volje, djelotvorna života („Sveti oganj“, „Buddha v brahmanski knjižnici“). U duhu Lessingovih riječi, da je teže živjeti dobro, nego biti pobožan, zaoštruje se opreka između *sadržaja* i *oblika* vjere, između unutrašnjosti i izvanjskoga ispovijedanja, između srca i — usta („Krist in sv. Peter“); to ga najposlije dovodi k uvjerenju, da *izvanjska organizacija vjerskoga života* (u crkvi, obredima i dr.), ne pripada k religiji nužno, a pogotovo da nije — glavni organ njezin, kao i Kant što kaže: čast svakome vjerskom udruženju, u koliko su njegovi oblici pokušaji, da se smrtnicima zorno prikaže carstvo božje na zemlji, ali i prijekor svakome, koji oblik prikazivanja ideje (u vidljivoj crkvi) drži za samu stvar. Isto tako upotreba izvanjskih (obrednih) sredstava ima vrijednost samo po tom, koliko se pomoću njih srce stavlja u vjersko raspoloženje i koliko se onda time ustaljuje u duši

nastojanje, da sve djelovanje naše bude učinjeno, kao da je učinjeno u službi božjoj; vrijednost obreda sastoji samo u toj pomoći, koliko je treba, za uzgoj, ojačanje i *katarzu* vjerskoga osjećaja, da bude živ u čovjeku. To je i smisao molitve, koja je svagda „bogu mila“, kad je „uzdah dobroga srca“ („V Musrev-begovi džamiji“); otud se nadaže neka *snošljivost* prema drugim vjerama, koja se može i indiferentizmom zvati, u koliko je indiferentna prema izvanjskome očitovanju vjerskoga duha, držeći, da se on dađe spojiti sa svakim oblikom — kao po onoj priči u „Nathanu Mudrome“, gdje je spor o tri prstena, koji je pravi, te ima moć učiniti milim pred Bogom i pred ljudma, i gdje sudac spor rješava veći: neka svaki nastoji tu moć u svojem prstenu *životom* pokazati, neka blagošću, srdačnom snošljivošću i dobrim djelima, usrdno se pouzdajući u boga, pomogne onoj tajanstvenoj moći, — pa ako se onda isti duh dobrote pokaže i u *životu* pokoljenja, onda će se i pitanje o pravome prstenu — moći odgoditi na kasnija vremena. Snaga vjere sastoji se u životu, a ne u ispovijedanju, ili kako reče Kant: bog se štuje krepošću, a ne obredima. A upravo u tom, što se u historijskom razvoju vjerâ težište često pomiče posve na izvanjsku stranu, leži uzrok, zašto postaju vjere — mrtve; onda naime iščezava iz njih duh, koji oživljava oblik, i sadržaj se vjere slabo ili nikako ne vidi u *životu*. *Aškerc* — vjerujući u uzvišenost kršćanske nauke, ali i videći, kako u njoj često prevladava duh izvanjštine, kako je u njoj božanski značaj često izbljedio pod utjecajem ljudskoga shvaćanja i provođenja — kao nekoč Dante ustaje protiv prevladavanja „svjetovnih“ elemenata u njoj i protiv natruhe ljudske. Tako pjeva:

„Moj cilj je jasan, Le remica čista
nas more rešiti. In kar na njivi
kršćanske vere prave evangeljske
primešalo se ljuljike je zmot,
to mora se poplesti iz pšenice.

(„Primož Trubar“); — dok u „Ahasveru pod križem“ u krepkim crtama, ne bez gorkosti, koja podsjeća na Kranjčevića, („Eli, eli, lama azavtani“), i s čudom gleda, što je od božanskoga djela pod ljudskim rukama nastalo. Što se bavi porocima duhovničkoga staleža („List iz kronike Zajčke“ ili „Šejhova kočija“, ili ono mjesto u „Primožu Trubaru“, gdje Trubar odgovara biskupu Seebachu) — osim satiričkoga tona, koji je po prirodi svojoj nešto jednak („ridendo dicere vera!“), — nije oštrije od onoga, što Marulić u svojim „Parabolama“ iznosi, a mjerom svakako manje od onoga, što Dante u „Paklu“ pripovijeda. Sve je to teška tužba na opreku, koja postoji izmedju nauke i života, i onda varijacija one uzvišene riječi: „Moje carstvo nije od ovoga svijeta. . .“ Dante diljem cijele „Božanske komedije“ ustaje protiv onih, koji učiniše kršćanstvo carstvom ovoga svijeta, te drži svjetovno gospodstvo i svjetovnu vlast crkve pogibelju za duh kršćanstva, a i *Aškerc* ne može sakriti pogleda pred neskladnostima, koje su se uvukle u kršćanstvo — napose ondje, gdje se združilo s politikom („Perunov žrec“, ili oštra satira „Portret“). *F. Oppenheimer* s pravom ističe, da je danas vjerski život otrovan i žučju poštropljen upravo tim, što je crkva ili sama političko sredstvo ili kao državna crkva potpomaže, ili bar tolerira političko stanje i političke težnje. Neobična pjesma „*Kongres na Araratu*“ (— koja je u dramskom obliku jestimice banalna, dok bi epski način kao u našim narodnim pjesmama n. pr. „Sveci blago dijele“ snažnije djelovao) daje stoga izražaj misli, da još nije dovršen boj izmedju svijetla i tmine, i da u svijetu još nije ostvareno „carstvo božje“. A zašto? Jer su hramovi božji opustjeli, otkad je iz njih nestao pravi duh vjere, otkad je oblik prevladao sadržinu, te su *vjere* „ispremijenile svoj obraz“; kod nekih je vjerâ razlogom i to, što su se udaljile od prirode, te je onda nastala opreka izmedju života po vjeri i života po prirodi, a u toj je opreci — stradao utjecaj vjere. *Aškerc* je već u pjesmi

„Solus“ istakao misao o nesavladivosti prirode, a u „Krišni“, i „Fakiru“ upravo se odvraća od onih elemenata, koji hoće čovjeka da otudje svijetu i odbiju od njegove prirode, te naglašuje, da je najveća zadaća čovjekova, što potpunije ostvariti svoje bivstvo: ne treba težiti *nad čovjeka*, nego nastojati *ostati* čovjekom, a bojati se, da ne padneš — pod čovjeka. Platonska misao, koja se i u kršćanstvu odrazila, o nevrijednosti (tvarnoga) svijeta, o prirodi kao protivnoj sjaju i čistoći ideja, — ta je misao predmet „Lista iz kronike Jurjevega kloštra“. Po njem je opreka izmedju prirode i duha nemoguća, jer je i priroda djelo božje; i ona je čista kao duh što je, te nema razloga neprijateljstvu izmedju njih. Uporedo s tim opaža se u Aškerčevim pjesmama otpor protiv klerikalizma, koji djeluje to više svjetovno, što više se oslanja na *izvanjsku organizaciju*, zadovoljujući se kadgod i samom službenom formom, a tu i tamo se približujući i formalizmu farizeja: intus ut libet, foris ut mos est. Protiv toga izvanjskoga života, u kojem upravo propada osnovna nota kršćanstva, po odredjenju svojem vjere srca i živoga čuvstva, ustaje Aškerc najodlučnije. Njegov otpor ne ostaje svagda na visini umjetničke tendencije, te izlazi mjestimice preoštar, osobito u nekim kasnijim pjesmama, koje ne udaraju na *kršćanstvo*, nego na *zvanično kršćanstvo*. Uzvišenost kršćanske nauke ostaje pri svem tom još uvijek netaknuta. Ističući upravo usrdni unutrašnji karakter njegov, podaje kadgod mislima svojim takav poetički oblik, koji ne podnosi, da se formuliraju u odredjene misli; „Vječna luč“ podaje za to primjer. Odnosaj pojedinca prema neizmjernosti određuje se po njoj kao usrdna nazočnost božanskoga svijetla duha u čovjeku; ne bi bilo nemoguće podati toj pjesmi i *panteističko* značenje, što bi bilo posve krivo. To se isto može reći i za pjesmu „Buddhova čudesa“, kojoj je osnovna misao, što je rekao Rousseau: „ja otkrivam boga svuda u njegovim djelima, ja ga ćutim u sebi“. Da ovo očitovanje nije zamišljeno

panteistički — i ako možda poetička forma zanosi na to, — vidi se po tom, što Aškerc ne *istovetuje* prirodu s bogom, nego ih uvijek principiarno rastavlja. To pokazuje ne samo „List iz kronike Jurjevega kloštra“, nego i visoka ali neshvaćena pjesma „Jaz“. U njoj se stavlja priroda prema čovjeku; oboje je prema bogu u odnošaju kao dijete prema ocu, ali međusobno kako su različiti! Ona — priroda, svesilna moć, ali bez duše: ne poznaje smilovanja, ne pita za pravo i sveto, za dobro i lijepo, zato se i ne može reći, da stvara ili uništuje, već naprosto samo, da *biva*. Je li voda, što odnosi muku ljudsku, zla, ili bljesak, što pali i ubija, je li potres, što ruši i hramove bogova? Zao li je ili bezbožan? Ne, sve su to sile, koje djeluju bez svrhe, po neumoljivo krutom zakonu. A čovjek je prema prirodi atom. No što u sebi ima duha iskru, umišlja si, da je gospodar prirode, da će upoznati joj snagu, zavladatai njom i sile njezine upraviti put ideje, urediti ih, da djeluju prema svrsi, prema ideji. Priroda mu odvrća, (a u „Girejskoj sfingi“ ta se ista misao ponavlja), da joj čovjek nikad ne će *do dna* spoznati bivstva. Tu se ne može ništa naći, što bi se protivilo kršćanskom shvaćanju o odnošaju boga prema svijetu; naprotiv shvaćam pjesmu „Jaz“ kao izraz filozofijske misli o „*anoičnosti*“ prirode, koja je za panteizam (gdje je bog i priroda jedno) kud i kamo kobnija nego za teističko mišljenje.

A „*Balada o potresu*“? Ako je priroda *mehanizam* i ne poznaje *etičkih* ciljeva, što može čovjek učiniti protiv anoična (bezumna) i besvršna djelovanja? Upoznavanjem sila njenih neobuzdanu moć njezinu navratiti na korist i dobro, te tako spriječiti slučajnu i slijepu igru njenih sila. No kad provali iz neizmjernih dubina svojih, onda je čovjek prema njoj nemoćan — što će dakle? Uteći se bogu? Pomoć božja nije *cause physique* nego samo *cause morale*, i uvjerenje o njoj podaje samo snagu, da se opremo zlu i da radimo na ostvarenju moralnoga reda. Zato je i nema, i ne može je

biti, uz nerad, nego samo uz vlastiti rad prema onoj: pomozi si sam, pak će ti i bog pomoći, a uz ovaj nije ona drugo nego uvjerenje o većoj opravdanosti dobra nad zlim i pouzdanje u konačnu pobjedu dobra. Božja se pomoć odnosi dakle uvijek samo na *čudoredno ojačanje* čovjeka u borbi sa zlim, te je neopravdano, ako se od nje očekuje *fizički* učin. Tome evo daje izraza „*Balada o potresu*“, da se naime božja pomoć, koja nevidljivo djeluje samo u srcima ljudi i utječe na čudoredno stanje njihovo, nikakvim sredstvima ne može ponukati, da zahvati u fizički svijet i promijeni tečaj njegov u korist čovjeka. Tu se Aškerčevo mišljenje slaže s velikim Kantom, koji proglašuje praznovjerjem misao, da se upotrebom izvjesnih sredstava dade izazvati ikakvo djelovanje božje u prirodi. Na misao pak, da napiše onu „Baladu o jezeru“, potaklo je Aškerca upravo žalosno iskustvo, da se vjerska ideja o pomoći božjoj — ne u teoriji kršćanskoj, ali tim više u praksi — za sve drugo upotrebljava prije negoli za moralnu okrepu. Značajnu potvrdu daje Aškerc, kad mladome Primožu stavlja u usta riječi: „Ludje imajo me za *čarovnika*, — ne za *vodnika in učitelja*. — No, jeden hoče da mu zagovarjam — modrasov vgriz strupeni, in drugi pa — da volčič bi mu zvrčil v kravjih parkljih. — In tretjemu tam dvignem naj zaklad — z moli tvami. Četvrti spet bi rad — da čuvam njivo in vinograd mu — pred točoj in nevihtoj. Čarovnice — preženem z blagoslovljenoj vodój — naj iz oblakov. Petemu čudaku — obsedel ženo bojda je hudič, — in jaz naj molim krepek eksorcizem, — da ženka ozdravela bi božjasna. . . — In šesti hoče, da mu za denar — naj čitam mašo in zakaj? Zato, — da bi sovražnik mu poginil kmalu!“ Protiv ovakva upotrebljavanja vjere, u izvanjske svrhe, dočim pravo odredjenje njezino je unutrašnje pridizanje čovjeka i duhovna okrepa, Aškerc ustaje s pravom; i „Balada o potresu“ nije drugo nego izraz uvjerenja, da je pomoć božja ideja, koje plodonosni utjecaj

valja tražiti samo u moralnome, a ne u fizičkom svijetu; da se od vjere uopće ne može tražiti, da bude na ruku *fizičkoj* *ekzistenciji* našoj: samo za *čudoredno* nastojanje naše može ona biti vrelo snage, da djelovanjem i životom uznastojimo ostvariti „carstvo božje“ u svijetu.

Sa svim tim se i takovim mislima Aškerc približio nekome *racionalističkom* shvaćanju vjerskoga života, te je odbijajući sve više supranaturalističke elemente i ublažujući jake konture teističkoga mišljenja, zašao u t. zv. *religiju morala*, „Bajramska legenda“, „Ahasverjev tempelj“ i napokon „Ahasver oznanja novo vero“ doista sve jače racionaliziraju nauku kršćansku, i približuje se pače zemaljskoj religiji (*Diesseits-religion*), kako je nalazimo zastupanu u pokretu za etičku kulturu (W. Forster, Fr. Jodl, F. Toenies i dr.), a ima joj traga i u Goetheovu „Faustu“. Tu je doista Aškerc odstupio od dogmatske nauke kršćanske, te Ahasvera — po staroj legendi nemirnoga putnika, kojemu je Krist, jer mu nije dao počinuti pred vratima, kad je nosio križ svoj na Golgotu, rekao: ja ću počinuti, ali ti ćeš se potucati, dok se ja ne vratim — slavio kao representanta jedne prirodne *religije humaniteta i napretka*.

Tome se shvaćanju pridružuju onda i neke *estetičke misli*, koje psihologijsko stanje pri umjetničkom zrenju dovode u srodstvo sa stanjem vjerskoga uzdizanja u pobožnosti. Tako je već Hegel držao, da je umjetnost priprava vjeri, te čovjek prepuštajući se dojmovima ljepote kao da vrši pobožnu molitvu (nešto slično proviruje iz pjesme „Gramloča“), a i Schopenhauer je mislio, da se duh u umjetničkoj kontemplaciji uzdiže do vječnih ideja, a napokon je Nietzsche uopće vjeru htio da shvati kao *estetski fenomen*. Uzme li se na um, da već u Platonovoj nauci leži poticaj, da se ideja istine i dobrote stopi s idejom ljepote, da je ljepota kao harmonija nesamo uzdržavajuća sila svega, što postoji, nego i osnovni elemenat snage u ljepoti i dobroti,

— i da se napokon sve to odrazilo u estetskoj filozofiji novoplatonizma, onda se ne ćemo čuditi pjesniku, koji ne operira s iskončanim znanstvenologičkim shemama nego sa simbolima, ako se njegovo zamišljenje najviših ideala zaustavi kod nekoga obožavanja ljepote, koje podsjeća na antikni *estetizam* („Velika noć“, „Na Olimpiji“). No ni u njem ne će naći trajna mira. Pjesnik kao da se gleda na nekom „*Izletu*“ u svemir i opaža, kako se sa neizmjernih visina zemlja vidi kao sićušna točka, kako je — pod vidom (sub specie) neizmjernosti sve ljudsko maleno i neznatno. Onda ga ostavlja samosvijest i neka sumnja mu obuzima dušu, kako bi se u neznatnom zrcalu njegova duha mogao odraziti svemir, kako bi mogao uroniti u tajne svijeta i upoznati putove njegove. Tad mu je kao „Na palubi“, gdje se oku otvara pogled na neizmjerni ocean, a duši mu se nameće pitanje: kamo vodi naš put? — Uzalud traži odgovora, jer neizmjerne daljine ne dadu mu vidjeti sama cilja, uzalud traži mir izvan sebe, pa mu i ne preostaje drugo, nego da se obrati k sebi, i u sebi, u svojoj savjesti da traži zadovoljstva — s nekim čuvstvom rezignacije, koje je dobro označio Voltaire veleći:

„Sois juste, bienfaisant, contraire a tout extrême,
Indulgent pour ton frère, indulgent pour toi-même,
D'où tu viens, où tu vas, renonce à le savoir,
Et marche vers la fin sans crainte et sans espoir.“

* * *

Ovakvi skeptički izlivi srca ne mogu se pjesniku zamjeriti; ta oni su i odviše ljudski („allzumenschlich“); jednako se ne može na misli njegove staviti mjerilo oštih naučnih i dogmatskih odredjenja. Poezija nije samo stvar razuma, nego i stvar srca, a srce — po riječima Pascalovim-ima „svoj razbor, što ga razbor ne poznaje“. Tu je misao Aškerc želio vidjeti primijenjenu i u umjetničkoj kritici, koja ima svoj posebni princip *estetske istine*, različan od principa razumske ili dog-

matske istine, pa je i udario oštrom satirom „*Pegaz in osel*“ na protivnike svoje, koji tu razliku ne vide ili ne će da vide. U svojem je narodu Aškerc imao jednako oštarih protivnika kao i gorljivih štovatelja: no iz daljine je pogled mirniji, i tako si je biser poezije njegove prokrčio put i u strani svijet. U nas joj se, dok je još postojao „*Vijenac*“, posvećivala znatna pažnja, dočim su njegove *najbolje* pjesme prevedene na češki, bugarski, ruski, pa onda na njemački, i u prijevodu velikoga poznavaća knjige južnih Slavena, Alfreda Jensena, na švedski. Podaje li ovaj izbor najbolje i najznačajnije iz Aškerčeve poezije, o tom si ne prisvajam odluke, tek jedno bih rado istaknuti. Aškerčeva je poezija proizišla iz života. Njegov pogled na život ne će se svakome činiti opravdan, ali i onaj, koji se ne bi mogao s njime složiti svuda, neka je uzme kao sliku života, koju treba boljim i unutra srednjim životom oboriti, kao što i ova slika hoće da se stavi na mjesto sadržaja zazbiljnosti. Aškerčeva poezija je izišla iz života i odredjena je za život, — neka se dakle i životu prepusti, da na njoj izvrši selekciju.

Dr. A. Bazala.

IZABRANE PJESME.

MOJA MUZA.

*Moja Muza ni mehkužna
Bledolična gospodična;
Črnogorka je, Špartanka,
Deva zdrava, ognjevitá.*

*Moja Muza ne poseda
V mesečini v polusanjah,
Ona ljubi jasne dneve,
Ljubi vroče solnčne žarke.*

*Moja Muza se ne joče
Nad svetovnim górpjem bridkim,
Resno kliče le na delo,
Ki naj spasi nas edino! —*

*V levi baklo, v desni handžar
Kvišku dviga moja Muza;
Razsvetljuje teme klete
In s tirani se bojuje.*

BRODNIK.

Med skalami Sava šumi,
valove mogočne valí,
v naróčaj jih Dunavu tira.
Čoln ziblje ob bregu se tam,
a ribič mi v njem sedí sam,
na veslo se truden opira . . .

„Hoj, starec, kar veslo zdaj v dlan,
pa hitro na drugo tam stran
črez šumno prepelji nas Savo!
Čuj, turško rumeno zlató
plačilo bogato ti bo . . .
Če nočeš — ti vzamemo glavo!

„Molčita že polje in log,
tam ónkraj slavonski ostrog
v neskrbnem že spanju počiva.
Zaviti v plašč temne noči
ogledat poslani smo mí,
kod zdaj naš sovražnik se skriva . . .“

„„Ne maram za vaše zlató!
Čemú mi pač ribiču bo?
Zastonj vas črez reko prepeljem!
Res, sivo že glavo imam,
a vam jo nocoj še ne dam!
Rad vašim ustrezam poveljem!““

Že čolnič od brega leti
in nese oglednike tri . . .
Veslaje pa ribič ozira
srepó se v vrtenje vodâ,
ki rado se s čolni igra
in slastno na dno jih požira . . .

„Pač hrabro srcé ti imaš,
izvrsten prevoznik si naš;
ni takega blizu okoli!
A nas tam pohvali glavár,
prekrasen pač čaka nas dar,
krasnejši nas ni še nikoli!“

„Na mestu!“ — dé ribič krepkó —
a veslo zažene v vodó . . .

„Tu vaše in moje plačilo!“
„Bes, djaur!“ še krik iz valóv,
iz mokrih je Save grobóv —
potem pa vse tiho je bilo . . .

SVETOPOLKOVA OPOROKA.

Rog odmeva bojni po Morávi,
po držávi kralja Svetopolka.
Gospodar pak zvestih Moravanov
sam ne vodi hrabrih več vojníkov,
sam ne suče meča nad sovragom,
sam ne proži puščíc več iz loka,
sam ne gleda bojev več krvavih.

Aj, ponosna stólica se dviga,
Velegrad tam slavni na Morávi!
V Velegrada sredi krasen dvorec,
v dvorcu zlata kraljeva sobana.

Zadnje žarke že pošilja solnce
skozi okna v zlato to sobano
in obseva postelj dragoceno,
kjer počiva bolni kralj moravski,
kralj moravski, Svetopolk mogočni.
Trije so pri njem sinovi zbrani,
trije: Mojmir, Svetopolk in Zobor;
zapustili boje so krvave,
slušat prišli so iz ust očetnih
za slovo si opomine zadnje.
Glej, in vzpne se jim kraljevski oče,
ôzre v svoje se sinove mlade;
zadnje zbere še moči telesne,
pa besede govori jim take:

„Bog vas sprejmi, oj sinovi moji,
deca moja, nade moje sladke!
V Velegrad ste sveti sèm prispeli,
pa krog mene ste se verno zbrali,
da pozveste zdaj mi — oporoko.
O, da vam bi zadnji glasi moji
v dušo segli in srcé globoko,
da besede bi vam zlate svoje
vdolbsti mogel, ko kiparja dleto
črke vdolbe večne v trdi marmor!...
Z bojnega ste polja vi prispeli.
Arnulf tamkaj brati se z Arpádom,
kralj krščanski brati se s poganom —
in zakaj? Ker nima ure mirne,
dokler žezlo moje na Moravi
krepko druži Slavine sinove! . . .
Mesta naša rušijo zdaj Franki,
po deželi pleni Arpad divji —
hujši pa še pridejo sovragi!

Ali, čujte me, sinovi moji,
pomni, Mojmir, Svetopolk in Zobor:
Naj je vrag vaš zvitejši od Frankov,
naj je ljučji od Arpádov ljutih,
naj pridêre od večernih krajev,
naj od juga toplega privreje,
naj, odkoder solnce zlato vstaja:
Vse orožje jedno vam premaga —
bratovska je sloga to orožje! . . .

Tri podajem palice vam šibke;
lahko zlomi vsako roka vaša —
a čigava jih prelomi roka,
kadar močna vez vse tri med sabo
v zvezi skupaj veže nerazvezni?!
Čujte, Mojmir, Svetopolk in Zobor!
Vaše bodi véliko kraljevstvo,
na Moravi véliko slovansko,
kadar oče vaš odide v kraje,
kjer je Samo, drugi so očaki!
Daste li mi zdaj besedo sveto,
da ljubili boste se ko bratje,
mirno ležem jaz k očetom svojim,
mirno spal bom v svetih tleh domačih! . . .“

In sprejemši to prisego sveto,
kralj moravski nagne trudno glavo;
duh njegov se preselí k očakom . . .

*

Kaj se ori po Moravi širni,
po državi kralja Svetopolka?
Rog je bojni, ki tako odmeva,
po ravninah kliče in po gorah.

Je sovražnik od strani večerne,
ali prišel je preteč od jutra?
Je prihrul li s severa v Moravo,
ali z juga je sovražnik kruti?
Čuj, iz temnih razvalin stolíčnih,
velegrajskih podrtin otožnih
duh odgovor poje nam zamolkli:
„Ni sovražnik tujec nas pokônčal,
nego vrag je ljuti iz očine!
Brat zavzdignil pest je zoper brata,
Mojmir pest je dvignil zoper brata,
Svetopolka in Zobórja besno,
rodna kri med sabo se preganja!
Iz srcá so vrgli oporoko,
oporoko Svetopolka kralja!
A pokora za ta greh veliki
vnukom bo še poznim — tujčev jarem!“

ANKA.

Gre po stezi črez poljé zeleno
Anka mlada, dete zapuščêno.
Kovčeg lahek nese mi v levici,
solze z desnoj briše si po lici;
joče milo mi sirota Anka,
stoče milo, toži brez prestanka:
„Oj cvetice, srečne ve sestríce,
jasno vedno vam je lepo lice;
jad nobeden srca ne pretresa,
solza vam ne kane iz očesa.
A gorjé mu, kdor od doma mora,
kdor na domu nima več prostora,
komur starše v hladni grob dejali,

kogar kruha služiti so poslali!
Morete mi, rože, razodeti,
kaj sirote delamo na sveti?"

A cvetice cvêtejo, dišijo,
Anki mladi ne odgovorijo.

Stopa dalje po stezici Anka,
bol premišlja svojo brez prestanka;
ptici vsaki žalost svojo toži,
ptici v grmu, ki veselo kroži:
„Kaj vam pravim, pevke moje mile,
kaj vesele bi pač ve ne bile!
Skrb vam nikdar srca ne pretresa,
solza vam ne kane iz očesa.
A gorjé mu, kdor od doma mora,
kdor na domu nima več prostora,
komur starše v rani grob dejali,
kogar kruha služiti so poslali!
Hočete li, ptice, razodeti,
kaj sirote hodimo po sveti?"

A veselo ptice žvrgolijo,
Anki mladi ne odgovorijo.

Ide Anka, pride do potoka,
pak na brvi zaihtí, zajoka:
„Potok bistri, voda žuboreča,
bol neznana tebi je skeleča.
Kak lahko mi tod skakljaš po polji,
solnce, tema — vse ti je po volji!
A gorjé mu, kdor od doma mora,
kdor na domu nima več prostora,
komur starše v temni grob dejali,
kruha služiti pa siroto dali . . .

Potok bistri, veš li razodeti,
čemu pač smo reveži na sveti?“
Sliši voda to ihtenje vroče,
čuti solze váse padajoče;
teče potok šumno po livadi,
reče potok hladno Anki mladi:
„Daleč mene pot po svetu vodi,
dosti potok vidi, koder hodi.
To-le vé ti, dèkle, razodeti:
Prva nisi — zadnja ne na sveti!“

PEVČEV GROB.

Tu torej gomila zdaj tvoja leží,
tu torej zdaj srce pokojno ti spi!
Glej, plošča še kaže kamnéna
njegovega črke imena!

Pač dolgo že, dolgo je tu pod zemljój!
In meni se zdi, kot bi bil pred menoj:
Ves, kakor mi žije in diše,
ves, kakor pravljica ga riše . . .

Na klosterskem vrtu sedi samotar,
sam s sabo ko v snu govori samotar;
čujó ga le rože cvetoče
in ptice po drevju pojoče.

„Mariji na slavo sem peval doslej,
a pesmi prepeval bom druge poslej!
Vam, ptice, sedaj bom prepeval,
vam, rože, srcé razodeval.

„Najlepše vas pesmi navaditi čem,
ki sam je pred brati zapeti ne smem.
In vendar jo moram zapeti —
ni moči je v srcu imeti!“

„Ah, skoro, ah, skoro me v grob položé,
ob njem se nasêlite, ptičice ve,
iz srca, cvetice, mi klijte,
gomilo preprézite, krijte!“

„Stoletja pod zemljoj že spaval bom jaz,
nad mano pa pesem to boste tačas,
ve pevke, mi vedno še pele,
ve, rože, sladkó jo dehtele . . .“

Pa ko je preminul v cvetočih še dneh,
zagrebli, ah, niso ga v vrtnih tam tleh;
sred cerkve so grob naredili,
nanj marmor težák položili.

In pesem, ki pel jo je Stanko nekdáj,
kako bo pri grobu njegovem sedaj
iz slavčevih grl mu kipela,
iz čašic cvetličnih puhtela? . . .

In tukaj gomila zdaj tvoja leži,
in tukaj zdaj srce pokojno ti spi!
Da, plošča na tleh mahovita —
na njej pa ime se ti čita!

Sred bujnega gaja, košatih dreves,
med pisanim cvetjem tvoj grob je tu vmes!
A v krogu sred gozdne temine
razsute stojijo zidine . . .

Mar vekov vihar je zato sem prihrul
in zid samostanski zato je razsul,
da tvoje le želje bi branil,
da tvojo bi pesem ohranil?

Čuj, v glasih stoterih odmeva sladkó —
menihovo pesem pač ptice pojó!
Uho mi poslušá, poslušá . . .
Umeje že moja jo duša.

Ah, pesem, tá pesem mi znana se zdí . . .
O sveti svobodi se li ne glasí?
O nadeji pač pokopani,
o zlati svobodi prodani!

TRI PTICE.

Ptice tri pred okno priletele,
pesmi tri na lipi mi zapele.
Priletela k meni prva ptica,
kaj je pela ptica lastovica?

„Daleč, daleč mesto tam leží ti,
pa za mestom reka se valí ti,
reka širna, šumna in deroča,
poleg reke ribičeva kočá.
Kadar v veži rod svoj nahranjujem,
mnogo vidim ti tako in čujem.
Redko ribič mi domá je stari,
v koči hčerka njemu gospodari,
Slamnat krov je in beraška kočá,
pa je táka roža v njej cvetoča!
Često hčerka sama gospodari,
na pobrežju oče tam ribari.

Ko odhaja, nekdo brž prihaja,
pa pri hčerki dan na dan ostaja.
Lep junak je, viteške postave,
poln zlatnine ves od nog do glave.
Sabla mu do zemlje se dotiče —
glej, in dèkle se mu ne odmiče!
Kaj odmiče! Za rokó ga vodi,
ž njim po izbi gor in doli hodi!
Včasi ona dolgo ž njim poseda,
tujec dèkle, dèkle tujca gleda.
Včasi njima zbližata se glavi —
Bog vé, kaj pač on dekletu pravi!..
Nego čudo tó še ni največe!
Včeraj dete v koči uzrem ležeče;
dete v zibki sladko se smejoče —
poleg zibke — čudo! — dekle joče!
Dekle joče, dete se ji smeje —
jaz ne morem, Bog vas naj umeje!
Ali tujec nič več ne prihaja,
dèkle samo solzno zdaj ostaja . . .

Pesem svojo lastovica spela,
pesem spela, z lipe odletela.
Pa je druga priletela ptica,
kaj je pela meni pa sinica?

„Daleč cerkev tam je v mestu bela;
tam od cerkve sem ti priletela.
Baš na oknu bila sem cerkvenem —
slušaj pesem, koj ti razodenem!
Nad oltarjem lepa je svetnica,
pred oltarjem lepša pa devica.
Z ženinom je pred duhovnom stala
roko desno ženinu dajala.

Oh, bogato vzel si je nevesto,
bogatejše nima je vse mesto!
On junak je, viteške postave,
poln zlatnine ves od nog do glave.
In veselo orgle zabučijo,
in vesele pesmi se glasijo . . .
Čuj, kdo sredi cerkve tam zajoče?
Ej, spoznam jo! — tam iz nizke koče:
Ribičeva hči je tam ob reki,
znana mi po licu in obleki! —
Ženin tá je nekda j k njej zahajal,
često v koči tam pri njej ostajal!
Kaj sinica tega ne bi znala!
Saj sem večkrat tam na oknu stala,
tam na oknu ribičeve koče
poleg reke šumne in deroče.
Čému dekle zdaj veselje moti?
In pokaj je svatom zdaj na poti!“ . . .

Odletela z lipe mi sinica,
priletela tretja k meni ptica.
Vrana črna k meni priletela,
kaj je vrana mi pred oknom pela?

„Daleč, daleč reka tam šumi ti,
poleg reke koča pa stoji ti.
Baš črez reko davi sem letela,
kaj pa ribič tamkaj stari dela?
Na vso moč se starec v veslo upira,
pa svoj čolnič proti bregu tira;
čolnič tira, hčerko svojo gleda,
ki v naročju spi mu mrtva, ble da . . .
Pa čim bliže koče čolnič pluje,
teže ribič tarna in zdi huje:

Reka zlobna, kaj si mi storila!
Hčer edinko si mi pogubila!
Stoče sivi starec in solzí se . . .
Poigrava burja mu z lasmi se . . .“

Pesem svojo vrana črna spela,
pesem spela, z lipe odletela.

SVETINJA.

Bogastva ni mogla mi dati,
svetinjo pobožno samó;
na glas je solzila se mati,
pretežko biló je slovó.

„Svetinjo ná zlato!“ je dela,
„zaklad to častit je, moj sin!
Od dedov sem jaz ga prejela,
zdaj dajem ga tebi v spomin!

„Domače boš kraje ostavil,
med tujimi hodil ljudmí,
zaklad pa tá moj ti bo pravil
o domu, kjer mati živí.

„Rodove boš videl srečnejše,
zemljó bogatejšo drugod;
svetinja te spómni: krasnejše
od svoje ne najdeš nikod!

„In ko bi nas tujci grdili,
domačo nam smešili last:
Svetinja te spomni, sin mili,
da matere braniš mi čast!“ . . .

Na glas je solzila se mati,
ko težko jemal sem slovó ;
ničesar imela ni dati —
svetinjo pobožno samó.

Svetinjo to hranim jaz verno,
od matere dano na pot:
ljubezen za dom neizmerno,
za dom in nesrečni svoj rod.

CELJSKA ROMANCA.

Noč nad celjski grad že pozna pada.
Kdo na tihem jaše mi iz grada?
Varno stopa po stezíci vranec.
Dragocen je tóvor, strm je klanec!
Prismejí se ščip izza oblaka —
lahko vidiš ga sedaj junaka.
Halja črna krije redovníka,
redovníka, živega svetníka!
Glej v obraz mu, glej tá lica vela!
Od solzâ so pač mu obledela;
té očí, kot da so brez življenja;
to prihaja, brate, od trpljenja,
od moljenja, svetega bedenja! . . .

Hitro stopa vranec v mesečini,
jezdeca že nese po dolini.

„Brže stopaj, kónjič vranogrivi,
brže stopaj, kónjič iskroživí!
Glej, tam selo znano je pred nama;
pohodila često sva ga sáma.
Dobro znana ti je hiša mala —
tamkaj bova zopet nočevala!

Tebi ovsa za večerjo dajo,
a najboljše meni, kar imajo . . .
Torej spejva . . . !“

„Postoj, pater Ureh, preslavni Celjan,
svetnik po deželah devetih!
Pri kraljih, cesarjih svetá si poznan,
še bolj pa pri naših — dekletih!

„Dekleta slovenska cvetó nam na čast,
lepota njih v pesmih slavi se;
kaj čuda, če v sladko lepote si past
ujel pač napósled še ti se!

„A dèkle iz nas in pobožni mož ti —
veš, križ je to — nista jednaka!
Mladenke so naše *rudeče* krvi,
po tebi se *modra* pretaka!

„A ker si mogočen, lahkó narediš,
da sitna izgine razlika,
izlahka za ženo potem jo dobiš,
če ktera dev naših te mika. —

„E, pojdi, grof, z nami k posvetu takój,
da moški se dogovorimo!
Pogodbo podpišeš nam sam še nocoj —
poprej te domov ne pustimo!“ . . .

Sluša Ureh govor starešíne,
dobro sliši — nič nato ne zine.
V grlu nekaj sapo mu zapira,
plah nekako se menih ozíra:
Mož stotina straži ga vaščanov,
mož stotina hrabrih Teharčánov!

S konja stopi Ureh jim počasi,
nič ne reče — malko odkašljá si.
V sredo méd-se viteški vzemó ga,
pa k županu na posvet vedó ga.

Starešine vsi se pokloné mu,
dolgo pismo dá župan v roké mu.
Kaj li sklenil modri zbor je selski? . . .
Tá-le čital list menih je celjski:

„Jaz, grof Ureh, grof in knez Celjanom,
vsem Celjanom in okoličanom,
knez Slovencem in gospod Hrvatom,
nam sosedom, našim ljubim bratom,
desna roka kralju gospodarju
in pobratim turškemu cesarju:
Teharčane *poplemenitujem*,
v plemski stan vse selo povišujem —
ali, kakor se po naše reče —:
Modra kri po žilah vsem naj teče!
V grbu dvoje zvezd jim světi jasnih —
to spomin bo *nje* očí prekrasnih!
Zvezd srebrnih dvoje v grbu světi —
to spomin bo lepi Margareti,
ki je kriva, da vam plemstvo dá se
za sedaj in za vse večne čase!“ . . .

Gleda Ureh starejšine srenjske —
ej, prejake so pestí slovenske! . . .
Tiho sede, s čela pot obriše,
s svojoj rôkoj pismo jim podpiše;
podpisavši — jo domov popiše.

Teharčani pa, junaki zviti,
dan današnji še so plemeniti.

BALADA O POTRESU.

Zastave vihrajo, zvonovi pojó,
procesija dolga se vije,
pevaje, moleč litanije;
in peva in moli in prosi takó:
„O, čuj nas, Bog, v sveta nebesa,
obvárui nas potresa!

„Svetniki, svetnice, uslišite nas,
prijatelji vsi nad zvezdami,
o bédite verno nad nami!
K vam vzplava molitve goreče naj glas
in k tebi, naš Oče, v nebesa —
obvárui nas potresa!

„Uslišanja vredni, oh, nismo sami,
uslišanja vredna jedina
nedolžna je naša mladina.
Njé prošnja, preblaženi, k vam naj kipí,
njo sliši, Bog, v svoja nebesa —
obvárui nas potresa!“

Zastave vihrajo, zvonóvi pojó,
procesija v cerkev se vije,
pobožno moleč litanije;
in staro in mlado prepeva srčnó,
in pesem se óri v nebesa:
„Obvárui nas potresa!“

In orgle mogočno s korú zabučé,
in mašnik v ornatu mašuje,
presveto daritev daruje;

on z narodom moli, ne moli za sé,
goroče vzdihuje v nebesa:
„Obváruj nas potresa!“

„Kraljica svetníkov, o, čuj nas, o, čuj!
Devíca brez greha spočeta,
čuj, romarjev kliče te četa!
Vse naše vzdihljaje ti Sinu daruj,
gor nesí jih v sveta nebesa —
obváruj nas potresa!“

In orgle bučijo in pevci pojó,
in mašnik ves v zlatu mašuje —
podzemeljski grom se začuje! . . .
Madonna v oltarju se zmaje močno . . .
Zamolkel krik čuješ v nebesa:
„Obváruj nas potresa!“

Vse tiho? — Kje cerkev? . . . Glej, zemlja zijá!
Iz brezdna štrlé podrtine . . .
Vse tiho na dnu globočine?
Ne! — Glasno *mrliči* vpíjó do Bogá,
tisoči kričíjo v nebesa:
„Obváruj nas potresa!“

ČAŠA NESMRTNOSTI.

„Kadar ob smrtni uri duša
stopí človeku do grla . . .
Kdo mu ponudi čarovne pijače,
da bi ga otel? . . .“

Koran, sura 75.

Turban pisan diči ruso glavo,
damaščanka mu visí ob boku.
Knjiga sveta je pred njim odprta, —
koran čita mladi Abduraman,

koran čita, suro baš o smrti,
 in o smrti in življenju večnem.
 Svetel dan mu sije skozi okno,
 krasno jutro v izbo se smehlja mu
 jasno jutro, dete vesne mlade,
 ali v duši jasno ni kalifu.
 Težke misli misli Abduraman! . . .
 „Smrt! Že zopet duha obletavaš,
 vešča črna, misel nevesela?
 Smrt? Umreti! — Moram li umreti? . . .
 Allah, v srcu vžgal ti čut ljubezni,
 glavi vdihnil si duhá modrosti,
 meč oblasti dal si roki moji!
 Glej, kako naj ločim od ljudi se!
 Veže nanje me ljubezni spona!
 Glej, kako naj misliti prestanem?
 V duhu nosim svet in — tebe, Allah!
 Glej, kako naj z mečem se razstanem!
 Najzvestejši mi je on tovariš . . .“
 V težkih mislih je kalif kordóvski!
 V težkih mislih tri pozove k sebi:
 Zove k sebi Hákima, zdravnika,
 zove k sebi Sófra, čarovnika,
 zove k sebi derviša Rašída.

Stopi predenj prvi, Hakim, lečnik.

„Ní li leka zoper smrt na sveti?
 Duh čemú nam? In čemú so vede? —
 Mora biti — večno čem živeti!“

„„Jasni emir, solnce zemlje španske!
 Srečen sem, da smem pred tabo stati!
 Moč veliko ima znanost naša,
 ali vsakdo večnosti ni — vreden! . . .

Tí nastrezi sí v kristalni čaši
rose v polju, predno solnce vzd
stôpi v rosi biserov mi morskih,
pij pijačo mojo juter sedem . . .
Večno živel bodeš, emir jasni!“

Jedva svita dan se nad Kordóvoj,
s čašoj v roki spe kalif iz mesta.
V polje ide, predno solnce vzide,
roso streže v čašo sí kristalno.
S polnoj čašoj v grad se svoj povrne,
vrže vanjo biserov peščíco;
čaka, čaka na čarovno pitje,
ali biser ne stopí se v rosi!

ln že stopí predenj Sofer slavni.

„Svetli emir, muslimanov dika!
Neumrlost dati čé ti Sofer.
Mnogo more veda res zdravniška —
vse premore veda čarovniška,
alkimija, sveta veda naša! —
Glej je čaše, ki nesmrtnost daje!
Pij zdravilo njeno čudodelno,
pij zlato, v tej čaši raztopljeno —
pij iz kupe moje si nesmrtnost!“

„„Sam pokusi jo poprej, pijačo!
Nagni krepko, Sofer moj učeni!“

„Svetli emir, čaša tá ni zame —
Tí jedini . . .!“

„„Sam pokusi prvi
Naj pijače vidim prej učinek!“

Dvigne Sofer kupo svojo k ustom,
a kalif nad Sofrom damaščanko.
„„Glejmo, je li pitje tvoje pravo““ —
Abduraman mu odrobi glavo.

Stopi predenj stari Ali Rašid :

„Najmodrejši si v Kordóvi, serec?
Čuj, povej mi in skrivnost razjasni:
Ni li leka zoper smrt na sveti?
Mora biti — večno čem živeti!“

Dvigne roko stari Ali Rašid,
derviš stari v halji siromaški,
siva brada mu do pasa pada, —
dvigne desno pa kalifu reče:

„Leka iščeš, mladi Abduraman,
leka rad bi, ki nesmrtnost daje,
pil zdravilo, ki ti večnost daje?
Iskal leka takega pri vračih,
iskal že si ga pri čarodejih —
prevarili pa so vsi te kruto . . .
Sam imaš jo čašo čarodejno,
sam naredi pitje si nesmrtno!
Čaša tvoja je — življenje tvoje!
Sam napolni z večnosti jo lekom!
Čaša tvoja je življenje tvoje.
Vlivaj vanje vsak dan dela dobra,
dela slavná za rojake svoje,
za rojake in za domovino!
Zlega čina pa ni jedna kaplja
v čašo níkdar ti ne kani toto!

Prej ne nehaj vlivati v posodo,
dokler polna ti ne bo do roba,
dokler polna čisto ni do — groba! . . .
Truplo tvoje pač strohni v gomili,
ali čaša tvojih del ostane!
Narod tvoj bo pil iz čaše tvoje,
s pitjem njenim bode se napajal —
v delih svojih živel sam boš večno! . . .

Knjiga sveta je pred njim odprta,
a ne čita mi kalif korána,
zre za starcem, ki črez prag odhaja,
zre za njim, sam sebi si šepeče:
„Tá utegne biti čaša prava,
čaša tvoja, modri Ali Rašid!“

ZIMSKA ROMANCA.

„Pet mesecev?! . . . Do maja, se mi zdi,
ko kuriti nehámo že pečí . . .

„Saj veste, kaka moč je lepe žene!
Jaz ljubil njo sem, ona, ona mene.
Če vrabec sme iskati si družíce,
kdo to človeku braniti bi kanil?
No, nama zákona ni nihče branil,
naravne, pravijo, so to pravice. —

„Ljubezen bila vsa je dota njena,
jaz njej dal kos sem svojega — imena! . . .
Gospod sodník! Prijetno tu pri vas je.
Ej, gorka peč, ej, ljuba ti toplota, —
ko godci godli bi okrog života!
A druga pela v koči tam pri nas je!

Ko zdaj-le, brilo je krog prhle kočē,
na oknih led je vence vil cvetoče.
Na smrt je bolna ona mi ležala,
ki črvom lačnim je življenje dala.

In jaz doma, gospod sodník, brez dela;
brez dela pa nas jeden nima jela . . .
Odrevení, okameni že s časom
človeku srce v revnem tem življenju,
in v borbi tej za kruh in v tem trpljenju.
A bede naše odoleti glasom
več mogel nisem! Planem tja na grad:
„Otroci zmrznejo mi v jedni uri . . .
Drv prosim malko, da se peč zakuri!“ —

„Ha, če jih zebe, pa gredó naj spat!“

„Gospod premilostni, pa prosim kruha!“ —
„Beračem tu ne peče se, ne kuha!“

„Obleke stare bode morebiti,
da mogel deco golo bi pokriti“. . .
„Poberi se!“ . . .

„Ostavlil bil sem grad —
in tisto noč sem *moral* biti — tat!
In „greh je krasti“, rekla mi je mati,
pokojna mati — Bog ji nauk plati! —

„Srcé imate, sodni vi gospod!
Usmilite še mojih se sirot!
Da moji ne bi tó, kar jaz, postali,
da ne grešili bi in ne jemáli:
kar dajte z mano vred jih vse zapreti,
da jesti bodo mogli in se greti! . . .

„Ej, draga peč, preljuba ti toplota,
tu godci godejo okrog života.
A zunaj tam kako spet s snegom mete
in v divjem plesu vihra suče pete!“

KRISTUS IN PETER.

Zveličar in Peter po svetu hodila,
po svetu hodila, nevedne učila.
Pa gresta mi nekega dne obá
po véliki cesti tako samá.
Za gore že solnce je spravljaló se,
od gričev, vršičev poslavljaló se.
Pa gresta po cesti možá častita,
globoko zamišljena ne govorita.
Globoko zamišljena — ne! — to se pravi:
Zamišljen v resnici bil sam je Gospod,
v tla gledal in gledal vso dolgo je pot;
Bog védi, kaj mu je hodilo po glavil!
O! Peter bi davno že rad bil golčal,
z veliko težavoj le je molčal.
(Ker, kdor veliko in rad govori,
ne misli globoko — izkušnja učí).
Beseda mu baš je na koncu jezika:
pred njima prikaže se čudna slika!
V dnu jarka globokega, tik pri cesti
kmet ležal je vznak in v nezavesti.
„Hé, klada pijana, zmezi se. zmezi!“
zadere Šent Peter se v sveti jezi;
„Domov! Mar nič se ti še ne mudí?
Brez olja je starka domá in solí!“
A Kristus Šent Petru s kazalcem pomigne:
„Pomagaj, da revež na noge se vzdigne!“

Sok trsov možá pač je malko ukanil,
doslej se ni bil še nikdar upijanal,
no pôšten je sicer in dobra duša . . .“
Šent Peter strmeč te besede posluša
in, hoče-noče, do prvega praga —
pod pázduhoj kmeta vodeč, pol noseč,
pod težoj rojaka se dobro poteč —
zveličarju spraviti ga pomaga.

Pa gresta po cesti zopet naprej,
kdo jima naproti prihaja? — Glej!
Berač je ostuden, poin gnilih gob,
živ mrtvec, ko svoje dni modri Job.
A glej, zveličar se jadrniku bliža:
„Oh, brate nesrečni!“ srčno ga pozdravi —
s poljubom bolnika pri priči ozdravi.
Šent Peter se čudi, od čuda se križa.

Pa gresta po cesti beli naprej,
kdo jima naproti prihaja? — Glej!
Mož svetega lica, v obleki bogati,
na prstih se prstani bliskajo zlati.
In glej, že od daleč se jima odkrije,
„Hosana, sin Davidov!“ skoro zavpije . . .
„„No, vendar že enkrat — hvala Bogú!““
oddahne si Peter — „„biló ni mirú
od sitnih pijancev in postopačev,
in gnusnih in gobavih samih beračev.
Zdaj prvi nas sreča mož pošten in pravi!““
In Peter neznanca spoštljivo pozdravi.
A Kristus? — Popotnika še ne pogleda!
In nálašč od njega obrne se v stran,
ko mimo gre tujec ves sladek, skesán —
za Petra spet nova uganka, seveda

„Kako pa, da tega preziraš? Povej!“

„Na ustnah tá človek pač nosi Jehovo,
a srce le Mámona moli njegovo;
o, Peter, tá svetec je — farizej!““

BOJ PRI PIROTU.

(Dne 28. novembra 1885. 4.)

„Kralj, igra je naša zgubljena —
udal se je, pal je Pirotni . . .
Premagana vojska je srbska,
Bolgar na bojišču gospod!“

„Bolgar, gospodar že v Pirotnu,
ko piš privihra nam še v Niš . . .
Ni varno več tukaj za tebe;
hoj, bolje, da kar ubežiš!“

„I v Beligrad — v srce očini —
pridere pobedni mejaš . . .
Življenje in krono kraljevo —
bojimo se, da zaigraš!“

Nem sluša vest grozno kralj Milan,
pred licem se dela mu mrak . . .
A ranjencev prvih dovede
mu s polja krvavega vlak.

Pomičejo tožna nosila
po ulicah nižjih se tam . . .
Vse mesto hiti jih sprejemati;
med množicoj kralj stoji sam.

In k prvemu kralj se pripogne:
„Za mene zdaj, revež, trpiš!
Naznani poslednjo mi željo;
zgori se ti, česar želiš!“

„Ob Moravi oče moj stari
tam spet mi je stopil na prag
in s praga ozira se v daljo,
dohaja li sin že vojak?“

„Zastonj pač on hodi me čakati,
zastonj si napenja oči!
Ah, on ne dočaka več Marka . . .
Tolaži očeta mi ti!““

In drugemu reče vojaku:
„Bil borec si hraber vsekdar!
Naznani poslednjo mi željo;
izpolni jo tvoj gospodar!“

„Tja k koči ob Drini deroči
zdaj plavam čez dol in goro,
otroke in ženo cvetočo
poljubiti, objet za slovo.“

„Brez mene kako naj živijo?
Ubije jih glad in pečal . . .
Sirote izročam zdaj tebi,
tí bodi jim oče, o kralj!““

Pripogne se k tretjemu v krvi
„Boril si se hrabro, sin moj!
Naznani poslednjo mi željo;
izpolni rad kralj ti jo tvoj!“

„Ni žena ljubeča, ni deca
ne čaka na mene domá;
pogrešal ne bode me nikdo,
ko s tega izginem svetá.

„Umreti, čim prej dotrpeti!
Jedino tó zdaj-le želim . . .
Kaj rana na prsih tu smrtna!
Oh, rane jaz hujše trpim!

„Sramota bolí me, sramota,
da Srbu zdaj *Kajn* je imé . . .
Da narod moj, bratomorilec,
krvave zdaj nosi roké!

„A, kralj moj, ko smrt me poljubi,
zakličem, da čul bo ves svet:
Kdor brata mi ščuje na brata,
tá bodi — tá bodi proklet!“

NA SEDMINI.

Ne sama tí, ne sama tí —
vsa vas se v solzah dnes topí!

Predvčerajšnjim še čil in čvrst,
sedaj ga krije črna prst!

Tvoj mož bil sicer že je star,
že star, a dober gospodar.

Bil že je kratkoviden, res,
in gluhih malko že ušes:

No zdrav in jak še korenjak,
krepák tako ni starec vsak.

Oj, dober mož, predober mož!
Še dolgo pomnila ga boš!

Sam pravil nam je čestokrat,
kako ima te srčno rad.

„Mladi se vek življenja moj,
odkar poročil sem se ž njoj.

„Cvetoča ona, vel že jaz,
pri meni pač ni kratek čas . . .

„In vendar, vendar ljubi me
in zvesto hrani mi srcé!

„Zvestobo nje poznate vsi —
noben je fant ne preslepi . . .“

In zdaj je v grobu dobri mož,
še dolgo pomnila ga boš!

Luč večno Bog mu skoro daj,
in večni mir in sveti raj!

Lahko bi živel še kaj let,
dal marsikak nam moder svét.

Kak naglo ga je vzela smrt,
odnesla ga na tihi vrt!

Bog vé, Bog vé, kako je to?
Kdo soditi si upa, kdo? —

On star, a mlada, živa ti —
tako pač večkrat se zgodi!

Oh, dobra duša, poštenjak,
spoštóval ga iz nas je vsak.

Izpijmo čaše polne zdaj,
v spomin njegov vsak pije naj!

Kozarec vsak naj bode suh,
da mir njegov imel bo duh!

Da kdaj ne pride plašit te,
nocoj še morda strašit te!

Le vdova še izpila ni . . .
Kaj ti obraz tako bleđi?

„Ne vidite pri vratih ga?
Kaj neki v roki tam ima?“

„„Ne vidimo ničesar mi,
pač varajo te le oči.““

„Kako je bleđ, kako je bleđ!
Moj mož?! . . . Kaj vrača se na svet!

„Kaj neki sveti se mu to?
Ah — kupo mi drži z rokô!

„In v kupi moten je napoj,
pijača kalna, sprog moj!“

„„Ne vidimo ničesar mi,
pač varajo te le oči.““

„In zdaj iz čaše piti če,
že nese k ustnam jo, gorjé!

„Ne pij, ne pij tega, ne pij!
V kot s kupoj, da se razdrobi!

„Gorjé! — Izpil je vse do dna . . .
Kako telo mu trepetá!

„Gorjé, gorjé! Ti pil si smrt,
čuj, v grlo si izlil si smrt!

„Saj nisem natočila jaz,
nalil ti *on* je tisti čas.

„Ko tebe ni bilo domá,
bilá sva ž njim samá, samá.

„Roko ovil okrog vratú,
v uho šepêtal mi medú.

„Prišel je bil sosedov sin,
prinesel čudnih tekočin.

„Srcé je meni preslepil,
a tebi v kupo smrti vlijl! . . .

„Ne vidite li tam-le ga?
Kako telo mu drgetá!

„Kako si bled, kako si bled!
Moj mož! — Kaj vračaš se na svet?“

DVORSKI NOREC.

Kaj sloniš tu sam, zamišljen,
dragi Ali, modri Ali?
Glej veselja morje šumno,
kak to pólje po dvorani!

Kaj stojiš tu nem, zamišljen?
Glej té pare, ki vrté se
po dvorani v plesu lahkem,
glej jih prince in princese!

Hodil mnogo si po svetu.
Reci, kje, na katerem dvoru
veselice so krasnejše,
nego moja je nocojšnja?

Glej briljante, diamante
v sultanije diademu!
Kje si videl lepših, dražjih?
Rad bi vedel, rad bi vedel!

Vrat Aíde glej princese!
Biserov si kje že videl
na človeku kdaj katerem
še svetlejših in čistejših?

Kje si videl lancev večjih,
lancev še iz težje rude,
nego zlata je veriga,
ki jo nosi paša Jusuf?

In vilinska oblačila!
Kje je lepše tkana svila,
kje obleka bolj okusna,
nego tu na odaliskah? . . .

Zaškrebļajajo zvončki norski,
šiljasta se zmaje kučma,
ko iz sanj se vzdrami Ali
pa satirska skremži usta:

„Lepših videl sem demántov,
biserov sem čiščih našel,
in verig sem gledal težjih
in obleke vse to dražje!

„Daleč treba ni hoditi,
da se, sultan, sam prepričaš,
ka tvoj norec, modri Ali,
golo pravi ti resnico.

„Dražja, nego svila dvorska,
raševina mi je kmetska,
ker si vsak jo sam zasluži
z delom težkim in poštenim!

„Težji, nego lanci zlati
tu na prsih gízdalinov,
sužnosti so lanci hudi,
kteri narod moj težijo!

„Biserov še hočeš čiščih? —
To so solze milijonov
stradajočih zarad tebe,
ki tu paseš si pohotnost!

„In najljepši diamanti —
to so svete srage tiste
padajoče s čela možu,
ki za svojcev kruh bori se!“

MEJNIK.

Sejm bil je živ. Prodal i on je Lahom
tam par volóv.

Zakasnil se je. V pozni, temni noči
sam gre domov.

„Hm, pravijo, da ni baš varno iti
tod obsorej!

Popotnike da včasí rado straši
ob cesti tej.

„Pa bil je Martin svoje dni vojak vam,
na straži stal,
po noči čul tam uro biti vsako —
pa bi se bal?!

„Še pri Custozzi bal se nisem smrti,
zrl ji v oči —
pa tukaj mar ko dete bi trepêtal,
če list šušti?!“ . . .

Dospè do svoje hoste . . . Čuj, iz teme:

„„Jo! kam bi dél?““ —

„Kaj? — Kdo si božji? — Kam naj deneš,
[vprašaš? —

I, kjer si vzel!“

„Vzel sem *med* svojoj bil in tvojoj lastjo
mejnik le-tá,
presádil ga skrivaj na last sem *tvojo*
za sežnja dva!

„„Oh, in sedaí, odkar moj duh odplaval
na oni svet,
nazaj ga nosim, kamen tá prokleti,
pač sto že let!

„Oh, to teži!“ . . . Zabliska se: Po cesti
pred njim sopeč
pripognjen stopa sosed Vid, na rami
mejniki noseč! . . .

Pa bil je Martin svoje dni vojak vam,
in ni se bal . . .
Kako nocoj domov je prišel s sejma,
pa le ni znal!

A čudno prinesó mu vsi novico,
ko sine svit:
„Sinoč umrl je nagle smrti sosed,
mejaš naš — Vid!“

LIST IZ KRONIKE ZAJČKE.

Slavni svetec v blaženstvu nebeškem,
kartuzjancev oče, sveti Bruno,
ki rodil si nas v dolini pusti,
tam v šartréški nas rodil dolini;
ki razgrinjaš i nad nami plašč svoj,
zbranimi tu v samostanu Zajčkem:
Ne zameri, oče, ne zameri,
da ti sin tvoj, stari Marijófil —
samostanov tvojih prej nadzornik,
a zdaj prior v domu tem nevredni —
piše danes v kroniko té vrste,
pergamenu da izroča zgodbo,
zgodbo, ki bo žalila te morda! . . .

Trideset je let že padlo v večnost,
trideset od tistih dob let dolgih!
Dan jesenski bil je topel, krasen,
ko priromam tu pred kloster Zajčki,

razoglav pred samostan priromam.
Palico sem potno držal v desni,
a v levici sveti rožni venec.
Pred svetiščem obstoji mi noga;
prag prestopim, v cerkvi sem prekrasni.
Skozi okna gotiška visoka
žarki solnčni lili so se vanjo.
Hiša božja prazna, osamela!

V refektorij grem . . . tam bodo bratje . . .
Na stežaj so vrata vanj odprta,
od obeda še šibé se mize,
a v dvorani ni je duše žive!
Po hodnikih samcat stopam dolgih —
célice so prazne, vse je tiho,
le korakov mojih jek se sliši;
med zidovjem čudno to odmeva!
S sten obrazi gledajo me resni,
radovedno vame zro podobe:
Slike stare priorjev pokojnih,
slike stare kartuzjancev Zajčkih.
Groza skoro me obide rahla.
Sam ne vem, kak dolgo tod sem blodil:
Stoj, pri tleh, tam v koridoru temnem
vrata najdem le napol priprta,
iz dvorane govor, hrum in petje!
Tihotapim k durim tem po prstih,
slušam, slušam — to reči so divne!
Hrum potihne, visok glas zapoje:

„Iz raznih krajev, časov
do stropa knjig leži,
a jaz med vsemi ljubim
tam zvezek poezij!“

„Kaj sta Horac in Pindar!
Kaj Sappho in Ovid!
Tam v mojo knjigo višji
pesniški duh je vlit.

„Če sladka me vsebina
zanese pod nebo,
še jaz bi menda odo
zapel tačas lahko!“ . . .

Aj, očetje so v biblioteki?!
Čul sem že o učenjakih Zajčkih . . .
Torej res! . . .
Brat drug se že oglašá:

„A moj foliant je tam stari!
Iz njega rad čitam vsekdar;
čas letnico zgloidal mu davno,
pozabil že se je — tiskar.

„Če pisca ideje globoke
premišljam do pozne noči,
vsa čuda priroda mi jasno
razgrne tačas pred očmi!“ . . .

Bas resnoben zdaj za tem zapoje,
da dvorana vsa bobni od jeka
in zidovje nad menoj se trese:

„Resnice že dolgo sem iskal zaman,
premêtal neštete sem liste;
v tej knjižnici našel pa zdaj še vsak dan
v vseh knjigah resnice sem čiste!“

Tu veselo zazvenčé kozarci!
Odprem vrata, vstopim in pozdravim:
„Mementote mori!“ . . .

Klet prekrasna!
Klet prostrana me objame hladna.
A v sredini sodov velikanskih,
tu sedijo patres kartuzjanci
okrog mize hrastove ogromne;
čášo v roki vsak drži penečo . . .
„Bratje dragi: Dominus vobiscum!
Tukaj torej knjižnica je váša?! —
Po ukazu strogem iz Šartréze
prišel k vam je brat váš Marijófil,
da pregleda samostan váš Zajčki,
da napredek vidi v učenosti,
ki izvira v knjižnici vam toti . . .“

*

S težkim srcem pisal té sem vrste,
s težkim srcem to beležil zgodbo.
Ti Spasitelj križani na pultu,
ti na steni, Mater Dolorosa!
Vidva sta mi priči, kak nerado
teklo danes mi pero je gosje.
A veliki grešnik Marijófil,
ki osivel je, pišoč to knjigo,
kroniko o samostanu Zajčkem,
on ni mogel in ni smel drugače!
Kajti res je res! Resnico samo
vselej piši vestni zgodovinar!
Ne na levo gledaj, ne na desno,
kaj vrstniki poreko, ne baraj!
Kaj potomci poreko, ne maraj! —
In zato, kaj ne, da ne zameriš,

da je pisal sin tvoj Marijofil
v knjigo to-le danes zgodbo čudno,
ki vršila se je v Zajcu lepem,
ko smo šteli leto: *tisoč petsto*
šestdeset in *štiri* še po Kristu —,
oh, saj vem, da rad mi vse odpuščaš,
v slavi rajski, oče Bruno! Amen.

PRVA MUČENICA.

(Staroegiptovska bajka.)

Postavljena že je grmada . . .
In ona vrh nje stoji — ah!
Gorjé ti, gorjé, mučenica:
V trenutku pepel boš in prah!

Privezana k stebru je deva,
obleko že sneli so ž nje . . .
Boginja ti živa si krasna,
ne hči iz ponilske zemljé!

Lasjé ji vihrajo na vetru,
z grmade ozira se dol . . .
Ves Memfis obsojenko gledat
na trgu se zbira okol.

V daljavo neznano zre deva.
Oči kaj goré ji tako?
Ponos mučeniški, nemara,
nesmrtnosti vera je to?

Glej, bakle že tu so goreče!
A žreci nesó jih sami —
služabniki Apisa sveti —
in njih poglavar govori:

„Odkod je k nam prišla, ne vemo!
Ne vemo, odkod je domá!
Ni otcu ni materi sama,
imena ne vé, ne pozná!

„Če Nila ni našega dete,
od Gange pač svete je tam;
iz Babela morda poslali,
iz modrih Aten so jo k nam!

„Odkar nam Oziris in Izis
življenje delita in rast,
kar svetemu biku božanska
pri nas izkazuje se čast:

„To devo zdaj čuli smo prvič!
Smel govor je njen in ves nov;
taji nam red stari svetovni,
svetost taji naših bogov! —

„Njen nauk in njene ideje —
zapisano to že je kje?
Ni v hieroglifih besede
prevratne nikier ne stojé! . . .

„Ukazali smo ji molčati
in bičali jo do krvi . . .
Zaman! Po Ponilju povsodi
zavajala nam je ljudi!

„V verige jeklene vkovali
nogé smo ji mi in roké . . .
V dnu ječe na slami naj gnili
kosti ji na veke strohné!

„Črez noč so odprla se vrata,
zapah za zapahom razbit . . .
Zdrobila okove je težke
in planila zočet na svit!

„Bogovi zbog nje že jezé se,
do vrha je vzkipel njih srd . . .
Egipčani, njim jo žrtvujmo! . . .
Grmada zdaj tvoja bo smrt!“

„Zažgite!“ . . . Gori že grmada,
v dim deva zavita je vsa,
poljublja že ude ji plamen —
a ona se samo smehljá.

Kaj znači smehljaj na teh ustnah?
V očeh kaj pomeni tá žar?
Ponos mučeniški je sveti?
Nesmrtnosti nada je mar?

Le gôri, grmada, le svéti
prek sfing, piramid v nedogled!
Preženi, razsveti temine,
s katerimi svet je odet!

O luč! . . . Mučenica utihne . . .
Grmada pepel je in prah . . .
Kje zdaj si, boginja ti smela?
Kje tvoja nesmrtnost je? — Ah!

A kaj iz prahú in pepela
pred žreci tu dviga se? Glej!
Spet živa stoji mučenica,
krasnejša, močnejša ko prej!

„Kdo si, čarodejka neznana?
O phoenix prečudni ti, kdo?“ . . .
A ona krvnikom se smeje,
s ponosom jim reče le to:

„I smrt sem premagala slavno!
Nesmrtna zato sem poslej . . .
Ime mi je — Misel Svobodna,
a moj je ves svet zanaprej! . . .

„STARA PRAVDA.“

TABOR.

(1573.)

„I : kurtzer Zeit zu krieg und streit
kham maniger her von weitten . . .
Ain yeder schwur bev seinem ayd.“

(I. p.)

Hej, to vam je živo pod Klanjcem
na Sotelskem polju nocoj!
Upornikov dvadeset tisoč
za pravdo pripravlja se v boj.

Ščip gleda z napetim obrazom
na tabor ustaški zavzet;
posluša tam konj rezgetanje
in sabelj posluša žvenket.

Sam sneg in sam led po poljanah,
božični razsaja vihar,
a v srcih je vroče, prevroče —
osvete razgreva jih žar!

Sred taborja tam pri kurišču
možjé pa sedijo trijé;
zimzelen, kokotja peresa
junakom s klobukov visé.

Veselo praskeče jim ogenj,
iz sanj se mi prvi vzbudi;
na puško kremenko naslonjen
kmet *Pásanec* pravi, veli:

„Car daleč, a Bog je visoko!
Odkod pomoči in svetá? —
V pest svojo odslej le verujem,
zaveznik moj — puška je tá!“

Veselo praskeče jim ogenj,
iz misli se drugi vzbudi;
sedé pa na topu tam turškem,
voj *Ilija* sam govori:

„Vse vzel mi je Tahi imetje,
oropal me s krutoj rokój!
Zato, kakor vesta, sem puntar,
zato sem med vami nocoj! . . .

„Ha, to vam je bilo življenje!
O krasni minuli ti čas,
ko Turkom sva cépila glave,
naš Lenkovič slavni pa jaz!

„In z istoj zdaj sabljoj gospodo
pošiljal vam v pekla bom dno!
Želite, da vojvoda vaš sem? . . .
No, v božje ime, pa naj bo!

„A z vami vred tukaj prisegam :
Umrjem vam rajši stokrat,
ko énkrat še iti na tlako,
le enkrat k gospodi še v grad! —

„Ko zmanemo Turke krščanske,
Slovenci se združimo vsi!
Takrat si izvolimo kralja . . .
No, kralj naš, brat Gubec, boš ti!“ . . .

Pojemlje že ogenj, le *Gubec*
zamišljen strmi vanj doslej . . .
Tu vstane, znak bratom dá s sabljaj
in reče jim sámó: „Naprej!“

STAVA.

(1573.)

„Wir wollens frischlich vahren an,
Khainen darin leben lán.“
(l. p.)

I.

Vino pije Oger Ferenc Tahi,
vino pije na graščini svoji,
Podsosedom, v gradu na Posavju.
Ž njim ga pije slavnih gostov družba,
grofov sedem, vitezov petero.

Prašaj, kdo so — porekó s ponosom:
„Vsi sinovi vojvode Arpáda!“
Njih obrazi pričajo pa glasno:
„Polovica nas je janičarjev!“
A med njimi še baron je nemški,
Jože Turen, vlastelin na Krki,
vlastelin in stotnik čet uskočkih.

Teče gladko v grla vince sladko,
in skozi grla stopa vince v žile,
in po žilah stopa gostom v duše,
stopa v duše, v srca jim junaška . . .
Čudodelnik duh si vinski divni!
Prideš v žile, kri se nam segreje,
prideš v srce, bije nam hitreje,
prideš v dušo, pa nam oživi se,
razvedrí se in razveselí se.
Čudodelnik duh si vinski divni!
Čuda delaš danes Podsosedom!
Omečila srca so se gostom,
pa v junaška ljubijo se lica,
od ljubezni brat objemlje brata.
Glej, tu vstane mi za mizoj Turen,
Jože Turen, stotnik čet uskočkih,
dvigne čašo rujnega bizeljca,
dvigne čašo, začne govoriti:
„Krasno smo pri tebi se sestali,
ljubi sosed ti naš, Fêrenc Tahi!
Bogme, tu je pravo še življenje,
tu pri tebi! Skôro sem pozabil,
od kedar že gost sem tvoj presrečni . . .
Ali, prašam vas, gospoda moja,
kdo dandanes treba lepše sloge,
nego plemič, stiskani povsodi?! —
Hudih časov, oh, smo doživeli!
Plemstva stari majejo se stebri!
Kdo jih maje, kdo podreti hoče?
Ha-ha, bratje, sram me je, a res je!
Kmetje to so, delavci, seljaki,
ti slovenski in hrvatski kmetje!
Ljud umazan krati nam pravice,
posvečene od stoletij šege! . . .

Človek kmetski in plebej — povejte! —
kakšno pravdo naj ima neplemič?
Mi vsi vemo to, gospoda draga:
Človek pravi, to je samo tisti,
ki ga diči grb na pergamentu!
Mi vsi vemo, kaj je volja božja:
Jeden rojen je, da gospoduje,
drugi pa, da prvemu hlapčuje;
jeden delaj, drugi tam počivaj!
Jeden stradaj, drugi pa uživaj! ...
Pa ukaži kmetu danes tlako,
koj zagode pesem ti o *pravdi*,
takt pa bije s cepcem ti po hrbtu!
Zagrozí ti še z *Matijem Gubcem*,
kraljem novim, kmetskim kraljem svojim,
ki gradove nam podere naše! ...
Nekrščansko se postopa z nami,
oh, krivice nam godé se težke! ...
Ne, ne — *tebi*, mili Fêrenc Tahi,
tebi bati ni se roke selske!
Ti brzdati znaš jih in krotiti.
Tepeš jih in bičaš, da je radost;
oslaví si daleč se po svetu!
Občudujem plemiški tvoj pônos,
posvečujem polno to ti čašo!"

„Vivat! Eljen!" — in poljubi vroči
in objemi in junaške solze!

Čašo novo si naliže Turen,
nadaljuje govor v sveti jezi:
„Mojster res si v strahovanju, Tahi!
Ali, bratec — *čarodej* še nisi!
Čarati zna samo Jože Turen,
tvoj prijatelj, stotnik čet uskočkih ...

Bistra teče mimo tebe Sava,
 ali predno mine teden tretji —
 hōdi gledat mi na breg valove! —
 predno mine dni ti trikrat sedem,
 voda boĊe Savina rudeĊa!
 Vso preĊaram reko jaz ti Ċisto;
 Ċudesu se mojemu boš Ċudil:
 JoŹe Turen, moj prijatelj nemški,
 Ċarodej je pravi, mi poreĊeš!
 Stāviva dnes pred svedoki stavo,
 vādļajva se, brate, Fêrenc Tahi!
 Ako meni se posreĊi Ċara,
 ako Sava tekla bo rudeĊa,
 ti mi pošļješ v stavo sivca konja,
 da ga jezdim po ravninah krških.
 Ako pak se Ċara ponesreĊi,
 Sava teĊe ob obroku bistra,
 onda, sosed, ti dobodeš stavo!
 Pošļjem stavo tebi jaz še lepšo,
 pošļjem tebi, kar imaš najrajši:
 RoŹo belo in napol razcvelo,
 v vrtu kmetov mojih tam ubrano;
 pošļjem v stavo ti — deklê slovensko!“

Ko razumel Tahi je zdravico,
 slišal, kaj mu pravi JoŹe Turen,
 planil kvišku je ko ogenj Źivi:
 „MoŹ-beseda, ljubi sosed Turen,
 moŹ-beseda! Stavo to sprejemam!
 Vse omizje slavno nama priĊa.
 TeŹko Ċakal Ċarovnīj bom tvojih.
 Rad bi videl, kak res hoĊeš, bratec,
 Savo našo nam porudeĊiti;
 rad ti pošļjem tudi sivca konja,

da ga jezdiš po ravninah krških :
A še rajši jaz bi videl vendar —
naj v uho ti željo pošepečem —
da umetnost se ti ponesreči !“

„„Vivat ! Eljen ! Stava je veljavna !““

Seže v roke Tahi gostu Turnu,
v roko seže, da se vadjla zveže ;
v roke seže Turen vsem po vrsti,
za slovo še vse poljubi gôrko,
vse poljubi goste in objame.
V pozni noči se od njih razloči,
jaše premo na svoj grad na Krki.

2.

Vsak dan jaše Tahi z gosti k Savi,
hodi gledat Savine valove,
so li bistri ali že rudeči.
Jaše gledat Tahi teden prvi :
Sava teče bistra ko popreje.
Jaše gledat Tahi teden drugi,
od nedelje do nedelje druge ;
radoveden tam stoji na bregu,
radovodni vsi zro reko podse —
Sava teče bistra ko popreje !
„Čarovništvo,“ reče Fêrenc Tabi,
„čarovništvo menda ni baš lahko,
Savo vodo to porudečiti,
ali pa se šali z nami Turen !
Ceterum, če stvar se izjalovi,
meni, bratje, veste, to tem ljubše !“

„„Sedem dni še čakajmo, prijatelj !““

Jaše Tahi zopet z gosti k Savi,
hodi gledat reko teden tretji ;

vsak dan tam na produ mi stojijo,
vsak dan, vse od jutra do večera.
Kolne Tahi, kolnejo tovarši
in na Turna se hudo jezijo:
„Ha, za nos nas vodi Nemec zviti!“

Dan napočil jim je trikrat sedmi.
Jaše Tahi k Savi dan poslednji,
speje k reki z gosti na vse zgodaj,
baš na praznik Agate svetnice.
Pod kopiti škriplje sneg konjičem,
z vej srebrno se leskeče ivje
in pod nebom kroka gavran lačni...
A junaki dirjajo mi k Savi.

Gor in dol po produ jaše Tahi,
hudomušno suče vranca konja,
suče ga in tepe brez potrebe;
hudomušno zbada ga z ostrogoj
zdaj na desni, zdaj na levi v trébu.
Jašejo ž njim gostje radovedni,
gledajo in vodo vsi motrijo,
čakajo od jutra do poldneva —
Sava teče bistra ko popreje!
Divje škriplje že z zobmi mi Tahi,
brke viha in od jeze piha,
kolne Turna, v peklo ga preklinja:
„Dan poslednji — zlagal je baron se!“
„Do večera vztrajajmo še, sosed!“

Gor in dol po produ jaše Tahi,
zroč nestrpno v Savino vodovje,
in kolnoč skoz zobe kletve grde.
Jašejo ž njim vitezi in grofi,
Tahija na glas pomilujoči,

a na tihem — se posmehujoči.
Gleda solnce zimsko skoz oblake,
ne, mežika malce le zaspano,
Zdaj razgrne se zavesa siva,
z jasnega se solnce ôzre doli,
gleda z neba toplo in prijazno,
gleda svetlo v Savine valove . . .
»Kaj je to? — Ne vidite li, bratje?!«

„Dà, kalí se Sava, brate Tahi!“

„Vidim prav? Ha, prek in prek se barva!
Torej, vendar — čarodej — si — Turen! . . .
Ne, ne! Vara luč oči me mojih!
Zájmmimo si, bratje, Save v čaše!“

Zajme v čašo vode rečne Tahi,
zajme gost je vsaki v čašo svojo.
Proti solncu čaše vsi držijo:
„Voda v čašah je zares rudeča!“
Zajmejo iz Save vode drugič,
proti solncu čaše vsi držijo:
„Voda v čašah je zares rudeča!“
Zajmejo iz Save vode tretjič,
proti solncu čaše vsi držijo:
„Voda v čašah je zares rudeča!“ . . .

Ne počaka, da domov prijaše,
kar na produ piše Tahi Turnu,
piše pismo, lepo ga pozdravlja:
„Slava ti! Do zemlje se ti klanjam!
Mislil sem že res, da si Pavliha,
a ostal si, sosed, mož-beseda!
Čarodej si! Rad ti čast priznavam!
Ali predno pošljem sivca konja,
čuj, povej nam in razloži, bratec:

S čim prečaral Savo si nam bistro?
 S čim pobarval reko si rudeče?
 Mar črnine imaš prêveč v kleti,
 pa si v Savo jo iztočil danes?
 Ali črešenj si nakuhal suhih,
 pa si v Savo sok izlil čarovni?
 Ali pa si bržčas bil na lovu,
 tam nastreljal zajcev brez števila,
 brez števila srn, volkov, medvedov,
 pa si v Savi plenu kri izpiral? . . .
 Ah, povej in razodeni tajnost,
 predno pošljem tebi sivca konja!

3.

Vino pije Oger Fêrenc Tahi,
 vino pije na graščini svoji,
 Podsosedom, v gradu na Posavju.
 Ž njim popiva svetlih gostov družba,
 grofov sedem, vitezov petero —
 vsi sinovi vojvode Arpáda! . . .
 Hej, to bil je zopet vaš dan, godci,
 fantje črni, vi ciganski fantje!
 Niso gosli jokale zastonj vam
 in zastonj ne vriskale veselo:
 Kolkor pesmi, toliko cekinov! —
 Pili vince tá gospôda svetla,
 vse od jutra do polnočne ure,
 čaš brez broja od zdravic pobili.
 Že razhaja družba se vesela,
 za slovo že brat poljublja brata:
 Pride pismo od barona Turna,
 baš na roke Tahiju graščaku!
 Čita pismo Tahi gostom svojim;

v pismu Turen Tahiju poroča:
 »Ne budali, ljubi bratec Tahī,
 ne budali ter se mi ne šali!
 Nimam v kleti preveč jaz črnine,
 da bi Savo barval ž njoj globoko;
 tudi črešenj nisem kuhal črnih,
 da bi s sokom Savo bil prečaral,
 pač pa bil sem v ístini na lovu!
 Nisem streljal zajcev za zabavo,
 ne volkov, ne srn in ne medvedov,
 nego kmete puntarske lovil sem,
 veš, slovenske in hrvatske kmete!
 Slavno jih pri Krškem sem premagal
 in Krčane ž njimi vred uporne!
 Vse pobili moji so Uskoki,
 vse pobili, kar so jih dobili,
 vse poklali, ki se jim udali!
 Kri plebejska tekla je v potokih,
 tekla v Savo pa ti jo skalila,
 jo skalila in porudečila...
 To je, bratec, vsa umetnost moja!
 Rad bi prišel sam Podsosed k tebi —
 truden sem od čarovnij prokletih!...
 Pošlji skoro mojega mi sivca!“

KRONANJE V ZAGREBU.

(1573).

„Ihr khainer west umb das endt!“
 (l. p.)

Zvonovi zagrebški pojo,
 pojo, da še nikdár tako.

„Le vkup, le vkup, gospod, tlačan!
 Oznanjamo slovesen dan!

„Široko ôri se naš glas
v poslednjo tja slovensko vas!

„V poslednjo tja hrvatsko vas
naj slišijo seljaki nas!

„Razlegaj se do daljnih dalj:
Matija Gubec naš je kralj!“

Ropoče boben gor in dol
po ulicah, ko še nikol:

„Le vkup, le vkup, oj Zagreb ves!
Seljakov kralj se krona dnes!

„Kjer cerkev Markova stoji,
tja gledat kronanje zdaj vsi!“

Kjer Marka svetega je hram,
pred njim železen prêstol tam!

Pred stolom Gubec, kmet stoji ...
O srečen, slaven kralj si ti!

Glej, kronanje iz oken vseh;
z balkonov gledajo in streh.

Ponosno Gubec jim stoji.
Molče on govori z očmi!

Poglejte smeli mu klobuk!
Ni li posavski to hajduk?

Zimzelen si za trak je del,
pero kokotovo pripel ...

In Gubcu, glej, možjé trijé
priklonijo se do zemljé;

priklonijo se do zemljé,
v škrlat odeti vsi trijé.

Priklanja prvi se, velí:
„Naš kralj *Matija* naj žíví!

„Bog spolnil ti je željo, knez!
Ves naród v tebi združil dnes!

„Tu v Zagrebu, preslavni voj,
htel prèstol si imeti svoj.

»Tù prèstol! Glej ga pred sebo:
Nad ognjem žolt je ko zlato!

„Nanj sede Veličanstvo naj!
Udano prosimo sedaj! . . .

„Bojiš se trona?! — Ti ječiš? . . .
O vreden, da na njem sediš!“

Priklanja drugi se, velí:
„Naš kralj *Matija* naj žíví!

„Brez krone kralja nečemo —
mi kronati te hočemo!

„Na tronu svetlem že sediš,
a zdaj še krono to dobiš!

„O, rači jo, prejasni knez,
iz mojih rok sprejeti dnes!

„Žari se ko zlato ti vsa —
saj v živem ognju je bilà . . .

„Trepečeš?! Dosti si krepák,
za krono rojen si junak!“

Priklanja tretji se, velí:
„Naš kralj *Matija* naj živi!

„O, kak te diči krone kras!
Kraljev pod njoj je tvoj obraz!

„O kralj slovenski, kmetov voj,
na stolu zlatem pred menoj,

„od mene sprejmi pa v roko
ognjeno-svetlo žezlo to!

„Krepko ga drži! . . . Ž njim vojuj,
podložnikom zapoveduj!“ —

In vsi zvonovi zapojo
in bobnarji zabobnajo :

„Matija Gubec — živel kralj!
razlegaj se do daljnih dalj!“

Na tronu Gubec kralj sedi,
z mrtvaškim glasom govori :

„Kot kralj dnes prvič gledam vas —
vi zadnjič slišite moj glas! . . .

„Ves narod kronan si z menó,
s kraljevoj venčan zdaj častjo . . .

„O naš veliki petek sam! . . .
Kdaj vzkresne *stara pravda* nam? . . .

„Za njo duh moj vas spremljaj v bran!
In — pomnite današnji dan!“

VEČNA LUČ.

Na polju, polju širnem tam
Stoji samôten božji hram.
Svetilka zlata v njem gorí,
Gorí vse dni in vse noči.

Naj hram ogrinja mrak temán,
Naj krog divjá vihár strašán :
Od znotraj luč ne ugasne mu,
Obseva stene jasne mu . . .

I jaz sem takšen božji hram,
V življenja širnem polju sám . . .
A duša svetel je oltár —
Kaj mrak, nevihta pač njej mar!

VESNI.

Pozdravljam te, Vesna, iz srca globín,
Tolažbo po zemlji troseča!
Budilka življenju planín in dolín,
K ljubezni, veselju vabeča!

Poslancev bez broja tvoj sveti prihod
Že s cvetjem in petjem oznanja;
In s petjem in cvetjem slavi se tvoj god —
Vstajénje od smrtnega spanja!

Kaj čuda prirode ta praznični dan,
Kaj to, če se zemlja pomlaja!
Da narod, da narod naš živ pokopan
Iz groba stoletnega vstaja . . .

MI VSTAJAMO!

Mi vstajamo! In — vas je strah?
Pokaj tako hrumite!
Slovana se bojite?
Teži vam dušo huda vest?
In vest vam stiska jezno pest?
Bojite se — osvete
Od množice neštete?

Mi vstajamo! Ni ljubo vam?
Mi vstajamo gotovo
V življenje svetlo, novo.
Nič več ni drag nam spanja mrak,
Na delo vodi nas korak;
Noč temna je za nami,
Svobode svit nas drami.

Mi vstajamo . . . Poslednji čas!
Mi nečemo umreti,
Mi hočemo živeti!
Iz svojih vstajamo moči,
Četudi smo pozní, mladí:
Kaj uk je zgodovine?
Bodočnost je — mladíne.

JAZ.

Strah pred menój te mar je, strah?
Razuma božjega nositelj,
Prirode smeli ti krotitelj!
O človek, ti trepečeš plah!
Sám polbogá veličaš sebe —
Močnejši kdo je li od tebe?

Poglej mi, veleum, v obraz:
Jaz, moč prirodna, to sem jaz!
Veliki človek, kdo pa tí si?
Ti meni gospodár — še nisi!
Ti meni to si, kar črvíč,
Ti meni majhen, pust si — nič!
In s tém ničesom, kadarkoli,
Igrám se jaz po svoji volji.
Če hočem, s tajnoj ti rokój
Potresem zemljo pod tebój:
In pokajo kostí ji, skale,
Ki prej so trdno se držale;
In tla se zemska zibljejo
In majejo in gibljejo
Ko morska raven valovita,
Če burja biča jo srdita . . .
In kar gradiš si, „zemlje car“,
Na tleh nestalnih — kaj mi mar!
Tá mesta tvoja in palače,
Po katerih znanost se učí,
Umetnost sveta se slavi —
Otročje meni so igrače!
Če hočem, samo jeden hip —
In vse razrušim v prah in sip.
Porušim cerkve ti ponosne,
Pagode stare stolponosne;
In džámije razsujem v prah
In sinagoge ti na mah.
Poderem tvoje žrtveníke
In ž njih svetníke in malíke;
Ti sám pa iz razpadlih hiš
Berač brez strehe mi bežíš . . .

O, ne preklinjaj mi „očeta“,

O, ne preklinjaj mi — Bogá!
Ne „oče“, tá ní brez srcá,
Brez krívd ne tepe on detéta.
Ne! dober oče ne podí
Otrok iz hiše sred nočí,
Iz sladkega ne drami spanja,
Ne goni jih iz stanovanja
Polnagih venkaj v mraz in mrak!
Iz postelje na cestni tlak
Slabôtnih porodníc ne meče,
Ko dete v krilu jim trepeče.
Očetu smili se bolník,
Svet mu njegov je žalni krik;
Črez prag otrôka, ki umira,
Ne vlačí oče in ne tira . . .
O, ne preklinjaj mi Bogá!
Ne „oče“ — jaz sem brez srcá,
Jaz, moč vseirná, moč prirodna.
In tebi, človek, moč usodna . . .

Trepečeš!? Ti se me bojíš?
Sovražíš me in me črtíš?
Čemú? Ne delaj mi krivíce!
Kdo sem? Poglej mi bliže v lice!
Sedaj sem Brahma, stvarník tvoj,
Ustvarjam z modroj ti rokoj
Svet poln življenja, velekrasja,
Svet poln razuma in soglasja.
A zdaj sem Siva, ki tá svet
Prevračam v kaos divji spet.
A nisem Brahma niti Siva,
Le moč prirodna jaz sem živa!
In ne ustvarjam ti svetóv,
Ne uničujem jaz jih vnov —

Le gibljem se brez prenehanja,
Od vekov večno brez prestanja ...
Ne vem, kaj je življenje, smrt,
Neznana srd sta mi in črt,
A tudi ne poznam ljubezni;
Ne vem, kaj je dobrost in zlost,
Ne vem, kaj greh je, kaj svetost,
Poznam le — zákon svoj železni;
Nepremakljiv, strog, večen je
In trd, neoporečen je!
Kdo sem? Le premotrávaj me,
Spoznávaj, proučávaj me —
Zabava krasna, duhovita —
Do dná spoznal ne boš mi bita!
Jaz sužnja tvoja? Rob tí moj?
To večni je med nama boj.
Komú za prid, kdaj boj končá se,
Ki z novoj siloj vsak dan rase?
Kdo sem? Kdo pač razreši dvom?
Veseljnost jaz sem, tí — atom.

V SVET!

Z močjo čarôbnoj spet,
Oh, bolj, ko kdaj popréd,
Na tuje, kam, ne vem še sám —
Srce me goni v daljni svet.

Kdo naj té krasne dni
V samôti prežedi!
Kaj ní ustvarjen svet zatô,
Da gledat hodimo ga mi?

Ostánite domá,
Ki žal vam je zlatá!
A kdor tujine videl ni,
Očine céniti ne zná.

PO ŽELEZNI CESTI.

Napréj, naprej, konj ti goreči,
Po cesti železnici spěj!
Sopihaj in puhaj pred nami
Pa vleci nas hitro napréj!

Napréj črez ravnine zelêne,
Črez hribe navzdól in navzgór!
Črez brezdna, črez smele mostove.
Črez reko tod, tam skoz predor!

Napréj mimo mest, mimo trgov,
Napréj mimo tihih vasí,
Napréj mimo bede in sreče . . .
Kako se nam sila mudí!

Napréj! . . . In na desni, na levi
Z vóz stopajo potni ljudjé,
Na desni, na levi spet vstopa
Šopotnikov novih v vozé.

Seznaniš se s tém in tam z onim,
Prijatelju stisneš rokó:
Postaja! Narazen! . . . Tu s smehom,
S solzámi tam kratko slovó.

Tak pisan si vlak ti — življenje!
Kak hitro se vozimo ž njim!
Napréj, naprej, vranec naš parni! . . .
Spomín pa za nami je — dim?

SOPOTNIK.

Maglaj.

Govôri, le govôri,
Tovariš novi moj!
Ne veš, kako mi prija
Prekrasni govor tvoj.

Kak smelo turban pestri
Na glavi ti sedí!
Obleka slikovita
Baš divno ti stojí.

Zdaj noge gracijozno
Podkrižal si . . . lepó!
Še čibuk dragi v usta,
Pa kádiva . . . tako!

Z obraza že ti čitam,
Da moslem ti si vnet;
Jeruzalem je — Mekka,
Vzor tvoj je Mohamed.

Govôri, oj govôri
Premili jezik svoj!
Kaj meni Mekka tvoja,
Kaj meni turban tvoj!

Tvoj jezik moj je jezik,
Čuj me, prijatelj ti!
Slovanska sva si brata,
Ej, jedne sva krvi!

V HUSREV-BEGOVI DŽÁMIJI.

Sarajevo.

„Sezúj se!“ opomni me hodža,
„Priatelj, dom tá nam je svet;
Sam Allah tu moli se višnji,
Častí se njegóv Mohamed!“

V mošeji sva krasni . . . a tiho!
V molitvi vtopljeni so baš;
Na čilimih klanja do zemlje
Z beračem se vred bogatáš.

Skoz kúpolo solnce poldnevno
Na vernike sije z nebés;
Na turbane pisane sije
In vmes na rdeč kje kak fes.

Na ustnah trepeče jim „Allah!“
Na vzhod pa jim zrejo oči . . .
O, kaka goreča molitev
Iz duše globin jim kipí!

Ne moti vas „tujec“ jedini,
Stoječi med vami neznan? . . .
Ah, videti hotel sem samo,
Kak Allaha moli Slován.

Po svoje jaz — vi pa po svoje
Kot bratje častimo Bogá;
Molitev je dobra i vaša,
Če dobrega vzdih je srcá.

Skoz kúpolo solnce poldnevno
Na brate dol sije na nas . . .
Le mólite, skoro da pošlje
Nam Allah naš véliki čas! —

NA KALE-MEJDANU.

Belgrad.

Krog mene cvetí, zelení perivój,
V ozadju hrup mestni se čuje;
Pred manoj poroke slovesni god svoj
Pa Dunav tu s Savoj praznuje!

Tu sanjam . . . Čuj, konj iz daljave pekét
Vse bliže in bliže prihaja!
Vse bliže . . . že trese pod manoj se svet,
Topóv grom in pušek razsaja!

Vse bliže in bliže . . . Že vidim ves roj.
Glej, bliskajo v solncu se meči . . .
Rogovi bučeči pa kličejo v boj . . .
Vse suče se v pisani gneči.

Tam prápor Madonin visôko vihra,
Krič zlat mu na vrhu iskrí se;
Tu barjak prerokov nasprot plapola,
Srp lunin z ostí mu blešči se . . .

Tu „Allah“! tam „Kristus“! . . . Kateri obéh
Pribôril pobedo bo za-se? . . .
Ne boj se! O prešlih le sanjal sem dneh,
Zamislil bil v stare se čase.

Tako smo, Evropa, te čuvali mi
Pred narodov divjih udari;
Tako, ah, potratili mlade smo dni
Mi jugoslovanski — barbari.

BRAT SLOVAK.

Rutka.

Piš hladen piše s Tatré ...
Leti pod gôroj vlak,
V kupéji pa vštric mene
Sediš ti, brat Slovak.

Kaj zreš takó otožno
Skoz ôkno v gorski kraj?
Nemara kraj domači
Ostavljaš baš sedaj.

Otrok s teboj gre dvoje;
Na klopi večje spi,
A drugo mati mlada
V naročaju doji.

Drži z levicoj dete,
Z desnicoj robec bel,
Vzdihaje nekaj briše
Z oči ž njim čas si cel ...

Beseda da besedo.
V Ameriko, drug moj?!
Za kruhom iz očine
Z otrôki in ženoj?

Za boga, kaj te motil!
Kako boš tam prebil,
Ko nihče ti madjarski
Otrok ne bo učil?

Če ktero ti umrje,
Kaj, bratec, bo tedaj?
Brez ogrščine, upaš
Pusti je Peter v raj?

Brez doma greš po svetu —
Utrgan z veje list —;
Prav, prav ti je, prijatelj!
Zakaj si — panslavist!

POD VAVELOM.

Krakov.

Pri krsti krsta težka, krasna . . .
In venci, glej, na njih ležé,
Goré debele voščenice —
Po krstah kralji poljski spé.

Med kralji kronanimi tukaj
Duha kralj mnog svoj dom ima:
Mickjévič biva tu, Kosciuško,
Muz, bojev kralja slavna dva . . .

Tu torej mrtvece velike
Pokapljete vse svoje vi!
Imena vseh sem slišal, čital —
Le jednega med njimi ni!

Tu doli tudi on počiva,
Junak, ki davno vam umrl?
Tu tudi spi vaš — duh slovanski?
Tu grob njegov se je zaprl? . . .

NA VELEGRADU.

Velegrad! . . . Klobuk z glavé,
Pripognite se, kolena!
Zemlje bratske sveta tla,
Préjmite poljub Slovena!

Čuj, zvonovi zapojó . . .
Slušam jih, čaróbne glase;
Po valovih teh zvokov
Duh moj plava v daljne čase.

„Bodi svetlo!“ reče Bog —
Slišim ga, ukaz mogočni —
Beli dan poraja se,
Žar pošilja nam ga vztočni.

Vidva hodita mi tod,
Blagovestnika slovanska!
Gledam, slušam in strmim . . .
Epojeja velikanska!

„Bodi noč!“ zli duh veli:
Tema najčrnejša pada,
V temi tej pa, v temi tej
Vihingova četa vlada . . .

Spet se svita . . . Zarja tam
Nad obzorjem nova vzhaja.
Vzidi, vzidi, solnce že,
Dan svobode naš brez kraja!

ŠUMI, MARICA . . .!

Plovdiv. Džambas-tepé.

Šúmi, Marica, po ravni zelêni,
Šumi po raju bolgarskem napréj!
Da jo pozdravljam to bratovsko zemljo,
Glasno povsodi gredóč ji povéj!

Šúmi, Marica! . . . O robstvu li pésem
Časov minulih otožno šumíš?
Kar jih kdaj narod tvoj solz je pretakal,
Reka vseh tistih ti solz mi se zdiš!

Šúmi, Marica, posléj o svobodi,
Pésem veselo, zanosno le poj!
Doba verig se in spôn ne povrne,
Nikdar več sužnik Bolgar ne bo tvoj!

POKAJ . . .?

Pokaj pa prišel si na svet,
Ti siromakov otrok jadni?
Na svet bezčutni, trdi ta,
Na svet sebični ta in hladni.

Zlorabil svet bo tvojo dlan,
Moči zlorabil bode tvoje;
In glavo tvojo in mladost
Zlorabil svet bo v svrhe svoje.

Ne veš še, črvič nežni moj,
Da, kdor z bogastvom ne prvači,
Verige robstva žive dni
On skoz življenje svoje vlačí.

DELAVČEVA HČI.

Lepa sem, pravijo — „lepa ko roža“!
Pesem to sladko mi moški pojó;
Dan na dan slišim jo, kjer se prikažem.
Naj jim verjamem, da res je takó?

Kaj pa ti praviš, zrcalo? Ne lažeš?
Lep je li bledi moj ta-le obraz?
Lepa ta usta, k poljubu vabeča?
Lepših nobena res nima že lās?

Lepe li takšne oči so velike,
Črne ko temna brezmesčna noč?
Takšne ko moje — do moškega srca
Res da čaróvno imajo naj moč?

Lepa? . . . Nemara bo nekaj resnice!
O, ko moj oče bi bil bogatin,
Žénini, snúbili bi me bogati,
Bila lastnica bi krasnih graščín . . .

Délavec oče moj, délavka mati!
Z délom kruh služim svój sama si jaz . . .
O Rojenice! Zakaj pač mi v zibel
Dote nasule ve niste svoj čas?

Dote?! — Oh, saj jo tu nosim na licih!
Préveč, še préveč za revno deklè . . .
Revi lepota opasna je dota;
Sama bojim se, da bo mi v górnjé . . .

BOŽIČNA PESEM SIROMAKOVA.

V palači svetli nisi rojen bil,
Zaplakal prvič si v pastirski koči;
In v zlato zibel položila ni
Te mati tvoja revna v hladni noči.

Od Betlehema je trpljenja pot
Do Golgate se vila tvoja kruta,
Uboštva, bôrbe, mučeništva pot
Z bodečim trnjem, kamenjem posuta.

Bil siromak si žive svoje dni!
Tovariš naš zató si na vse čase . . .
A, ki živé od žuljev naših rok,
Imeli bi te radi vsega za-se.

Imeli radi bi, da ti igó,
V katero vklepajo nas siromake,
Bi blagoslavljal jim, pomagal jim
Goniti nas na trudapolne tlake . . .

Ne! Ti si naš — mi bratje tvoji vsi,
Kar nas zatirancev po svetu tava,
Kar sužnjev nas brezpravnih nosi svet,
Kar hira nas in strada in zmrzava.

Le kdor občutil sam je kdaj gorjé,
Trpin mu, brat njegóv, v srcé se smili
In v kočah, ne v palačah še vsekdar
Človekoljubi so se porodili.

VEČERNA MOLITEV SIROMAKOVA.

Beračev Bog in bogatinov!
Ti veš, kako se mi godí.
Olajšaj mi življenja breme!
Pretežke me teró skrbi.

Ah, prva skrb in misel prva —
To kruh je, ko se prebudím;
In skrb poslednja — kruh vsakdanji,
Ko zvečer truden ves zaspím.

In ko ubijam se pri delu,
Ko kaplje vroč mi s čela znoj,
Na ženo mislim, na otroke,
Na grenki njihov kruh in svoj.

In kaj — skrbi me — če prezgodaj
Mi obnemorejo roké?
Kaj s svojci ljubimi počel bi?
Glad pride v hišo, smrt? — Gorjé!

No jaz ne molim le za sebe —
O Bog! sebičnik nisem tak —
Za siromake vse te prosim,
Trpin se smili meni vsak.

Glej, tam-le vštric moj sosed mladi
Prekrasno ima hišo — grad!
Zlata podédoval je kupe,
Zlata priženil celo kad.

In noč in dan zdaj premišljuje,
Kako zapravit bi denar,
Kako užival bi bogastvo . . .
Ni li on tudi revež mar?

Poglej, o Bog, še tam soseda,
Kaj v sreči svoji on trpi!
Olajšaj mu bogastva breme,
Olajšaj tudi mu skrbi!

FIRDUZI IN DERVIŠ.

Čilim pester tke Firduzi,
Pesnik peržki v mestu Ghasni;
Ni preproga, ki on tke jo —
Pesem piše, dolgo, krasno:
Epos „Šah-Namé“.

Broj poseča ga prijatljev,
Znancev često, drugov zvestih,
Drugov zvestih in častilcev.
A Firduzi zbranim peva
Pesem „Šah-Namé“.

Čita pesnik. Glej, in polni
Kraljev starih vsa se izba,
Polbogov in borcev bajnih . . .
Boj se bije, kri se lije
Za svobodo, dom

Glej . . . Z resnicoj laž bori se,
Z dobrim zlo se bije kléto;
Tema v boj gre proti luči:
Z Ormazdom boj bije večni
Demon Ahriman.

Pred odprtim oknom čita
Gostom epos svoj Firdûzi;
Pešec mnog gre tamkaj mimo,
Mnog postaja in posluša
Verze z ulice,

Poslušalec najzvestejši
Med meščani lepe Ghasne —
Glej, stoji že spet pred oknom! —
To je stari derviš Mahmud,
Prêrok daleč znan.

Vštric pred oknom se postavlja
Mahmud vsak dan sredi ceste;
Iz oči mu sije blaznost,
A iz ust mu vró klevete
Na Firduzija.

Klevetaje, zabavlja je
Pleše Mahmud in vrti se;
Turban ziblje se na glavi,
A kaftan ko perutnica
V zraku mu vihrá.

In Firdûzi piše, čita.
Pa rekó mu gostje, znanci:
„Nič ne vidiš, nič ne slišiš,
Kak te psuje nôrec tam-le?
Mirno to trpiš?

„Verz za verzom ti zavija,
Vse obrača ti narobe;
Kar je belo, vidi črno,
Kjer je čistost, vidi podlost . . .
Odgovôri mu!“

Nasmehljá se pesnik lahno,
Brado črno si pogladi,
Mirno ôzre se po gostih,
Mirno reče jim in pravi:
„Niste Perzi vi?

„„Smili naj se vsak bolnik vam!“
Ni učil tak Zarathustra?
Derviš Mahmud mi se smili,
Ker bolan je revež hudo —
Um mu je bolán?

„Koran zmešal mu je glavo,
Dražiti ga, greh bi bilo;
Zbôlel svetec bi še huje:
Kdo vé, kaj bi se zgodilo?
Kriv pa bil bi jaz!

„Oh, spet vpije in besni tam!
Vode, vode hladne, bratje!
Tu je vrč poln . . . Poškropite
Glavo vročo mu! Ostanek
Piti dajte mu!“

SKALA V SAVINI.

„Oj, dober večer, dèkle! Kam ?
Četudi te še ne poznam.

„Čigava in odkod si ti?“ —
„„Hodá imam še ure tri;

„„Tri ure še imam hodá . . .
Pač pozno, pozno bom domá.““

„Mrači se in samotna pot . . .
Smem jaz li spremljati te tod?“

„„Še nikdar strah me bilo ni —
O, ne bojim se jaz noči!““

„Prehodil že sem križem svet
In lepih videl sem deklet:

„Najlepša ti si izmed vseh
Po mestih, trgih in vaseh!

„Srce ti meni vnela si,
Pokoj mi dušni vzela si.

„Ne sliši nihče . . . Vse molči,
Savina mimo le šumi.

„Ne vidi nihče . . . Temen mrak.
Poljub mi, dèkle, daj sladak! . . .

„Bežiš?! — O, ne, ne! — Še nocój
V ljubezni združim se s tebój!“

A ona, ona na vso moč
Beži pred tujcem v temno noč.

In on za njoj, ž njoj vštric — pa kam?
Kam dirjata, ne vé ni sám.

„Postoj, postoj! Oh, še nocój
V ljubezni skleneš se z menój!“

In dalje, dalje na vso moč
Beží pred njim — kam? — V črno noč.

„„Tu združim zdaj se jaz s teboj!
Imaš pogum — pa za menoj!““

To bil je skok črez skalni rob
Tja dol v Savine mokri grob!

Od strasti gnan za njoj on — kam?
V tomún globoki pada sam.

NAJLEPŠI DAN.

Na postelji smrtni kralj stari leži,
Pri postelji hči mu jedina kleči.
Sosedí so snubit jo prišli trijé,
Vsem trem je kraljičina vžgala srcé.

Pokliče snubače kralj k sebi vse tri,
Poslavlja od njih se, tako govori:

„Ko v sanjah življenje jaz gledam sedaj,
Življenje minulo, viharo nekdej . . .
Kateri pové mi najlepši moj dan —
Ta danes moj srečni naj zet bo izbran!“

In reče mu prvi: „To dan je bil zlat,
Ko kronan s kraljicoj si vračal se v grad! —“

In reče mu drugi: „Oh, to je bil dan,
Ko boj je na meji bil ljuti končán,
Ko z lovorjem venčan si prišel domov,
Pozdravljen od zvestih očine sinov. —“

In tretji: V tlačanstvu tvoj ječal je rod;
Usmílil si ljudstva se, sužnih sirot,
Svobodo si zlato mu vrnil, gospod.
Zato domovina te tvoja časti —
Ni dan li najlepši iz tvojih to dni?“

In starcu skalí, porosí se oko,
Snubaču on tretjemu stisne roko;
Kraljičino lepo za ženo mu da —
Najlepši je dan mu pogódil pač ta

IŠKARJOT.

Sam — čisto sam! Tu nihče me ne vidi.
Zakrivaj, gaj, me ti! . . .
To bil je pot, to bil je pot iz mesta,
Izmed ljudi!

Gledaje k tlom po ulicah sem bežal
Ven mimo znanih hiš
Napréj, napréj — kot da bi bil podil me
Nevihte piš . . .

„O, Juda! kjé so srebrniki?“ vpije?
Poulična dečad —
„„Vse vrgel v tempelj! Pústite me, pojte
Si jih iskát!““

Trgovec Levi sreča me na trgu,
Pomane si roké:
„Čestitam ti na včerajšnji kupčiji,
Apostol, hé!“

In Ahasver, črevljar predmestni stari,
Pred hišoj mi sedi:
„Kaj skrivaš v plašč se in bežiš? Poznam te:
Brat Juda ti!

„Mesija tvoj nesóč tod križ pred uroj
Počiti htel je tu.
Odgnal sem ga. A ti hitiš gotovo
Pomagat mu! . . .“

Napréj, napréj — no kam? Sedaj sem tukaj.
Ne, ne! Umrl ne bo!
On križan?! Pomilosté ga morda . . .
Čuj, kaj je to?

Skoz gaj mi ljudstva hrum in šum odmeva!
Na Golgati sem mar?
Čuj, kladiv jek zabijajočih žreblje . . .
Za vdarom vdar! . . .

In hrumu bliže tihotapi Juda —
Prizor mu je odkrit!
Glej, križ stoji že tam, a On na križu
Razpét, pribit!

In Juda zre v teló nagó, krvavo . . .
A On tam še živi?
Da! Ni li zdaj naravnost vanj velike
Uprl očí? . . .

Pod križ tja plani! Ne! Zaman, prepôzno
Tu cedra močnih věj . . .
In zadrġnivši vrv okrog vratú si —
Visi na njej.

Na vetru guga mrtvo mu se truplo,
Glej, s kuštravoj glavój!
Srca utihnil vtrip, na vek utihnil
Vesti je boj . . .

Stemni se! Grom, potres! — Mrliči živi
Zdaj vstajajo iz jam!
Za hip i sam obéšenec v življenje
Vzbudi se tam.

On vidi, sliši . . . Obletava črn ga
Roj netopirjev, sov;
Srebra maši mu polno mošnjo v usta
Trop zlih duhóv.

Blisk piše v črkah mu orjaških sodbo
Za ta, za oni svet . . .
Vihar mu tuli: Umri, Juda, dvakrat!
Proklét, proklét!“

MUTEC OSOJSKI.

„Pozdravljam te, oj temni, stoletni samostan!
Pozdravljam te, zelena jezerska tiha plan!
Prelepi skriti biser koroške ti zemljé,
Bo li mirú kraj tebe tu našlo mi srcé?“ . . .

Popótnik kdo si tuji, ki sam s seboj golčíš?
Ob jézeru Osojskem po cesti mi hitiš?
Junaška ti je hoja in plemenit je stas,
Oči žaré ti živo, a bled je tvoj obráz . . .

Prirómal je pod gôro, do samostanskih vrat.
Pred samostanom sivi spreha se opàt . . .
A romar ta je mutec, nagovora ne zna;
Odgovor on menihu na listu pisan da . . .

„Kaj čítam v pismu tvojem? Iz Rima si prispél?
In tu pri nas ostati, počiti bi si htel? —
Le z mano, mož pobožni! Če srce ti zvestó,
Za hlapca nam očetom boš služil ti lehkó“.

Molčé gre za opatom črez samostanski prag.
Najnižje posle v hiši on dan opravlja vsak.
Najprvi je na nogah, ko jutro se rodi,
Poslednjemu na večer sèn stisne mu oči.

In nihče več ne vpraša, kdo on je ter odkod,
Kje zibelka mu tekla in kje njegov je rod.
Neznan, kot bil je prišel, in tuj ostane vsem.
Kdo pač bi ž njim se ménil — saj mož je tih in nem!

*

Bolnika dnes previdet Osojski gre opat.
Tam v celici tesnôbni leži mu nemi brat.
Na postelji ubožni je mutasti bolnik:
S popotnicoj približa se mu izpovednik . . .

„Oh, oče moj častiti, poslušajte me zdaj!“ —
Čuj, govori li mutec? Godi se čudo — kaj?
Ni bil li v samostanu nad sedem dolgih let?
In zdaj zna govoriti, kar mogel ni popréd! . . .

Počasi govore si razbremenjuje vest . .
O dneh preteklih burnih — oj dolga je povest!
Povest o škofu svetem — Stanislav mu ime —
Ki z mečem on je nekđaj prebódel mu srcé . . .

*

In ko je na Osojah napočil tretji zor,
Mrtvaške pesmi v cerkvi menihov pel je zbor.
Na sredi cerkve v krsti je hlapec nemi spal;
Za njega v plašču črnem opat je mašo bral.

Pel mašo oča Tenho in molil je tako:
„Naj pride njega duša, o Bog, tja gor v nebó!
Glej, delal je pokoro naš nemi samotar,
Brat *Bóleslav*, kralj poljski . . . zavreči ga nikar!“

„MEA KULPA!“

Kaj bahá se Hasan paša?
On kristjane oponaša:
„Mea culpa — mea Kulpa!“

Tam, kjer Sava Kulpo pije,
Tabor turški polje krije.

Nad šatori poleg Siska
Polumesec, glej, se bliska.

Sred ostroga šator krasen,
Pod šatorom pir je glasen.

Hasan paša god praznuje,
Zmag sijajnih se raduje.
Gostom pravi, beseduje:

„Hej, junaki, vince pijte
Korana se mar bojite?”

„Allah sam je vino ustvaril,
Nam v veselje ga podaril.

„Bil menih benediktinski,
Znal moliti sëm latinski.

„Zdaj molitve so mi bitve,
Druge zabil sem molitve.

„Danes pomnim le še eno,
Kratko, ali preiskreno.

„Ko končana dnes bo bitev,
Staro molil bom molitev:
Mea culpa — mea Kulpa!“ . . .

„Brž na noge, v boj na Sisek
Džaur bliža se ko blisek.“ —

Memi-beg pred pašo plane,
To mu reče . . . nem obstane.

Ni še noč na Kulpo pala,
Bitev že se je skončala.

Čuj, s Hrvatom sredi Siska
Brat Slovenec úka, vriska.

Teče Kulpa vsa krvava —
Hasan paša mrtev plava.

Sred tovaršev naokoli,
Sred mrličev Hasan moli:
„Mea Kulpa — mea culpa!“

HERKULOV KIP.

Po trgu atenskem od kraja do kraja
Poet Philaleth se počasi sprehaja.
Pred Herkula kipom nakrat obstoji,
Z rokáma na hrbtu junaka motrí.

„Kaj gledaš zamišljen na kip ti takó?“
Znan glas zazvéni mu od zadi v uho.
Glej, kakor bi vzrasel bil baš izpod tál,
Sofist Misaleth poleg njega je stal,
Prisiljeno-sladko se držal, smehljal“.

„„A tebi se ta ne dopada heroj?““ —
Na Herkula pesnik pokaže z rokoj —
„„Ta močna, visôka, junaška postava,
Ta krasna, resnôbna in moška ta glava!
Glej, vrat ima silen ko mlad kakov bik,
Té prsi so prave moţatosti iik!
In kij, ki ga roka mu jaka drţi,
Sofistom opasen bi bil, se mi zdi. —
Polbog po pravici od pêt do temena,
Pač slavnega vreden zares je imena!
Kip ta, prê, iz samega brona je vlit;
A čuda, motrim spomenik že cel čas —
No brona ne vidim, — kjé neki je skrit?
Pred saboj le Herkula vidim tu jaz!““
„Ne veš, da ves bron se je v kip spremenil
Ta hip, ko umetnik je Herkula vlil?“
„„Izvrstno povedal si zdaj, Misaleth!““
Po strani pogleda sofista poét.

„„V gîmnaziju včera j jaz pesem sem bral,
In ti med slušatelj i tudi si stal;
Še veš, kaj mi včera j bil tam si dejal?“

Ko pesem „*Sokrátova smrt*“ sem pročitai,
 Da v njej idealov ni, si mi očital!
 Ti, tele učeno, si videl le to,
 Kak Sokratu čašo podajo v roko,
 Kako on izpije jo vso brez strahu,
 Čeprav smrtonosni otrov je na dnu.
 Ti videl potem si, kak mirno umira,
 Kako on oči na vse veke zapira;
 Prijateljše žalostne videl okrog,
 Njih videl si solze in slišal si jok . . .
 Vse videl si v pesmi podrobno, vse, vse —
 Zakaj ideala nikakega ne?
 Zato, ker bron sam se je v kip spremenil
 Ta hip, ko umetnik je Herkula vžil! . . .
 Ljubezen do svete resnice velika —
 „*Sokrátova smrt*“ je nje plastična slika.
 Resnica nad sve! — to je svet ideal,
 Ki v zgôdbi vpodobil se je, ko kristal . . .
 Razumeš sedaj, ti prijatelj sofist,
 Da vsak realist je res — idealist? “

PERUNOV ŽREC.

Nad Odroj pesmi orijo se svete,
 Odmevajo široko naokrog;
 Nad Odroj hrast košat stoji na griču,
 Pod hrastom spet Perun časti se bog.

Vse pisano po tratah danes ljudstva!
 Kdaj toliko bilo ga že je tod?
 Hej, Trdoslav, častiti starejšina,
 Lehkó ponosen si na krasni god!

Do pasa brada siva žrecu pada,
Prek pleč visé mu kodri belih lās;
Pred žrtvenik slovesno stopa z dari,
Daruje Trdoslav bogu na glas:

„Perun srebrnoglavi, zlatobradi,
Ti car sveta, ti poglavar bogov!
O, sprejmi zadnjikrat od nas ti danes
Ta dim oskromnih naših tu daróv!

„Žrtvujemo pšeničnega ti hleba,
Žrtvujemo golobov mladih par;
Gori ljubezen zate v srcih naših,
Ko tu pred taboj ognja večni žar . . .

„A ti, Perun, nas morda več ne ljubiš!
Glej! že so tu sovragi naši . . . Spiš?
Zakaj ne vržeš vanje strel ognjenih?
Zakaj jih z gromom v beg ne zapodiš? . . .“

Leskeče sulic gozd se v solnčnih žarkih,
To vojske bliža se številne roj:
Pred vojskoj pa koraka zmagonosno
Z visôkim križem v rokah temni voj.

„Umolkni, pes paganski!« z golim mečem
Na žreca tu vladika zakriči —
„Vse križu že Obodrije se klanja,
Ustavljaš mu jedini še se ti!

„Krstit vi morate zdaj vsi se datil
O, kolika pač sreča to za vas!
A kdor ne da se, ta — umreti mora:
Cesarja *Otona* je strog ukaz . . .

„Krst ali smrt! Izvolite sami si!“
A Trdoslav in ljudstvo kliče: „Smrt! —
Ljubezni vera Kristova ni vaša,
Ne vera prava, nego pekla srd!

„Krščanstva vi ne širite med nami,
Vi širite germansko le oblast;
Le zemlje naše gladni ste in žejni,
Te zemlje svete, ki je naša last. . .“

Zajét s Sloveni svojimi od vojske,
Zajét že Trdoslav je krog in krog . . .
Gorjé ti, stari žrec! Gorje ti, ljudstvo!
Gorjé, Perun ti zdaj, veliki bog!

Kaj, dob stoletni, stresaš veje svoje?
Kakó bolestno listje ti šumi.
Mar čutiš sam tragedijo krvavo,
Ki v senci tvoji sveti se vrši?

Glej, na oltar Perunov glavo svojo
Polaga prvi Trdoslav pod meč . . .
Za njim tritisoč bratov, sester pade —
Tritisoč v raju je mučencev več.

POSLEDNJA STRAŽA.

Po tlaku stopa strog in mrk,
Visi mu ivje z brade, z brk.

Iz svetlih doli pa dvoran
Odmeva godbe šum glasán.

Glavar posadke, generál,
Meščanom daje pir in bal.

Šampanjec peni se, kipi,
Sto parov v plesu se vrti.

Ah, kaj vrti se v lesku sveč
Polnagih nedrij, golih pleč! . . .

Hej, lep je tudi zunaj ples!
Divja od zemlje do nebés.

Plesalka burja je gospa
In s snegom pleše in divja.

A on sred mêtežev, vetróv
Palačo straži krog voglov.

Poslednja straža je nocój —
Odpust dobi že jutri svoj!

Čim bolj pred jutrom gine noč,
Tem jačja je viharjev moč.

Mraz brije do mozga kosti,
Po žilah kri se ledeni.

In on po straži gor in dol
Koraka zmrzel že napol.

A vroče bije mu srce,
Vse misli mu na jug leté;

Na juž, v domači solnčni kraj,
Kjer zime ljute ni sedaj.

In jutri pojde že domov,
Povrne se pod rojstni krov!

Naj vihra, sneg razsajata,
Okrog palače rajata!

Kaj mar mu zametov, snegál
On že je tam . . . doma, doma.

Pod oknom spet nocoj stoji,
Nevesti svoji zrè v oči.

Ah, južna noč, prelestna ta!
Razkošen vetrič le pihlja . . .

„In ko zasije beli dan,
Privedem svatov ti pred stan . . .“

Daní se . . . Čuj, veselja hrum,
Poskočne godbe burni šum!

A to v palači ples šumi!
Pred vrati pak vojak stoji.

Ob puško v zometu oprt,
Stoji na straži mrtev, trd.

PONOČNA POTNICA.

Po nebu ščip plava,
Šumi, šumi Drava . . .
„Prepelji, brodník, me takój!
Oh, meni mudi se;
In predno zdani se,
Mi daleč je priti nocoj“.

Po nebu ščip plava,
Šumi, šumi Drava . . .
Črez reko čoln črni letí.
A potnica pozna,
Velika in grozna
Z brodnikom v njem tiho sedi.

„Teló ko kost suho
Zavijaš v rjuho;
Mrtvašk iz ust diše ti puh!
Pod čelom prikrita
Dva oglja gorita . . .
Živ človek si, ali si duh?“

„„Kaj znoj si otiraš?
Kaj v me se oziraš?
Naprej, naprej tiraj svoj čoln! . . .““
In žena vzravna se,
Glej, večja se, rase —
Ves čoln že je skoro je poln.

Po nebu ščip plava,
Šumi, šumi Drava . . .
Pri bregu! Čoln butne na kraj . . .
„Kdo tujka si grozna?
O, potnica pozna,
Brodnino odštej mi sedaj! —“

„„Za manoj smrt blede,
Puščoba in beda,
Strah, stok in drgèt pred menój!
Kdo tvoja sem druga?
Ime mi je — kuga!
Nocoj grem na desni breg tvoj!

„„V vsak dom se odpravim,
Ljudi vse podavim . . .
A tebi naj milost storím!
Ne boš čul vpijočih
In gledal ne mročih —
Zdaj prvega tebe umorím!““

BAZARSKA PARABOLA.

Kakor ul pa hrumi in šumi spet
Štambulski veliki bazar;
Skozi streho stekleno vanj pada
Poldnevnega solnca žar.

Sredi ulice dolge in tesne
Tam Ahmet svoj dučan ima,
Dragocenosti svetle prodaje,
Prelestne reči iz zlata.

Toda danes le redkokak kupec
Pri njem se gredoč pomudi.
Na preprogi trgovec na podu
S prijateljem starim sedi.

Cigarete kadita vonjive
Za kratek čas znanca takó,
In pa kavo vmes pijeta črno
Ter menita to se in to . . .

„Da, moj Ahmet,“ modruje prijatelj,
Pihnivši v zrak siv kolobar,
„I življenje je naše, ti pravim,
Baš takšen-le pisan bazar!“

„I življenje? Dà! Vabi, ponuja,
Češ: ‚kupi si, česar želiš!‘
A za vse to je plačati drago,
Ničesar zastonj ne dobiš. —“

„Za medice kozarec — grenčice
Izpiti je čašo do dna;
Za veselja, za užitka hip kratek
Pogosto daš mero gorjá. —“

„„Za vse nadeje svetle in solnčne
Življenje zahteva kup drag:
To prevare so bridke, kaj ne da?
In zmot, razočaranj je mrak. —“

Če dosegel z naporom si, trdom
In v znoju obraza kak vspéh —
Da ne zruši se, kar si si vzgradil,
Srcé ti zató je v skrbéh. —“

„In če z duhom z višine vzleteti
Presmelo želiš v nedogled —
I poskus ta poplačaš z izkušnjoj,
Da ozek spoznanja je svet . . .

„A življenje to samo ob sebi —
S čim plača ga vsaki zemljan?“
„„Za življenje spet damo življenje,
In s smrtjo je dolg poravnan! . . .“

Na preprogi sedita starca,
Pretresata to in to stvar . . .
In kadita pa srebljeta kavo —
Šumi okrog njiju bazar.

AFANASIJ SJEMJONVIČ.

„Hej, bojarji in knezi in kmetje vi!
Kdo iz vas ima tožbo še kako zdaj?
Naj izstopi iz tolpe sèm vsak brez strahú,
Saj zato sedi danes med vami car,
Da razsoja vam pravde pravično sam,
Da kaznuje zločin, a da ščiti krepóst!“

Za Moskvoj, tam v Slobodi Aleksandrovski
Sredi trga med ljudstvom kliče glasnik.
A car Ivan Vasiljevič tiho sedi
Na prestolu, čakaje tožnikov še.
Glej, na glavi car krono bleščečo ima,
Okrog vrata ovija se lanec mu zlat;
Križ pripéti na njem pravoslavni, zlat,
Izpod brade na prsih mu sveti se.
Plašč odeva teló mu ves svilnat, težák,
A na črevljih iskrijo se demanti . . .

Ob prestol se opira z levicoj car,
A v desnici mi palico težko drži,
Okovano z železnim okončnikom.
Okrog carja stojé opričniki.

Nikdo danes pred carja ne stopi več?

Pač! Iz množice stopi mladenič jak;
Kakor jelka je raven in visok je,
Afanasij Sjemjonovič, lepi kazak.
Tja pred cara pogumno postavi se,
Poklonivši se v pas mu, spregovori:

„Gosudar ti naš, Ivan Vasiljevič!
Imel rožico krasno sem v vasi jaz
Za Moskvoj belokamenoj daleč tam;
Lepše nisem nikoder še videl okrog.
Hodil k njej sem vsak dan devet vrst hodá,
Hodil gledat v oči sem nebeške ji
In prinašal darov dragocenih ji,
Sarafan za poroko ji kupil lep.
Pa je prišel Tatar in — nevesto mi vzel!
Rož cvetočih, dišečih vrt poln je njegov,
Žen najlepših tam v gradu njegovem živi . . .

A jedino je rožico meni on vzel,
Oh, ukral je nevesto brezsrdnik mi!
Tam zdaj vene na tujem moj beli cvet,
Tam zdaj gine mi ljuba, tožeč za menoj,
A jaz plakam in ginem brez nade za njoj...
Gosudar ti naš, Ivan Vasiljevič!
Kaj zaslužil je, kako kazen Tatar?“

„Smrt!“ zavpije car Ivan Vasiljevič.
In priplava oblak mu na čelo črn,
Izpod njega zabliska se blisk na blisk
In zašvigajo strele zlovešče že...
„Smrt Tatarju! Tako ukazujem car jaz!“

Oh, opričniki vi, lenuhi vi!
Tam po Moskvi ves dan mi pohajate
In brez dela ob oglih postajate;
In zastonj mar vi jeste moj beli hleb?
In popivate vince zamorsko zastonj?
Kar lovit, lovit hitro Tatarja vsi,
Ulovivši ga, koj ga obésite!“

Izpred carja že plane opričnikov roj,
Prepiraje se in suvaje se,
Kdo iz njih pač bi prvi Tatarja ujel...
A kazak Afanasij Sjemjonovič
Še pred carjem stoji — stoji, govori:
„Oh, junak si, car Ivan Vasiljevič!
Ne velévaj loviti Tatarja tam!
Saj Tatar — si ti, Ivan Vasiljevič,
Ti, utrgal si rožo mi, ljubico,
Ti ukral mi Natašo, nevesto, si!“

PEGAZ IN OSEL.

Leti, leti Pegaz ko ptič nad zemljoj,
S ponôsnimi krili, s ponôсноj glavoj;
Griva po vetru mu plove,
Bliskajo mu se podkóve.

Nad poljem, nad kmetski tja dvor prileti,
Za dvorom tam ozka ograja stoji;
Osat prebujno v njej rase,
Osel v ograji se pase.

K tlom težko od misli poveša glavo,
Vmes včasí pobožno pogleda v nebo . . .
Mirno tako bi se žilo —
Pégazov ko bi ne bilo!

Čim ktereга kdaj on nad saboj uzré,
Ves besen vam vsakikrat kvišku se vzpnè;
Jezno z ušesoma miga —
„I-a, i-i, a-à!“ riga . . .

In ozre se Pégaz na zemljo, na dvor,
Ugleda spet danes ta smešni prizor:
Pa se ustavi v višavi,
Reče oslétu in pravi:

„Če jaz bi htel tebi približati se,
Sam moral do tâl bi ponižati se . . .
Tebe bi glava bolela —
Čast pa bi moja trpela!

„Uméti poléta ti Muzinih konj
Nikdar ne boš mogel; ves trud je zastonj!
Osel ostane le osel,
Létanje ni njegov posel!

„Da pôpneš se v zrak, nedostaje ti sil.
Za vzlet tak posebnih, veš, treba je kril!
Pégazu Zevs jih je ustvaril,
Magarcu ni jih podaril.

„Kdo vé pač, kod Pégaza nosi polét?
On smelo preméri ti križem ves svet,
Večji ko tvoja ograja,
Lepši, ko tvoja je staja.

„In koder on koli po svetu leti,
Pod saboj motri on le žive ljudi;
Pisano gleda življenje,
Radosti v njem in trpljenje. —

„Obzòr idej tvojih ne sega črez plot,
Na uzdi te kratki tvoj vodi gospod.
Skromen mi, sivko moj, bodi;
Kar je nad taboj, ne sodi!

„Ne: vzpénjati se do pesniških višin —
Namén tvoj le žito nositi je v mlin!
Moko da nosiš iz mlina,
Pase te, krmi družina . . .

„Če hočeš, le rigaj in vpij, kritikúj! . . .
Če Pégaze sodiš, pa pomni in čuj:
Dete že vsako na vasi
Osla spozna te po — glasi . . .!“

To rekši s perutmi napréj nad zemljoj
Leti, leti Pegaz s ponôsnoj glavój.
Griva po vetru mu plove,
Bliskajo mu se — podkove.

ISTORIJA O MIRU.

(TATARSKO PREDANJE).

Въ старину было
въ стародавнюю . . .“
Ruska narodna

O, to je bilo davno — v tistem časi,
Ko v stročji oves, bob je zôrel v klasji!

Tam, kjer nebo nad zemljoj se modri,
Deželi dve cveteli sta krasní.

Dežela jedna bila je Deveta,
Sosedna pa se zvala je Deseta.

In Džingis-kan bil prve je vladar,
In Kublaj-kan bil druge gospodar.

In silno bila kana sta bogata,
Kadi imela sta srebra in zlata.

Po sto in sto vsak imel je gradóv
In polj brezmejnih, njiv, vrtóv, lesóv.

In črede tisočglave konj, velblodov
Dobivala od svojih sta narodov.

In žen poln harem vsak je imel svoj,
Opričnikov, evnuhov, hlapcev roj.

V razkošju in pohôtah sta živeľa
Na gradu svojem vsak ves čas brez dela.

V obéh pa kanstvih ljudstvo naokrog
O delu svojih je živelo rok . . .

In tiste dni, v predavnem, davnem časi,
Ko v stročji oves, bob je zorel v klasji,

Kan Džingis s svojo piše list rokój:
„Kan Kublaj, sosed in prijatelj moj!

„Od nékdaj midva se imava rada,
Od nekđaj mir med nama krasen vlada.

„No, da ta mir še bolj se utrdi,
Pripravljava na boj se, jaz in ti!

„Vojakov broj vsak za-se pomnožújva,
Z orožjem jih čim bolj oborožújva!

„Dorasel, zdrav in močen moški vsak
Poslej živeti mora kot vojak!

„Le ženske, starci, deca in hromaki
Naj zemljo obdelujejo na tlaki!“ —

A Kublaj piše Džingisu: »Emir!
Prijatelj! Reč najlepša res je mir.

„Največji modrec, ti modrost si sama,
Ker mir ohraniti ti znaš med nama.

„In kar v obrambo boš miru počél,
Posnemal jaz te vselej bom vesél!“ ...

In kakor bila se dogovorila,
Tako sta kana res oba storila.

Doleten, zdrav in močen moški vsak,
Če hoče, noče — on je zdaj vojak.

Le ženske, starci, deca in hromaki
Še polje obdelujejo na tlaki.

A kakor po dežévu kupi gob,
Rasto iz tál vojarne po sih dob.

Črtála, kose, lemeži — vse hkrati
V orožje mora že se prekovati.

Iz posvečenih starih pa zvonov
Nebroj preliva novih se topov.

In kakor tam v deželi je Deveti,
Tako v deželi bilo je Deseti.

A zadovoljen Džingis-kan še ni,
In tudi Kublaj-kan si več želi.

Kar ženske, starci, deca in hromaki
Pridelali so živeža na tlaki,

Vojakov lačne trume vse snedó,
Če lakota v deželi — kaj za to!

Oh, mir na svetu poglavitna stvar je;
Kaj kanoma vse drugo zdaj pač mar je!

No zadovoljen Džingis-kan še ni,
In tudi Kublaj-kan si več želi . . .

Kjerkoli kàj še najde se zlatnine,
Zlatnine in zvenčeče srebrnine,

Vsak skrit zaklad, prihranjen vsak denar —
Vojakom nesti vse ima se v dar!

Na boj pripravljene stojé armade,
Vse oborožene od pêt do brade.

Mir stražijo mejsobni dan in noč;
V oklepih komaj sopsti jim je moč . . .

In tiste dni, v poletnem, lepem časi,
Ko v stročji oves, bob je zorel v klasji,

Kan Džingis in kan Kublaj že tri dni
Imela skupaj divne sta gosti.

Od vin, jedi vse mize se šibijo;
In vsega, česar srca si želijo,

Ponuja bujni in bogati god,
Vesél na gradu danes vsak je kot.

Tu pevcev pesmi orijo se krasne,
Na strune brenkajo tam sladkoglasne.

Tu hrum in šum — pijanih gostov vrisk,
Tam vidiš ples polnagih odalisk . . .

Z vseh miz na tla že rujno vince teče . . .
Star derviš vstane, vzdigne čašo, reče:

„Prekrasen, kana, sta dosegla mir!
Slavi s ponosom ga nocojšnji pir.

„Prerómal vso deželo sem Deveto,
Prerómal vso deželo sem Deseto:

„Najtišji vlada mir zarés povsod,
Drug drugemu več ne kalí ga rod . .

„Orožje zadušilo je vojake —
Nositi peze niso mogli take;

„Od bede in gladu današnji dan
Poslednji pa umrl vam je tlačán . . .“

Pa to je bilo davno — v tistem časi,
Ko v stročji oves, bob je zorel v klasji.

KRIŠNA.

In više, više v zrak nesó
Nevidne ga peroti . . .
Glej, rajsko mesto Dvarakam
Blešči se že naproti.

To Bog je Višnu! Tisoč let
Potoval je po sveti;
Kot človek Krišna živel sam,
Učil ljudi živeti.

Doma . . . Družina vseh bogov
Sprejemlje Krišno v raju,
Sprejemlje Indra, car nebés
V čarobnem ga sijaju.

Obsipajo ga z vprašanji
Bogovi vsi nebeški:
„Kako si, Krišna, živel tam
Na zemlji po človeški?“ —

„Nesmrtniki presrečni vi,
Lahko vam bogovati!
Visoko je nad svetom vam
Lahko gospodovati!“

„Kaj veste vi, kaj to je — kri,
Sok živi, rdeči, vroči!
Kako človeka greje ta
Po žilah mu poljoči.“

„Ne čutite, kaj to je — strast,
Kaj hrepenenje, želje;
Ne stiska žalost vam srca,
Ne dvíže ga veselje.“

„Ne veste, kaj ljubezen je
In kaj življenja cvet je;
Ne veste, kaj življenja raj,
Kaj njega slast in med je.

„Ne veste, kaj je to — napást
Kaj borba brez odmóra; —
Ne veste, kaj je pad in greh,
Kaj kès in kaj pokora.

„Ne veste, kaj je nada, strah,
In kaj obupa srd je;
Kaj rojstvo je, neznano vam,
Ne veste nì, kaj smrt je . . .

„Vse to, bogovi, skusil sem
Živeč, trpeč na sveti . . .
Oh, toži mi se po ljudéh,
Spet hotel bi živeti!

„Imejte večnost svojo vi
In dolgčas njen moreči! . . .“
In Višnu stopi spet na svet,
Kod Buddha se včloveči.

BUDDHOVA ČUDESNA.

Čim dalje bolj se polni palmov gaj;
Vse pisano ljudi je v mesečini.
Vse gnête smelo k Buddhi se napréj,
Vsak rad v njegovi stal bi sam bližini.

Brahman naduti, kupec in vojak —
Vsak hoče biti prvi . . . tu je krika!
Iz mesta kralj Adžâtasâtu sam
Prispel na slônu slušat je svetnika.

S tristo menihi svojimi nocoj
Počiva v gaju hladnem božji Buddha;
Od znojnih on počiva potovanj,
In od vročine dnevne in od truda.

Počiva? Ne! Sedaj mečtanj je čas,
Razgovorom je ura baš ugodna;
O smislu, svrhi zdaj življenja tod
Razlega v noč beseda se svobodna

Čuj! usta modra on odprl je spet...
Utihne golč po tolpi tisočglavi.
Vse sluša pazno, molkom vse molči,
Le Ganga tam šumi nekje v daljavi.

In govori jim Buddha, govori,
O grehu govori jim in kreposti;
In o trpljenju govori svetá,
Nirvane tajne jim slavi sladkosti.

Prestane. Kralj Adžâtasâtu pa
Pred njega stopi, nizko mu se klanja;
Roké na prsih si držé navzkriž
On reče modrecu poln spoštovanja:

„Častiti mojster! Drugi pred teboj
Učitelji, prê, delali so čuda;
Strméli so ljudjé jih gledajoč...
Še ti pokaži čudes nam, o Buddha!“ —

„Ne vidiš li jih čudes?!“ — in svetnik
Roké na vse strani tu razprostira —
„Ne vidiš... videl nisi še jih, kralj?
Vse polno, kamor se oko ozira!

„Pogléj ta svet vesoljni na okrog!
Razumeš moč, kl ga vzdržava, vlada?
Razumeš moč, ki kaže zvezdam tir?
Veš, kaj je ta priroda večno mlada?

„Pogléj najmanjšo bilko ti na tléh,
Pogléj té palme, vélika drevesa!
Ogléj si mravljo, leva si ogléj
Pa slôna, ki na hoji tla pretresa!

„Razumeš, kralj, to večno moč rasti,
To voljo dvigajočo vse življenje?
Razumeš raznoličnost med stvarmi?
Razumeš to umiranje, rojénje?

„Cvet lotosov že videl kdaj si, kralj?
Po poljih cvetke gledal si cvetoče?
Ta pestri čilim tisočerih bôj!
Razumeš ti, kako je to mogoče?

„In slišal že si sladko petje ptic
In slišal že grménje si nebeško;
Viharja, morja búčanje groznó,
Ubrano pesem slišal si človeško...

„In ves ta barev svet, ta svet zvokov —
Kjé biva? V duhu našem se nahaja!
Duh naš ga nosí, v njem zrcali se...
Razumeš, kralj, kako se to dogaja?

„In črez besed skrivnostni most kako
Duh moj do duha tvojega prispeje?
Razumeš misli najinih to pot?
Veš, kak spočnó nam v glavi se ideje?

„Veš, kaj je to, kar dviga nam srce
Za nečim nedosežnim brez prestanka?
Za nečim višjim, kar ni iz prahú,
Stremí naš prah . . . ta jasna ti uganka?

„Dovolj? . . . Ne vidiš še jih čúdes, kralj?
Zdaj čúdesa pokazal sem ti svoja!
Če gledaš, razumeti jih želiš —
In ne strmi pred njimi duša tvoja?“

CALIGULOVE IGRAČE.

Rogóv nebroj trobi črez plan in črez hrib
In v solncu se bliskajo sulice, meči . . .
Po polju za Rimom, kar vidi oko,
Armade se mešajo v pisani gneči.

Hej, Caesar Caligula, dobre si volje!
Tvoj, je-li, današnji pa zopet je dan? —
Na griču razpél si je šator svoj senčni
Pa gleda vojaštva tam polno ravàn.

Pri cézarju ves je častiti senát,
Patricijev vrsta je dolga prispéla;
In žen pod šatorom zbran rimskih je cvet,
In pevcev in godcev tu družba vesela.

Na bitvah, napadih in mêtežih bojnih
Napasel Caligula sí je očí;
Od radosti duša sedaj se mu smeje,
Od blaženstva srce mu v prsih kipi . . .

Pokrite so mize, obeda je čas.
K pojédini piskajo sladke piščálke.
In v žile gre víno, divja bakhanal;
Pred cezarjem plešejo nage plesalke . .

A tam po ravnini podijo se polki,
Peháje se z bojnimi stroji ves dan . . .
Za mizoj sred orgij pod belim šatorom
Caligula dremlje napol že pijan . . .

Star žrec, glej, iz Rima prijaše navzgor!
Pred cézarjem suhega osla ustavi:
„Mir s taboj in Jupiter, svetli vladár!“
Z globôkim poklonom Caliguli pravi.

„Poslušal rogov sem trobljenje že dolgo . . .
In smilil se narod mi rimski je naš!
Od pluga odganjaš ti sam mu ratarje,
A lačnim Rimljanom sam kruha ne daš!

„Ječi pod vojaštva bremenom ves Rim,
Ječi vsa obširna že rimska država . . .
Kaj vdov in sirot te proklinja vsak dan!
Kaj ljudstev zbog tebe tam v révščini tava!

„Dovolj že se dolgo ti vadiš za vojsko!
Kateri nam sosed pokoja ne da? . . .
Vsak dao klečé prosim tam v tempelju Marta,
Očine sovrage naj v prah potepta! . . .“

„O sancta simplicitas! Ha-ha-ha-hà!“
Na ves glas Caligula se zagrohoče . . .
„Ti mislil nemara si, o modrijan!
Na boje z barbari pripravljam se vroče?

„Ah, kaj še! Kaj mar domovina je meni!
Za bedo Rimljanov kaj brigam se jaz!
Ne veš, da zabavati le se mi čemo?
Kako pa bi dolgi pregnali si čas?

„Dolgčas nam pri polnih je mizah vsak dan,
Dolgčas je, nelačni želodec si pasti;
Utrudi se petja in godbe uhó...
Dolgčas vsak dan piti ljubezni je slasti!

„Po svoje zabava se vsak na tém svetu,
Izbira igrače po svoje si vsak...
S čim krati naj čas imperator si rimski?
Glej, naša igrača — ha-ha! — je vojak!

„Igrača krdela so pestra okrog,
Vrteča po poljih se nam za zabavo;
Igrača orožja je svetlega blesk,
Igrača, ki nam pospešuje prebavo.

„Igrača prijetna nam igre so bojne,
Le paša očem ves umetni ta boj;
V zabavo nam mišic moč, kit je vojaških,
V zabavo nam golo njih trud je in znoj...

„Zabava ljudi so nam muke, njih stok;
Zabava sirot in vdov solze nam prava;
Igrača nam polkov življenje in smrt...
Ha! ves svet ustvarjen je, da nas zabava!

„Vse, vse zarad nas! I, čemú pa je ljudstvo?
Če ne zarad nas, da igramo se ž njim?!
Če nam ne v zabavo — čemu so Rimljani?
Čemu vsi bogovi, vi žreci, ves Rim?...

„Pa še kako radi zabavajo nas!
Čepav že tri dni brez jedi so, pijače,
Igrajo še vojsko junaki mi tam,
Veseli, da žive so moje igrače!

„Vesél je Italec in Grk in Hispanec,
Na sužnost je svojo ponosen German
In Scit in Ilir in Panonec in Galec;
Veséla igrača nam je Egipčan . . .

„Zabavajte cézarje svoje, ha-ha!
Najvišji namên vaš je — naša zabava!
Četudi poginete vsi od gladu,
Makari vsa rimska razpade država! . . .

„Na, starec — pij čašo falernca penečo!
Na moje jo zdravje zdaj, modrec, izpij!
Caligula božji ti sam jo ponuja . . .
Pij! Nočeš? . . . Kaj ljudstvo, ha-ha! te skrbi?“

SVETI OGENJ.

„Tebe sveti ogenj, sina Ahure
Mazde, slavimo“. —
„Blagor možu, ki te vedno néti
in čuva!“ —
„Daj, o sveti ogenj, duši moji
modrosti in moškega poguma,
delavnosti ter vztrajnosti!“ —
Ognja tvojega močnega si mi
želimo, o Ormazd!“

Avesta: Vispered VIII., 21;
Khorda - *Avesta* XI, 4;
Yaçna LXI, 9-12; Khorda-
Avesta XI, 7.

Kaj prigodilo v Balkhu se je lepem?
Meščanom čitaš na obrazih strah.
Sovražnik morda bliža se zidovom?
Po ulicah postopa narod plah.

Bazár je prazen danes. Kupcev ni.
Trgovec se s trgovcem pogovarja
Polglasno, tiho in osuplo zroč,
Pa odhajaje dučan svoj zatvarja.

Tja na svetišče Ormazdovo krasno,
Tja kaže ljudstvo žalostno z rokój;
Od ust do ust gre glas: „Na žrtveniku
Ugasnil sveti ogenj je nocoj!

„Gorjé! Osveta pride iz nebés,
Obraz svoj Ormazd zdaj od nas obrne;
A ves Iran podjarmi Ahriman,
Vse polovi nas v mreže svoje črne!“

Čim dalje več ljudi je pred svetiščem;
Vse bega križem, kakor brez glavé.
I žrecev vidiš v oblačilih belih;
V obupnosti si ruvajo lasé.

„Kdo izmed nas nesreče té je kriv?“
Tu svečenik očita svečeniku; —
„Ko ti z Avestoj v rokah si zaspal,
Ugasnil ogenj je na žrtveniku!“ ...

A hkratu sve utihne. Zarathustra,
Glej, prêrok mladi sredi njih stoji ...
„Ne bojte, bratje, se bogov, ne bojte!“
Z mogočnim glasom modrec govori.

„Nesreče ni nikake! Ogenj nov
V svetišču pač lahko se spet zanéti;
Gorjé pa vam, če v prsih vaših kdaj,
Če tam ugasnil ogenj bi vam sveti!

„Ta ogenj, bratje, se ne kuri z lesom,
Na kamnatem oltarju ne gori;
Ne čuvajo nam ognja tega drugi —
Mi čuvati ga moramo sami!

„Bolj, ko tam ogenj tempelj Ormazdov,
Naš ogenj dušo greje, razsvetljuje;
A v duši, kjer ugasnil je, tam mrak
In mraz — smrt sama tam kraljuje.

„O, plamen za resnico in pravico
Naj v duši ne ugasne vam nikdar!
Za dom, za narod, za svobodo zlato
Vam v prsih vedno gori sveti žar!“

PRAMLOČA.

Teče Ganga, reka sveta.
Tam živi ob bregu Kandu
V gaju senčnem, gaju temnem;
Sto let tam že samotari.

Hrana so mu korenine
In pijača je studenec.
Postelj, kamor truden léga,
Pod drevesom mah je mehki.

Trikrat vsak dan stopa h Gangi,
V vodi sveti se umivat;
Koplje se in pere grehe;
Moli, posti, pokori se.

Družba ptičev so mu zbori,
Ki pojó mu pesmi sladke;
Ž njimi peva Brahmi himne,
Premišljuje stvarstva tajne.

Kar uganka drugim temna,
To ko dan je Kandu svetlo;
Vé življenja vzrok in konec,
Ko na dlani gleda večnost . . .

S kailaške gore doli
Zro bogovi na svetnika,
Zro na Kanda in — bojé se,
Da v svetosti prekosí jih!

„Kak opasnost odvrniti?“ —
Posvetuje bog se z bogom.
Hrum potihne po nebesih —
Odpre Indra usta modra:

„Kjé si biser naš, Pramloča?
Kjé si rajskih vil kraljica?
Hitro plavaj dol na Gango
Pa obišči tam svetnika!“

In Pramloča splava h Kandu,
Vsa prelestna in čaróbna;
Vede čita baš brahmanec,
V misli vtopljen je globoke . . .

„Kdo prikazen ti si bajna?“
Kandu vzdrami se iz misli,
Ostrmi in reče, prosi:
„Naj te gledam, o boginja!“

„Lep je lotos v mesečini,
Ko prikaže se iz vode
In razvije cvet svoj nežni —
Lepša ti si, deva moja!“

„Naj te gledam! Naj krasoto
Pijem tvojo le trenutek!
Naj oči si ž njoj napajam,
Naj napajam vročo dušo!

„Še trenutek, še trenutek! . . .
Glej, oči so moje žejne,
Žejno srce je krasote,
Duša moja je je žejna.

„Naj te gledam, naj te gledam!
Še trenutek! . . . Ne izgini! . . .“
In molčé jo gleda, gleda . . .
Solnce pade za vršine. —

„Oh!“ — puščavnik vzdihne bridko,
„Danes nisem šel se kopat,
Brahmi peval nisem himen,
Vso opustil sem pokóro!“

„„Danes? — praviš, Kandu sveti““ —
Čudom čudi se Pramloča —
„„Sto let gledal si me, smrtnik!““ —
Vsi smeje se mu bogovi.

SATANOVA SMRT.

(PO STARIH IZTOČNIH BAJKAH).

Oh, to glasen je jok! Oh, to glasen je stok
Dnes v prestolni dvorani sred pekla!
In od solz stoji voda po marmornih tleh,
Kakor da je povodenj pritekla!

„Zbolel Satan je — Satan umira!“ ko blisk
Vest je strašna ves svet preletela;
In prepestra je množica v pekel takój
Od vseh štirih vetrov prihitela.

Vse jezike vseh narodov slišiš tu dnes,
In ta lica so vsakršne boje;
Vse stanove tu vidiš pomešane, vse —
Vsak je poslal zastopnike svoje.

Vse se rine k prestolu . . . Visoko tam, oh,
Sedi On. Glej, na glavi rogova
Preporedno štrlita iz kuštravih las,
Osivéla mu brada kozlova.

Okrog vrata, na rokah kosmatih v nakras
Za pestmi so mu gadi oviti;
Izpod zlatega plašča mu gledata v svet
Pravi pravcati konjski kopiti.

On levíco položil na velik je glob,
Drži žezlo v desnici žareče;
Diha težko — meh, misliš, sopiha tam star —
To nadušne so prsi, boleče.

Izpod čela vzplamtita sedaj pa sedaj
Dva gasnoča mu ognja globoka;
A pod jastrebjim nosom držé se v zasméh
Usta blede sarkastna, široka . . .

Ves zbor joče, ihti . . . Izmed množíce zdaj
Nekdo stopi pred préstol počasi;
Poljubivši tam Satanu konca kopit,
Reče žalostno, ko odkašljá si:

„Ne ostavljaj nas, oče! Boj naš je težak,
Mi z resničoj borimo se smelo:
Kar je belo, to črno se zove pri nas,
Kar je črno, to zovemo belo.

„Misli jezik odkriva navadnim ljudém,
Naš nam jezik le misli prikriva;
Gladke, sladke besede tekó nam iz ust,
A lažníva je vsaka in kriva.

„V zanke zmot in sleparstev loviti ljudi,
To nam delo je sveto, težavno!
Navdušuješ le ti nas, o svetli naš vzor!
Onemogli bi sicer že davno.“

Stopa drugi pred tron — dolgin suh govori:
„Kjer se koli dva rada imata,
Jaz razderem, raztrgam prijateljsko vez
Pa naščuvam ju, da se zlasáta.

„Črni téga pri onem, a onega tú,
Seme zdražbe séj, seme zavisti!
To je meni, tovaršem je mojim poklic,
A življenja vzor ti si nam čisti!“

Glej, po prstih stopica že tretji pred tron.
Kdo oblížano to je človeče?
Vse diši okol njega . . . Poljubivši nogó
Desno Satanu, važno blebeče:

„Kar ti v malem stori predgovornik ta moj,
Mi v velikem opravljamo sveti;
Brez nas narod bi z narodom mnogo že let
V miru moral, o groza! živeti.

„Prepotrebni zatorej na svetu smo mi;
Kako mogel brez nas bi prebiti?
In brez tebe kako bi pač mogli poslej
V kalni vodi mi ribe loviti?“

In četrti, mož mračen, nestalnih oči,
Stopa k tronu iz temnega kota;
Z mošnjoj v pesti ozira po zboru se plah, —
Brat nemara je to lškarjota!

„Ti si, Satan, moj vzor in ostaneš na vek;
A moj bog — mošnja polna je zlata!
Za denar prodam dušo ti svojo vsak hip,
Prodam mater, očeta in brata!“

„Za denár ti prepričanje svoje prodám.
„Kdo da več mi za čast in poštenje?
Ves značaj svoj na prodaj imam za denar;
Kdo ga kupi? Ni drag, sila cen je.“

„Za denar domovino bi svojo prodal —
Žalibog, da nimam nobene! —
Za denar vse! Ljubezen je moja denar,
Denar strast, ki po svetu me žene ...“

Kdo pa zdaj se tam rine bahato naprej?
Turban zelen čepí mu na glavi.
Nekak derviš nemara čudak bode ta ...
Poklonivši se Satanu, pravi:

„Veličanstvo! Ni daleč več konec sveta!
Číslo znamenj zlovesčih množi se:
Oh, iz teme k svetlobi čim dalje, tem več
Sili, trudi in peha ljudi se!“

„O, kako prevelika luč smrtnim očém,
Ta spoznanja strup dušam škoduje!
Blagodejna le tema je, pravimo mi,
Toda svet tega zdaj ne veruje!

„Le nazáj, nazaj, v blažene čase nazaj,
Ko grmade so svete plamtéle!
In ko žrtve so misli svobodne na njih
Bogu v slavo proklete gorele!

„Takšno ljubimo luč in tak pojem je naš
O napredku, duševni svobodi...
Ne ostavljaj nas, Lucifer-solnce, nikar!
Navdihuj, ideal, nas in vodi!...“

Vse molči po dvorani. Le tu, tam kak vzdih.
„Vidim,“ Satan sam ôdpre zdaj usta —
„Seme moje ni palo na skalnata tla
In življenje ni njiva mi pusta.

„Bratje mili! Do solz ste ganili me dnes,
Saj izpoved vsa vaša mi priča,
Da učenci res pridni vi moji ste vsi;
Boga ljubite manj, ko hudiča!

„Nesposoben sem, vidim, vzor biti še vaš,
Biti mojster vam, biti voditelj;
Prekosili v modrosti že daleč ste me;
Več učenec že zna, ko učitelj.

„Ostarèl sem. Preživel že zdavnaj sem se,
In brez smisla je dalje živeti; —
V roke vaše izročam pa z mirnoj vestjó
Poslej misijo svojo na svetl!

„Nadaljujte jo vestno!“ . . . Kdo pozno še zdaj
Zasopihan v dvorano basa se?

„Kan devete dežele!“ šepeče ves zbor —

„Tolst in debel ko pustno prase!“ . . .

„Ne zameri!“ pred Satanom kan govori —

„A pomisli ti, kaka daljava!

In skrbi imam toliko tamkaj doma . . .

Sam ne vem, kje stoji že mi glava.

„Domovine me sreča neskončno skrbi.

Noč in dan, oh, po glavi mi hodi!

Socijalni problem že rešujem več let . . .

No, poslušaj, a potlej sam sodi!

„Grad prekrasen sezidal za harem sem svoj;

Tristo rožic v njem živih cveti mi!

Na vsem vzhodu ne najdeš ti lepših nikjer;

Harem dela velike srbi mi.

„In konjušnica nova in pasji hlev nov —

To oboje se baš dokončuje, —

Dve palači ponôsní! Poddanik nobén

V hišah lepših nikjér ne stanuje.

„Karavane vsak dan mi iz vseh pokrajin

V grad donášajo danj in darove;

Kam poshraniti vse? Kak zapraviti vse?

To skrbi dan na dan so mi nove.

„Vsa Deveta dežela na tabora dva

Nejednaka se modro deli ti:

V tabor večji berače sem gladne nagnal,

V manjšem sami bogatci so siti.

„Jaz na strani bogatcev seveda stojim,
Njé le z milostjo svojo podpiram;
Hej, pri njih je veselje! Zabave vsak dan!
Siromake čemerne preziram.

„Da veselja berači ne motijo nam,
In zabave da bolj so nam varne —
Oh, to dela največjih mi vsak dan skrbi! —
V vsaki vasi dam gradit vojarne . . .

Po načelih jaz tvojih visôkih tako
Za očino delujem — a čuda!
Nehvaležno mi ljudstvo za mojo je skrb —
Ne priznava mi mojega truda!

„Zadovoljni robovi več niso z menoj,
Godrnjanje se širi usodno,
Vse otresa verige . . . na svoje nogé
Hoče vstati, hoditi svobodno.

„O nekakih krivicah berači kričé,
To vsakdanja je njihova pesem!
Kaj pravica je — tega v resnici ne vem;
Kar živim, o njej sanjal še nesem.

„Milijoni umirajo, prê, od gladú,
Jeli kruha bi radi, a ni ga!
Jaz sem sit. Če poddanik je lačen kjé kak,
No, kaj mene, povéj mi! to briga?

„Domovina, glej, meni na srcu leži,
Skrb za njo že ne daje mi spati . . .
Socijalni problém jaz razumem — kaj ne?
Kdo bi mogel ga drug razvozlati?“ . . .

Dolgo Satan na tihem že se je smejal,
Ko reforme mu kan je razlagal;
Sedaj vstane na tronu s poslednjoj močjó —
I, kako bi se dalje premagal?

In držé se za trebuh grohoče tako,
Da dvorana bobni in se stresa;
Vsi smejó se ž njim vred (a nekterlh je strah)
In pred smehom mašé si ušesa.

Zdaj omahne — o groza! — telebne na tla,
Stresla peklu sta strop se in streha . . .
Mrtev Satan leži; oh, ne gane se več.
Pala kap mu je menda od smeha.

KAZNOVANI PAŠA.

(187*).

„Prav ti je, o Muktar paša,
Da pokaral te je sultan!
Ker sovražiš nas Armence,
Vselej braniš samo Turke.
Ves pristran si in krivičen!
Kri je tekla že v potokih,
Koder roka tvoja sega —
Oh, armenska kri nedolžna! . . .
Vse pravice uživaj Turek,
A nikakih ne Armenec!
Moslem sit, mi vsak dan lačni —
To je geslo tvoje klete!
„Sultan daleč, a visôko
Allah biva vsevedoči“ —
S tém si vspaval vest si črno . . .
Motil si se, motil si se!

Ni umrla še pravica!
Zdaj pokaral te je sultan,
In prestavljen boš za kazen ...
Prav ti je, o paša Muktar!“

Oh, kak ljudstvo veseli se
V Erzerumu po vseh cestah!
Po zidovih čita danes
Sultanov na ves glas ferman:
„Paša karan in odstavljén!“

„Muktar karan in odstavljén!“
Govoré po vseh kavarnah,
In razglaša se po cerkvah
In oznanja z minaretov.

Vsa armenska omladina
Od zanosa skače, uka;
Vesti skoro ni verjeti —
Mar zgodilo se je čudo?

Starec mnog še maje z glavojo,
Z glavojo sivoj in — odkima;
Sam gre gledat ferman beli,
Sam na trg tja gre ga čitat ...

„Res je! Prišla je osveta!
In krvnik naš kaznovan je,
Hudo karan in premeščen ...
Živel sultan! Slava, slava!“

V konaku pa, sredi mesta,
Pir šumi pri paši šumen.
Od tovaršev tam poslavlja
Žalostnih se paša Muktar.

Vsa je polna jih sobana
Gostov svetlih, činovnikov;
Kaj je paš in hodž in šejhov,
Muftijev in mujezinov,
Valijev in kajmakanov,
Kadijev za dolgoj mizoj!
Težka, težka je ločitev
In slovesa grenka ura!
Gost vsak stiska paši roko,
Govorijo mu s sočutjem:
„Allah sveti potolaži,
Muktar blagi, srce tvoje!
On moči ti daj, poguma,
Da preneseš kazen strogo!
Vsem se smiliš, vsem se smiliš
Nam prijatelj, ljubi stari!
I v prognanstvu pota tvoja
Blagoslavljalj dobri Allah!“

Molk in žalost . . . Tukaj, tamkaj
Solza kaka se utrne,
Po junaškem steče licu,
Kane v brado, kane v brke.

Vstane paša — in lokavo
Gostom svojim se namuzne.
List lisjak jim čita skriven . . .
Kaj mu tajno piše sultan?

„Ljubi paša, Muktar paša!
Ne zameri, ne zameri,
Da pokaral sem te javno!
Mene srce je bolelo.
Jaz se čisto s taboj strinjam,

Kar počenjaš, odobravanj;
Sprejmi hvalo mojo tiho!
Kaj Armencev meni mari,
Če makari vse pobiješ!
Toda — tisto javno mnenje
Vpilo je, saj veš, in vpilo,
Spravilo me res v zadrego ...
O, pri bradi Mohameda!
Kakor preje še te ljubim.
Kaj ne veš, da „vrana vrani ...“?
Naj stori to Turek Turku!
Pridi v Štambul brez odloga!
Ti zaslužiš mesto višje:
Za ministra ti si rojen —
Imenujem te vezirjem!“

BAJRAMSKA LEGENDA.

Pri turbanu turban, fes . . . pisana gneča!
Lesténci razlivajo luči nebroj.
Noč v veliki džamiji v Mekki je sveti
Prečaral spet bajram v dan bajen nocój.

Ti Allah, le veš, iz katerih pač krajev
Prispeli ti romarji tvoji so vsi!
Sedaj so tu, kamor jih klical je prêrok,
In zdi se jim — sam on med njimi stoji.

Na leci zaprl črnobradi je îmam
Baš knjigo prerokovo, sveti koran;
In že priklonivši se vernikom resno
Po stopnicah stopa, izgine jim v stran.

Slovesno zvenela je sura za suroj
Iz žrečevih ust po svetišču okrog;
O blaženstvu rajskem nocoj jim je čital . . .
Pravičen si, Allah, sodnik pa si strog!

Pač diven po smrti raj svojcem obetaš,
O Mohamed! Srečen, kdor vanj je sprejét!
Po vrtilih posédajo senčnih, cvetočih,
A streže jim zbor črnookih deklét . . .

Glej, tu razdeli se gnetoča se tolpa!
Mlad romar se rine napréj med ljudmi;
Popénja po stopnicah že se na leco,
Na leci neznanec stoji — govori:

„Naš Mohamed dobri se moti, o bratje!
Raj svoj on uživa sam v večnosti naj!
Ne šele po smrti, na onem tam svetu —
Že tukaj imeti mi čemo svoj raj!

„Ljubimo se, bratje, tu, dokler živimo!
In v raj si prestvarimo svet ta samí!
Ljubezen — to sredstvo čarovno je sveto,
Ki zemljo v najlepši nam raj spremeni.

„O, takrat že sreče pozêmeljske solnce
Ne bo na izbrancev sijalo le broj;
Krivice brat delal ne bode več bratu,
Utihnil na svetu krvavi bo boj.

„Ljubezen rodila svobodo bo zlato,
Ne bo več sramôtnih verig in okóv;
Vsi, kar nas svet nosi, le bratje in sestre . . .
Ne bo več trinogov, ne bo več robov!

„Zavidal nas prero­k v nebesih bo svojih,
Na svet bo z rajáni sám žêel nazáj ;
Tu vžívali lepša mi bomo nebesa —
Vsa zemlja že sama resničen bo raj!

„Takó mi je pravil domá neki Anglež . . .“
Tu vélik po džámiji vstal je nemir,
In dalje on, žal, govoríti ni mogel;
Med rómarji rasel je hrup in prepír.

Tu strinjali so se z govornikom smelim
In ploskali mislim njegovim na glas;
A tam krivoverca ga zmérjali drugi;
„odpadnik!“ mu kričali jezni v obraz! . . .

Star derviš naredil zmešnjavi je konec.
H govorniku tiho se bil je popél,
Sočutno pogledal v oči mu je žive,
Sočutno za roko ga desno prijél:

„Z menój, z menój, sinko, na zrak in k počitku!
Bolán si, moj ljubi! Kaj ne da bolán?
Pot daljna, opasnosti razne na poti . . .
Dà, pójva na zrak iz sopárice v stran!“

GREŠNIK.

Noč. V koči samôtni nad Gangoj
Skrivnostno še baklja gorí.
Na podu sedijo menihi;
Sám Buddha med njimi stóji.

Napól razsvetljêni obrazi
Zamišljeno gledajo v tla.
Vse tiho . . . Možjé so tí, misliš,
Iz onega prišli svetá.

„No, bratje“ — pretrga molk Buddha —
„Kdo vé še med vami kak greh?
Zdaj vprašam vas v tretjič in zadnjič . . .
Spovedali vsi ste se vseh?

„Gorjé mu, kdor madež prikril bi,
Zamólčal na vesti bi kaj!
Nikóli se ne bi posvétil,
Ne vnišel v nirvâne bi raj. —

„Nobeden se več ne oglasi?
Obred že je sveti končán? . . .“
Še jeden! . . . Učenec Ambattha,
Pred Buddho tja stopi skesán:

„Grešíl sem, prevzvíšeni mojster
Grešíl sem hudó, prehudó;
Kakó naj odkrijem ti krivdo?
V dnu duše me peče zeló . . .“

„„Ne boj se! Kaj bil bi pač storil?
Zavedla te vroča je kri?
Pogledal — kaj ne? — preglobôko
Mladdenki si kaki v očí? — ““

„Jaz *mislil* sem, o prečastiti!
Sám mislil sem, s svojoj glavój!
Življenja uganko sám htel je
Proníkniti smélo duh moj.

„Vsemira uzroku in svrhi
Prodreti sem skušal do dna;
Premišljaj rad sám sem, pogosto,
Razvoj in postanek svetá.

„Resnici pogledati v lice
Sem s svojimi želel očmi,
skáti z razumom je svojim
Od mladih hrepênel sem dni.

„In misli poletu nikoli
Ográj jaz ne stavim, ne méj . . .
Po veri brahmanov to greh je,
Kar delal, žal, jaz sem doslêj.

„Kar v Vedah je pisano svetih,
To misliti ãlovek le smé!
Ne glôblje, ne više, ne dalje . . .
Kdor misli drugače — gorjé!“

Le redko smejal se je Buddha,
Sedaj nasmehljá se sladkó,
Zaãudeno gleda uãenca,
Smehljáje mu pravi takó;

„Čemú pač nam vsakemu svojo
Bog Brahma bi glavo bil dal!
Čemú bi nam duha luč sveto
Tam z lučjo bil svojoj prižgal?!

Čemú imaš nogi? — da hodiš!
Za delo ti dvoje je rok:
Z razumom pa v glavi ti misliš . . .
A misliti zná le še bog!

„Čim bolj ti sám misliš svobódnó,
Tem bolj si podoben — bogú,
Tem bolj približuješ se Brahmi . . .
Le misli zató brez strahú!

Le misli, Ambattha preljubi!
Le dalje ves svet premišljúj!
Da misliti greh bi bil morda —
Brahmanom tegà ne veruj!“

ČUJ, VETER PIŠE RAZDIVJAN . . .

Čuj, veter piše razdivjan
Črez tuje zemlje cvetno plan . . .

To ni vihár, ni piš vetróv —
To glas nemirnih je duhóv!

Pradedov to glasóvi so,
Pradedov to duhovi so . . .

Vzdihujejo in jočejo,
Črez dol in goro stočejo :

„Kjerkoli solnce sije tod,
Naš nékdaj je prebival rod.

Sedaj tod tujec širi se,
Ošabno nam šopiri se . . .

Premehki pač mi bili smo,
Da zemljo mi pustili smo . . .

Sedaj pa je nasilnik naš
Pod jarem upognil tilnik naš . . .“

IZ DNEVNIKA STAREGA PESIMISTA.

O, le odpiraj srce svoje,
Odpiraj vrata na stežáj!
In vedno gostoljuben bodi!
Kdorkoli pride, vstopi naj!

Kdor koli pride, ti mu odpri,
Bil človek domač ali tuj!
Povedi ga v dvorišče svoje
In vse mu tamkaj razkazuј!

Potanko vse si naj ogleda
Tvoj ljubi gost povsod, povsod!
Naj vidi vsako tajno shrambo,
Pokaži vsak mu skrivni kot!

In dobro gost tvoj si zapomni
Tvoj gostoljubni zavičaj;
Pa rad še večkrat se povrne
V svetišče tvoje sam nazaj...

In s saboj ti pripelje morda
Tovarišev veseli roј...
Sevé! Vsi videli bi radi
Dom zanimivi srčni tvoj!

In morda vedno novi gostje,
Glej, bodo ti prihajali.
In kljuko si lepó po vrstí
Drug drugemu prodajali...

A ti jih vodi po svetišču,
Vse razkazuј jim sam povsod!
Razkrivaj jim skrivnosti svoje
In vsak diskretni, tajni kot!

Tako polagoma spoznajo
Posetniki tvoj tihi hram:
In udomačijo lepó se
V skrovišču gostoljubnem tam...

No, neki dan zapaziš morda,
Da tla so ti napljuvali,
Da škornjev blatnih niso vselej
Pred pragom baš sezúvali . . .

In morda se celó prepričaš,
Ti dobrodušni siromák,
Da ljubi gostje so kadili
V salonu tvojem slab tobák !

In morda ti tako-le v šali
Odnese kdo iz hiše kaj :
Zaklad kak skriven, zlahten kamen :
In ne dobiš ga več nazaj !

In zveš, da te skrivnosti tvoje
Svet davno ogleduje si
Ter z ne baš čistimi rokami
Jih željno razkazuje si . . .

A ti? — le vsakemu človeku
Odpiraj srce na stežaj !
In svet te hvalil bode v lice,
Da si zares — odkrit značaj !

LUČ IZ NESKONČNOSTI.

Iz neskončnosti luč !
Ti me gledaš,
Ti me vabiš — odkod ?
Si-li žar porodivše se zvezde,
Vzplamenivše na novo v vsemiru
Na ukaz vsemogočne moči,
Vsemogočnega, večnega Brahme,
Ki zažiga življenje,

Ki ustvarja svetóve iz sebe,
Kadarkoli, kjerkoli baš hoče?
Si odblesk li življenja
Utripajočega burno
In poljočega bujno
Na telesu svetovnem neznanem?
Ali plamen poslednji si morda
V nič razpadšega stvarstva in v kaos
Razpršivše se zgradbe,
Umotvora,
Organizma, ki ni več potreben?
Kaj si, luč? Kdo to vé!
Zrem porod li! Življenje?
Ali smrt? . . .
Ti pa svetiš in siješ
Mi iz bajnih prepadov.
Glej, in vendar in vendar
Ti dospela si k meni
Po neskončnosti poti
Sem do mojih oči,
Do duhá in do mojega čuvstva . . .
Ti uganka si meni,
Jaz uganka sem tebi!
Toda, „midva oba sva le — eno!
In obadva le majhni sva iskri
Neizmernega ognja — življenja,
Neizmerne moči, neizčrpne
Energije vesoljne prirodne . . .
In oba epizodi sva kratki
V zanimivem romanu,
Ki imé mu je „kosmos“,
Ki ga piše od vekov
Naš največji umetnik,
Naš največji poet,

Genijalni bog Brahma . . .
Luč skrivnostna iz večnih prepadov,
Luč, ki svetiš v oči mi in v srce,
V čarojasnih nočéh:
V osamelosti si mi družica,
Ljubezniva si mi tovarišica!
Duša moja razpenja peruti,
Hrepeneča vzdiguje se k tebi;
Od veselja pozdravlja te, peva
ta preskromni ti psalm. —

AHASVERJEVA HIMNA NOČI. —

Mrači se zopet . . . Po obzorju širnem
Že prve dolge sence begajo . . .
Ko katafalčne rjuhe se počási
Po gorah in dolinah vlegajo . . .

In tam in tam — pošast že plove črna,
Sem proti meni plove črna Noč:
Ko netopir na krilih velikanskih
Leti pod nebom sem grozeče zroč . . .

Čimdalje bliže in čimdalje bliže . . .
Sedaj v temó sem krog in krog zavít.
In zdi se mi: ta Noč me gleda, gleda,
In iz oči žarí ji blažen svit . . .

In škodoželjno gleda me, reži se,
Ironske roga Noč se mi v obraz,
Češ: Kdo premagal zopet je svetlobo
In solnce tvoje, Ahasver? Kdo? — Jaz!“

Le glej me, demon! Saj poznam, poznam te!
Odkar po svetu blodim ti proklet,
Ah, često videl sem te, znanka temna,
In žal in žal, sedaj te vidim spet!

In spet pojô navdušene ti himne
Poetje tvoji plačani, ah, čuj!
In ljudstvo ploska ti po cestah — slišiš?
Raduj triumfov tvojih se, raduj!

Zdaj ti kraljuješ, ti sediš na tronu,
Ti ukazuješ in ti vladaš spet;
Po željah tvojih, Noč, in vzorih tvojih
Zdaj diha, giblje se in suče svet...

Moderna si! Kaj tratil bi beséde!
Kdo vpraša, kaj nastop nam hoče tvoj!
Prinašaš srečo ali pa pogubo?
Moderna si! Slavi te ljudstva roj...

In glej in strmi, demon, pa se čudi!
Jaz tudi liro v rokah že držim
In tudi jaz zabrenkam zdaj ti pesem.
O, naj te počastím in proslavim!

O, saj čim črnejša ti kdaj si bila,
Tem lepši vselej si rodila dan;
In tem svetlejše je sijalo solnce
Potem še vsakikrat črez hrib in plan...

Zato pojó ti slavo strune moje,
Hej, zmaj pošastni, ti strašeča Noč!
Zato ti himne poje lira moja,
Ker pade skoro vlade tvoje moč.

Pomičejo navzdol se že kazala
Na uri . . . In nemudno teče čas . .
Čuj, petelini že pojo po svislih!
Veš, kaj pomenja njih buditni glas?

Glej, tam za gôroj — tam se nekaj svita!
Nebo skrivnóstno že se tam žari . . .
Tam zarja nova, jutro dobe nove,
Svobode solnce tam se že rodí!

AHASVER POD KRIŽEM. —

In že spet te vidim . . . Nag visiš razpet
Na jalovem križu, mrtev, tih in bled.

In po cesti prašni gor in doli todi
Mimo tebe ljudstvo vozi se in hodi.

Kaj za vrvež cestni pač se meniš ti!
Nagnjena je glava, sklenjene oči.

Večno solnce z neba ti poljublja lica;
Nad glavój brní ti telegrafska žica.

Misli blisk prenaša noč in dan po njej,
Nove, smeje misli križem svet naprej . . .

Pomniš Ahasverja? . . . Tamkaj v daljnem mesti
Videl sem v svetišču, slišal te na cesti.

Kakor grom v oblakov grmel glas je tvoj
Med pismarjev glupih, farizejev roj.

Bičal njih sebičnost, bičal licemerstvo,
Bičal častihlepnost si in praznoverstvo.

Bičal si nadutost, svetohlinstvo, laž...
Prašal nisi: rob je ali velikaš.

Pal si v borbi s svetom, zelotizma žrtev,
Zlobe in bedaštva, fanatizma žrtev.

Videl žaloigre té sem zadnji čin.
Kot zmagalec pal si, mučenik, trpin!

Pomniš Ahasverja? Htel si bil počiti
Tam pred hišoj mojoj ter si oddahniti.

S križem tvojim bil sem te nerad odgnal —
Ščuvala me na-te besna je druhal.

Brez mirú za kazen zdaj po svetu blodim.
Devetnajst sto let že ožigosan hodim.

Često vidim križ tvoj — čudno to drevó.
Zeleneti videl že sem ga lepó.

Cvetje videl večkrat sem na njem dišeče,
Sadje zlato videl sem na njem zoreče.

Potnikov krepčalo ž njim se je nebroj,
Ko od težke poti lil jim s čela znoj...

Videl pa sem tudi... Za vešala tvoja
Skrival svet je često že zločinstva svoja,

Videl sem, kako je vihtel mnog tirán
Križ tvoj kot orožje, kot osebno bran.

S križem je okrutnik tvojim okoreli
Prestol svoj podpiral slabi, prepereli.

In še več sem videl! O, ti modri svet!
Križ je tvoj grmadam rabil za podnet!

A v imenu tvojem kurili grmade
Njega dni so razni slavni Torquemade.

In v plamenih zgorel mnog je živ svetnik,
Mnog svobodne misli hraber mučenik . . .

S prtom tvojim hteli pa so že zakriti
Solčno luč resnice modrijani zviti.

Iz železnih žrebljev trdih teh-le treh
Spone so kovali sužnjem v temnih dneh . . .

Ah, vse to sem videl jaz na svoji poti;
Priča bil sem mnogi že človeški zmoti.

Razumeli niso tvojega duhá,
Polnega ljubezni tvojega srcá.

Pa namestu sprave in mirú, ljubezni
Tvoji že učili verniki so jezni

Često le sovraštvo, srd in slepi črt,
Brate drugih misli pa gonili v smrt . . .

Zdavnaj sta umrla, zdavnaj pokopana
Dva sodnika tvoja, Kajfeš in pa Ana.

Ni pa izumrl še farizejev rod,
In pismarjev dosti srečam še povsod.

In ko spet bi pošlal te na svet Jehôva,
Sodili hinavci, veš, da bi te znova!

Farizejev zbor bi spet psoval te, vpil . . .
„Križaj ga“! Pilatu bi s pestmi grozil.

DELAVČEVA PESEM O PREMOGU.

Globočje in globočje dol v prepad . . .
Bojiš li vožnje se pod zemljo čudne,
Ko peljal bi v vodnjak se, bratec moj?
Kaj, če utrga se železna vrv?
In vse to pade z viška zdaj tja dol,
Globoko več sto metrov . . . Ni to šala!
Otročje misli in otročji strah!
Kaj ne, tovariš? Kdor se rad boji,
Pod zemljo ta ne hodi kruha iskat . . .

Na dnu. Na sve strani gredo hodniki
Ko rovi krtovi. In delavci
Ko krti črni se razhajamo.
Temnejša in temnejša pot čimbolj.
Soparno je in dihaš tukaj težko.
Vročina raste . . . Bližamo se peklu?
Da, pekel tu je nekaternikom;
Hudo se pokorijo v njem za greh,
Da hočejo živeti in pa jesti . . .

Brlijo lučke blede v zágati,
Ko vešče po močvirju ti migljajo . . .
V polmraku pa se gnetejo možjé
Do pasa nagi, mladi, žilavi;
In kopljejo in izkopavajo
In ga vzdigavajo iz temnih jam —
Zaklad podzemski, „črni dijamant“ . . .

Kdaj pač si zelenelo, drevje ti,
In kdaj cvetelo — kdo nam to pové?
In kdo bi vedel zdaj imena tebi?
A isto solnce, kakor naše dni,
Prav isto solnce grelo ti je debela,

In isto solce ti poljubovalo
Košate glave, vrhe bujnorasle;
In isto solnce barvalo ti listje
In naše solnce barvalo ti sad. . . .
A v senci tvoji hladni tiste dni
Počival ni še delavec od truda;
Ob deblu tvojem slonel ni pastir,
Da piskal bi na piščal tanko svojo;
Na klopi pod zelenoj strehoj tvojoj
Sedelo ni zamišljeno še dekle
In pelo pesem o ljubezni mladi.

Pod taboj človek mislil ni še misli
Velikih, močnih svojih in globokih;
Uganke bitja večne ni rešaval . . .
A človek tudi ni moril človeka . . .
Pač mnog vihar drevil je preko tebe.
Divjal ob tebi, lámal veje tvoje . . .
In vekov te pokópál je vihár!
Globoko v zemlji zdaj ležé ti debela
Po grobih skritih tisoč, tisoč let,
Okamenele, puste mumije,
Telesa brez življenja in krvi,
Ko kralji slavni v piramidah starih . . .

In dalje krti rujejo pod zemljoj
In mečejo krtine velikanske
Iz globočine kvišku dan na dan,
Zamazana in črna so jim lica
In s čela teče znoj jim curkoma . . .
Zamolkel slišiš včasí govor vmes,
Tu vzdih, tam kletev, smeh in tu dovtip . . .
Oglašá se iz dalje dinamit . . .
A pesem glasna ne odmeva tod . . .

Svetiljke blede svetijo pri delu —
Drugod je tema, kakor v grobu.
Tam gori pa na vrhu sije solnce,
V svetlobe morju koplje se priroda;
In trava, žito zelení in drevje;
In rože pisane cvetó po vrtih.
In človek trudi, peha se za kruhom;
A peha se in trudi v žarkih solčnih . . .

Napréj, naprej! . . . Utrujeni in lačni
Odhajajo iz jam premogarji,
Potrti ko jetniki, bledih lic . . .
Molče koraka truma jih po cesti;
Pomičejo ko senčne se prikazni.
In solnce samo njihovim očem,
Navajenim podzemskega mrakú,
Presvetlo sije že in prebleščeče . . .
Kaj mar jim solnce in kaj mar jim dan!
Za kruhom svojim móra siromak —
Svetloba, užitek, ah, to je za druge! . . .
Le idite! Že čaka vas obed,
Pod njim se miza sicer ne šibi,
Ne bo predolgo se muditi treba . . .
Le idite krepčát se in počivat
Za novi težki trud!

Naprej, naprej,
In jama spet požira nove čete
Spočitih mož v prepad svoj nenasitni.
In ista pesem dan za dnevom . . .

Stojte!

Počasi, vi premogarji predrzni!
Pod zemljoj spava demon silen skrit,
Gorjé, če ga z razgrajanjem vzbudite!
On gospodár bogastev je podzemskih
In on lastník premoga samega.

Gorjé, če se vzbudi! Osveti se,
Če vas zasači, vas razbojnike,
Če najde vas tatove tihotapske,
Ki prišli ste zaklade mu jemát!
Kako jih čuval veke je neštete!
On sam je vedel zanje, nihče drug.
On sam jih gledal je, on sam zaklepal,
On sam s ponosom se jih veselil . . .
In zdaj priplazi človek se do njih,
Ta zvita stvar, prekanjena in zlobna!
In z lakomnimi gleda jih očmi,
Z umazanimi grabi jih rokami
In vlačí jih na svetlo te zaklade!
Gorjé! če se predrami skopi škrat!
Užge vse pline svoje smrtonosne,
Ki hrani jih pripravljene za vas.
To bode blisk in grom, potres pod zemljo!
In v pekel vam goreč prečara jamo
In v hípu vas pobije jezni duh . . .

In tisti dan bo žalosten in grozen . . .
In iz prepada temnega na vrh,
Kjer sije solnce, kjer življenje utriplje,
Gor, gor, vas spravijo tovariši.
Mrličé, ki vas težko bo spoznati,
Vas stokajoče v bolečinah strašnih,
Umirajoče mučenike dela . . .

In pride večer preturoben, bridek . . .
Gorele bodo baklje mnogobrojne
In v mrak bo svetil njih krvavi žar . . .
Po cesti vil se sprêvod bode dolg . . .
Pri krsti krsta črna . . . „Miserere“ . . .
Zastava delavska, zavita v flor,
Vodila vas bo k večnemu pokoju

Pod zemljo spet . . . Zvonovi bodo peli
Tako otožno, da bi jokal kamen . . .
Ah, kaj porečejo pač žene vaše?
In deca vaša kaj poreče takrat?

BUDDHA V BRAHMANSKI KNJIŽNICI.

In ko je bil Buddha Gatama
V Benares priromal nekoč,
Naproti mu šli so brahmani
Iz svetih palač in iz koč.

Vse ulice pisane ljudstva,
Ko grede nešteti cvetlic
Cvetočih v najpestrejših barvah .
Kaj tod radovednih je lic!

„Ah, slekel je plašč svoj kraljevi
Ta lepi princ, nori čudak!
Glej v halji meniški ga žolti,
Glej, kak je sedaj siromak!“

„Za mizo je sedal bogato,
Prepolno najslajših jedi;
Zdaj hodi od hiše do hiše
In sam o beraštvu živi!“

„In žen je tam imel najlepših,
Ljubezni je užival sladkost;
Vsej sreči ubežal je zemski!
Najvišjo uči nas modrost!“ . . .

Tako so o njem govorili,
Tako šlo od ust je do ust . . .
Udivljenje tu, spoštovanje . . .
Tam čul se dovtip je kak pust . . .

In ljudstva se pisana reka
Vali in vali tja šumeč . . .
Sred množice, sred svečenikov
Gotama koraka molčeč.

In vodijo ga po pagodah,
Kjer himne se svete pojó;
Vse, vse znamenitosti mestne
Zgovorni mu žreci kažó . . .

„In v tej-le palači, o Buddha,
Leži naš najdražji zaklad!“
S ponosom rekó mu, privedši
Do krasnih, visokih ga vrat.

In stopi črez prag, gre za njimi . .
V dvorani veliki stojí . . .
Ob stenah, od tal pa do stropa
Knjig tisoč in tisoč leží . . .

„Glej spise preslavne, stoletne,
Ved naših globoko modrost!
In glej komentarje debele . . .
Iz njih govori učenost!

Ljubezen do bratov trpečih
Pa jadro je naukov teh;
Usmiljenje diha, sočutje,
O Buddha, iz bukev ti vseh!“

„„Žal, vidim!““ — odvrne jim Buddha —
„„Ljubezen je v knjigah tu zdaj;
Iz src preselila človeških
Na ta-le je pusti se kraj.

In ker iz src živih prenesli
Na mrtvih ste knjig jo strani,
Zato tako prazna so srca,
Zato pa ljubezni v njih ni . . .“

FAKIR.

Do pasa v zemljo zakopán
Stoji puščavnik, mladi Sunda;
Stoji tam ob veliki cesti,
Tri leta že se pokorí.

Po cesti hodijo ljudjé,
Prinašajo mu miloščine;
Krepčajo ga z jedmi, pijačoj.
To v čast si šteje marsikdo.

In mimo njega gor in dol
Pomičejo se karavane,
Korakajo velblodi resni,
Za slonom stopa tolsti slon . . .

Je-li še človek to-le sploh?
Popotnik marsikak se vpraša
In ogleduje si brahmanca —
In v duši dviga mu se dvom.

Z lasmi je dolgimi pokrit,
Do tal mu sega dolga brada;
Oči zaprl je, ves zamišljen,
Le z usti giblje še Fakir.

Šepeče nekaj pred seboj
Ter neprestano moli Brahmo
In neprestano pokori se
Napol v gomili zakopan.

In solnce sije nanj z nebá
In meče žarke mu v obličje . . .
In dež ga pere, mraz ga stresa . . .
A kaj fakirju vse to mar?

In mimo njega gre pomlad
Troseča cvetje po livadah;
In ptiči tam pojo krog njega . . .
A on — kaj meni se za to!

Čuj, Sunda mladi, zdaj poglej!
Kdo zdaj prihaja mimo tebe!
Glej deklic mladih družbo glasno!
Kako so lepe — vidiš jih?

Ne vidiš udov njihovih
Okroglih, prožnih, zapeljivih?
Ne vidiš prsi njih kipečih,
Ognjenih njihovih oči?

Ne vidi nič, ne vidi nič!
Ne vidi izkušnjav mamečih?
Srce je mirno, kri je hladna;
Za vso lepoto on je slep.

Po vzorih višjih hrepení:
Popolnost hoče on doseči
In sleči vso mesenost smrtno,
Pozemeljsko otresti vse!

Bogovom biti čè enak!
Še više — tekmovati ž njimi
Pa prekositi jih v svetosti . . .
Fakirju je to ideal.

Naposled vendar! Ah, sinoč
Sam bog prikaže mu se, Brahma;
Priplava predenj v luči rajski,
Takó fakirju govori:

„Moj ljubi! Jalov ti je trud
In prazna je pokora tvoja!
Zaman moriš telo si mlado,
Zaman stojiš tu zakopán!

In kriv postavil si si vzor!
Ustvaril jaz sem te človeka,
Ne angela, ne poluboga . . .
Ostani torej to, kar si!

Ostati človek — to tvoj vzor
In smoter bodi tvoj najvišji!
Ljub bodi ti obraz človeški
In sveta ti človeška čast!

O, bodi človek, ne fakir!
In ne sovraži mi življenja,
Ne beži pred sveta trpljenjem,
Ne loči od sobratov se!

S sebičnim samomorstvom ne —
Ljubeč sobrate mi se bližaj!
Pospešujoč sobratov srečo
Sam srečen bližaj mi se ti!

Ne želi nad človeka si,
Saj više priti bi ne mogel.
Da pod človeka mi ne padeš —
Le tega vedno mi se boj!“

LIST IZ KRONIKE JURJEVEGA KLOŠTRA.

Počivaj v miru! . . .

Danes pokopali
Sobrata Kuna tu smo na vse zgodaj.

Kje bil doma je, menda sam ni videl;
Vsaj razodel o tem se ni nikomur.
Priromal bil pred sedmimi je leti
K nam v Jurjev klošter o veliki noči.

Čudak bil vedno je naš rajni brat.
Ostavljal včasih dom po ves je dan
Pa blodil sam po hribih in dolinah,
In često našel ga je lovec kak
Stoječega pod bukvijo košatoj,
Zamaknjenega v sladko pesem ptičjo. —
In prazen nikdar prišel ni domov,
Z izletov svojih naš pokojni Kuno!
Prinesel danes je s seboj cvetlic
In trav in koreninic košek poln,
A jutri hroščev, malih in velikih,
Metuljev pisanih je naložil
Pa gadov in modrasov, polžev, žab.
A drugikrat prinesel je domov
Vse žepe polne raznih kamenčkov,
Ki zanje se ne zmeni živa duša.
In vsa ta šara, ta navlaka pestra
Ležala razmetana je potem
Po celici njegovi križem — kražem
V neredu strašnem, — da se Bog usmili!
In če si stopil k njemu v celico,
Si našel ga zamišljenega često,
Pregledujočega to čudno zbirko
Rastlin, živalic in ne vem še, česa . . .

In tudi čital strašno je veliko !
Zasačil si ga lahko vsaki čas
Beročega. Po mizah in po tleh
In po omarah in policah krog
Ležalo v celici je raznih knjig.
Tu bil je Plinij, tam Horac, Homér,
Tu Plato, Aristotel in Kempčán,
Tam Sveto pismo . . . In na oknu tam-le,
Na praproti in storžih smrekovih
Odprt njegov brevir — in tako dalje!
Kdo bi se čudil, če neredkokrat
Mu pripetilo se je, žalibog,
Da je, zamišljen v svoje študije
Zamudil v koru z nami vespere
In matutinum in pa laudes . . . Včasi
Prebil poleti je na vrtu noč,
Vso noč, kadar nebo je bilo jasno,
In zvezde zlate so migljale gori.
Té zvezde gledal Kuno vso je noč ;
Vse poznal jih je baje po imenu,
Ko brate svoje v samostanu našem.
In nekateri pravijo celó,
Da zlagal pesmi je v jeziku tujem . . .
Priroda šla mu zmerom je po glavi.
Ž njoj živel je in dihal, njo častil.
Bog vé, če sploh je imel pravo vero!
No, jaz ne sodim ga. Pravice nimam.
Sodnik nad nami si edino, Bog!
Ti vidiš v dušo, v srce naše grešno.
Ti veš, kdo ljubi te in kdo ne ljubi.
A po dejanju sodiš ti človeka
In po življenju ceniš ga njegovem,
Ne pa po tem, kolikokrat na dan
Ime kdo tvoje sveto vzame v usta!

In ne, da sodimo drug drugega,
Ne, da bahamo se hinavski morda,
Kdo vere tvoje več ima, o Jezus;
Ne, da preganjamo se in črtimo,
Ne, da preklinjamo drug drugega:
Da ljubimo ko bratje se med saboj —
To želja tvoja je, zapoved tvoja! . .

Res bil čudak je naš pokojni Kuno,
Posebnež bil je, toda dobra duša,
Ki nikdar žalega ti rekel ni,
Ne storil zlega nikdar ni nikomur . . .

Zapisati pa moram še sedaj,
Kar lani obsorej se je zgodilo!
Zakaj, odkar stoji naš Jurjev klošter,
Odkar živijo tukaj kartuzjanci,
Odkar se piše kronika debela,
Kaj takega še ni se prigodilo.
Vsaj v bukvah teh nikjer še čital nisem!

V soboto bilo je na kresni večer,
Na kresni večer, po večerji skupni.
Vsi zbrani še smo v refektoriju
Pa čakamo in čakamo še Kuna.

No, Kuna ni, pa ni ga od nikoder!
Končali že molitev smo večerno,
V globokem basu izzvenel ja „Amen“,
K počitku dal nam znamenje je prior
In vstajali že vsi smo izza miz:
Tedaj odpro se vrata na stežaj!
V dvorano stopi zasopihan, bled —
Prizora tega ne pozabim nikdar —

Brat Kuno! — — — — —

„Vse je čisto, vse!“

Tako pozdravi nas s krivnostnim glasom,
Kaj mislil je, mi razumeli nismo.
Pristopi k nam, obriše pot si s čela,
Ki curkoma mu lil je črez obraz,
Ob mizo opre se z rokama in
Navdušen začne govoriti nam:

„Ne veste-li, kak večer je nocoj?
Nocoj je kres! In veste tudi, bratje,
Kaj zdaj godi v naravi se vesoljni?
Nocoj vse stvarstvo božje govori
V jeziku razumljivem nam ljudém!
In jaz sem slišal govor čudni tá!...

Pod hrastom sedel sem na travi mehki,
Ko padati začel je bajni mrak.
Tedaj pa kres začaral mi je glavo,
Dobil me čisto v svojo je oblast.
In legel vznak sem med cvetlice poljske
In slišal sem iz zemlje: „Čista sem“!
In rože so se pripogibale
In čašice so nežne šepetale
In drevje je po gozdu tam šumelo
In potok žuborel je mimo mene
In ptice letale so nad menoj
In pevale čarobno pesem kresno...
In vse živali, kar živi jih v gozdu,
Vse videl tekati sem mimo tam —
In vse je govorilo, govorilo!
In veter bučal po dobravi je
In tudi veter je govoril isto.
In vse šumljanje to in žuborenje,

To petje, vetra piš, živalski jezik
Pa to, kar govorila tla so zemska —
Vse to v koral se zlivalo je čuden
In v simfonijo velikansko mi . . .
In slušal sem zamaknjen in začaran.
In kaj refren je bil té velepesmi,
Te himne veličastne?

„Vse je čisto?

Vse, vse je čisto, kar tu vidiš, slišiš
In kar občutiš okrog sebe, Kuno!“
Čim dalje globlje padal v té sem sanje
In gledal sem prirode čuda sveta,
Ki mi jih stvarnik kazal je z rokoj . . .
In vsaka stvar je govorila glasno:
„Jaz čista sem iz božjih prišla rok
In čista sem!“ . . . A jaz sem sanjal, sanjal . . .

In zdaj ničesar nisem slišal več.
Vse veličastno tiho na okrog!
Izginila dobrava sta in gozd,
Izginile cvetlice in živali,
Utihnilo je petje in šumljanje.

Pred manoj stal zdaj kip je velikanski,
Pa stala živa žena pred menoj!
Visoka bila je tako, takó,
Da lahko bi dosegla solnce sámó
In zvezde bi dosegla v rimski cesti.
A bila brez najmanjše je obleke;
V nagoti njeni gledal sem jo sveti.

Lepote njenega telesa pa
Popisati ne mogel bi vam, bratje.
Ko črv sem v prahu klanjal se pred njo,

A žena gledala je veličastno.
Tedaj pa sem boječe zajeceljal;
Kdo, žena velikanska si, prekrasna?
„Priroda sem, vesoljnost sem, hči božja,
Pramati vseh stvari sem, Slinga večna ...
A ti si človek, moj najlepši sin!
In čista sem, vsa čista, čista!“ ...

Odgovor grmel tá je njen ko grom ...

Predramil se iz kresnih bil sem sanj.
A nad dobrovoj plavala je noč,
Razpenjala svoj črni plašč nad manoj ..
In jaz sem tekel k vam — in tukaj sem

*

Tako je pravil Kuno nam učeni
Na kresni večer lani obsoréj.
Besed apokaliptovskih njegovih
Pa ni razumel nihče izmed nas ...
No drugi dan ni vstal iz postelje.

Tri dni je ležal v celici bolan
Med tistoj šaroj, med rastlinami
Pa med cveticami, med kamenjem,
Med hrošči in metulji mrtvimi,
Med knjigami, debelimi folianti
In pa med pesmimi tam svojimi ...
In zmerom bledele je o ženi tisti,
Ki videl baje jo je v kresni noči;
O čistosti nam njeni je govoril
Do zadnjega vzdihljaja siromak.
Na tretji dan Bog rešil ga je muk ...
Čeprav bil nisi prior, ne opat,
Zapisal v kroniko sem tvojo smrt,

Opisal sem življenje tvoje tiho
V spomin zanamcem kot prijatelj tvoj,
Ki sem te ljubil in ki molim za-te,
Jaz brat Hilarius . . .

Počivaj v miru!

IZ „PAVLIHE NA JUTROVEM.“

PESNIK SELIM.

Slavni pesnik, slavni Selim,
Naš ponos in dika naša!
Kdo pač tebe ne bi ljubil
In ne čital pesmi tvojih?
Vse pozna te, vse te čisla,
Od Kahire do Bagdada,
Od Bagdada do Stambula,
Od Stambula do Damaska,

Allah s taboj, Allah s taboj!
On pero naj vodi tvoje,
Da napišeš nam še pesmi
Misli polnih, čuvstev vročih,
Plemenitih po jeziku . . .
Krasna res je pesem slavčja,
Ko iz dna mu vreje duše
Sladka, nežna, ljubezniva;
Veličasten glas je levov,
Ko zarjove sred puščave
Jezan, kakor kralj razdražen:
Ti si lev in ti si slavec,
Ti si, Selim, nam oboje!
Nežen v pesmi si ljubezni,
Toda grozen, če srdiš se . . .
Čitali smo pesmi tvoje.

Romala po vsem je mestu
Verzov zlatih tvojih knjiga;
Romala iz rok je v roke,
Čitalo jo vse je mesto.
Veš, posodil je dijak jo,
Siromak nam jo posodil,
Tisti bleđi Mehmed Ali,
Mehmed Ali, dobra duša.
Ne verjameš, ne verjameš,
Kaj ta revež knjig nakupi!
Ta čudak ti rajši strada,
Kakor da bi bil brez knjige!

In še nekaj ti povemo —
In to stvar je glavna danes! —
Nekaj za-te se pripravlja,
Nekaj čaka te po — smrti!
Vlit iz brona, drag in visok
Spomenik se ti postavi
V mestu našem damaščanskem.
Vsota vsa je že nabrana:
Tristo mošenj turških zlatov!

To smo danes ti izdali,
Pisali smo ti v tolažbo!
Slišali smo, da si reven,
Da uboštvo te preganja
Po Kahiri tam bogati,
In da beda duh tvoj smeli
Vklepa v težki jarem sužnji...
Nič ne maraj, ne obupaj!
Saj po smrti bo drugače —
Spomenik te čaka bronast!

*

To-le pismo mi je čital
Pesnik Selim v izbi svoji
Majhni, nizki in podstrešni.
Gledala sva skozi okno
In kadila cigarete.
Mesec plaval je po nebu
In razlival luč srebrno
Na Kairo dol pod saboj,
Ki ležala je pred nama
Ko kraljica lepa speča.

A pod oknom, mimo naju
Sveti Nil je tekel tiho.
Daleč tam pa piramide
Vzpenjale so se v oblake;
Rasle so in so kipele
Té gomile sivo-črne
Ko strahovi faraonov . . .
In na to me je povabil
Pesnik Selim na večerjo.
Srebala sva črno kavo,
Jedla sočno sva čebulo
In orehe kokosove.

ŠEJHOVA KOČIJA.

Vse vrtil se mi po glavi!
To vrvenje, to drevenje,
Pisano ko peržki čilim,
Hrupno ko bazar!

Tu slonim, tu ob priroču
Pa si svalkam papirosko.
Toliko, da ne podere
In da s saboj me ne nese

Množice prival.
Most se žblje, težko stoče.
Most čez Zlati rog . . .

„Zdaj prihaja, zdaj prihaja!
Glejte, glejte! Danes prvič
V novi vozi se kočiji.
Štirideset tisoč zlatov,
Čujte, bratci, dal je v Beču
Za svoj gala-voz!“

„Kdo je to?“ — jih vprašam, Turke —
„Kdo se vozi v tej kočiji?“ —
„Veš, to naš je šejh-ül-islam,
Oče Ibrahim!“ . . .

„Ah, dva para iskrih belcev
Stopata pred zlatim vozom
Ko labodje štirje lahki . . .
Alah s taboj, šejh!
To-li tisto je uboštvo,
O katerem govoriš nam
In ki nam ga priporočaš?
Ali v takšni je kočiji
Muhamed se vozil, prerok!
In svetniki slavni naši,
Islanskega neba zvede,
Pospešniki sreče ljudske —
Mar živeli so v razkošju?
In naduti so li bili
Kakor ti?“

To je gledal šejh-ül-islam,
Grdo gledal iz kočije
Na druhal to bosonogo,
Na te lačne postopače!

Voz ustavi za trenotek,
Jez en reče jim:
„O brezverci vi brezbožni!
Allaha se ne bojite?
Dobro vem, kdo vam ostrupil
Glave vaše, srca vaša:
Satan, satan sam prinesel
Strup je ta med vas!“

ČUDNA DEŽELA.

Kje sem, kje sem? Kam sem zašel?
Čilim zelen pred menoj!
Zelen čilim — polje ravno . . .
Preko polja romam jaz.

In ob desni in ob levi
Gor visokih vrh na vrh;
Temni gozdi, cvetne loke,
Potok tod in tam šumljá.

Klasje zlato ziblje veter
Tam po njivah — kak pogled!
In po drevju sadje sočno
Med poslopji tod zori.

Kaka čuda, kaka čuda!
Vinske trte vidim vrt!
Solnce vroče pa iz grozdja
Ognjevito čara sok.

Dalje, dalje! . . . Reka bistra
Po dolini se vali . . .
Še korak — ah, morje sinje
Ko zrcalo se bleščí.

Hiše bele po obronkih
In pri trgu pisan trg!
Tamkaj mesto me pozdravlja,
Tu stoji samotna vas . . .

O Pavliha, o Pavliha!
Glej, ko ti bi pevec bil,
Tu zapel bi in zavriskal:
„Raj je ta-le divni kraj!“

Raj? . . . Ob cesti tu počivam,
V lipe senci se hladim;
Hodi ljudstvo mimo mene,
Jaz pa gledam ljudstvo tó.

Kje sem, kje sem? Kam sem zášel?
Čudne šege, čuden kraj!
Kogar vidim, nosi spone,
Vsak verige nosi tod!

Vsakdo ne! O, nekateri
Hodijo svobodni vmes,
Brez verig, brez spon sramotnih . . .
Kdo li srečniki so tí?

Pa sem res že radoveden!
Starčka tam-le vprašam zdaj.
S turbanom na glavi sivi
Blíža mi se domačin.

Težko tudi ti verigo
Vlečeš z nogoj za seboj?
Sedi k meni, očka, v senco!
Naj te vprašam to in to!

Čuj, povej mi, kaka šega
Čudna je med vami tod?
Vsak verigo nosi s saboj,
Kakor suženj ž njoj rožljá.

Ne boli vas to železje?
Vas ne žuli, ne teži?
Spone niso vam na poti
In prav nič vas ni jih sram?

Naj ti snamem te okove,
Naj te, naj osvobodim!
Ne le tebe — vse rad rešil
Jaz bi sužnjih vas vezi! . . .

To pogledal me osuplo
Stari mož je od strani!
Nezaupno se približal,
Odgovoril mi takó:

„Kaj — verige?! Kdo jih nosi?
Jaz ne vidim jih nikjer!
Ne razumem te, popotnik!
Star sem, slab spomin je moj.

Stoj!“ — ozrl se je krog sebe,
Tiše spregovoril mož —
„Praviš, videl si verige?
No, mogoče, da je res!

Mi samí, veš — čudno je-li? —
Več ne vidimo verig!
Mi sami pa tudi skoro
Že ne čutimo jih več.

To je pač pri nas navada,
Stara šega že je to!
Stara, stara! . . . Kar jaz pomnim,
Zmerom bilo je takó.

Porodil sem se v verigah,
Ž njimi skoro ležem v grob.
In zato mi jih ne snemaj!
Vajen sem jih z mladih dni.

Tisti pa, ki brez železja
Prosti hodijo okrog,
To so gospodarji naši
In sinovi njihovi . . .

Čudne res so šege naše.
Kaj drugače je drugod?
Morda, morda . . . Svet je velik!
Allah s taboj, srečno pot!“

Ko pa hotel sem še druge
Oprostiti sužnjih spon:
To so bili hudi name!
Rekli so, da sem brezverec . . .
Komaj, komaj sem ušel.

ZANIMIV SLUČAJ.

To je bilo blizu Ispahana.
Šel po cesti prašni sem za rana.

Nad menoj škrjanček je vesel
Pesem jutranjo visoko pel.

Solnčece nad goroj že gorelo.
Prav pošteno v hrbet me je grelo.

V sé zamišljen sem korakal sam . . .
Čuj! kdo tarna, kliče, vpije tam?

Ha! Razbojnik kak tam koga davi?
Preiskuje žepe mu, ga gnjavi!

„Na pomoč!“ . . . Spet! . . . Pospešim korak . . .
Gledam, slušam . . . Najdem te! Ni vrag!

Tukaj! V cestnem jarku vznak leži mi,
Mož neznan pa kislo se drži mi! . . .

„Tu ležim, oh, oh, že ure tri!
O, pomagaj mi sedaj vsaj ti!

Allaha sem klical in svetnike!
Rešite iz stiske me velike!

Vsi so gluhi! Klical sem zaman . . .
Glej, Pavliha, živ sem pokopan!

Klical brate svoje in krajane
In sosede že sem in vaščane,

Naj iz jame kdo bi spravil me
Ter na noge bi postavil me:

Nič! . . . Ah nihče se me ne usmili,
Ne pomaga nihče v hudi sili“ . . .

Revež res si — rečem — bratec moj!
Kritičen je položaj ta tvoj.

Kaj pa . . . Sam si že poskušal vstati
Ter iz jarka sam se izkopati? . . .

„Sam?! . . . Kaj praviš? Meniš da bi šlo!
Nisem mislil še dozdej na to!“

Glej — in vzpel se, vzdignil se od tal je
In pokoncu že na nogah stal je!

PORTRET.

Ti zver, ti zver! . . . Je-li mogoče?!
In to dandanes! . . . Zblaznel bi! . . .
Lasje mi vstajejo po koncu . . .
S človeškim licem divja zver!

Krví sledovi, strah in groza,
Kjerkoli hodil sem te dni;
Poklanih moških videl trupla
In žen oskrunjenih povsod!

Otrok nedolžnih dal si tudi,
Herod ti novi, pomorit!
Tako po tratah kosa ostra
Cvetlicam glave pokosí.

O zver, o zver, ti kan tartarski!
O Džingiskan, o ti krvnik!
Stotisoč si poklal kristjanov
V par dneh minulih — pa zakaj?

Ljudi stotisoč in nedolžnih!
Zakaj? . . . Zató da od gládú
Ne treba jim sedaj umreti
In tresti več se pred teboj?!

Poznaš me, starega Pavliho,
In veš, da se te ne bojim! . . .
Tako govoril Džingiskanu,
Levite takšne sem mu bral . . .

Debelo, jezno me je gledal,
Iskrile so se mu oči,
Napenjale po lici žile,
In tresle so se mu roké.

Zdaj plane ná-me! — sem si mislil —
Zadavi me! ... a glej, a glej!
Ironske samo nasmehljá se
Na tronu stari grešnik tá!

Smehljá se, pod kaftan poseže ...
„Tu glej“ — ponosno reče kan —
„Podobo to v okviru zlatem
In v diamantih, to poglej!

„Poznaš? ... In to je kralj krščanski!“
In danes poslal mi ga je
Portrét ta svoj s podpisom svojim!
In pa prisrčni svoj pozdrav!

„Prijatelj zvest“ — mi piše v pismu —
„Ostane moj on še poslej!“ ...
Premehkega srca si menda —
Kaj ne, Pavliha? — Hahaha!“

IZ „ZLATOROGA“.

HIMNA SUNCA.

ZELENI LOVEC (ZROČ V GOREČO SOLČNO KROGLO).

O solnce, solnce sveto, čudovito!
Svetilo večno, krasno, ponosito,
Spet vzhajaš veličastno pred menoj!
Moleč te v prah poklekam pred teboj.
Pozdravljam te, veliki dnevni bog!

Kako leskeče zlata se ti krona!
Z visokega nadzemeljskega trona
Oziraš zmagoslavno se okrog
Ko Gospodar nebeški vsemogoč!
Boječa skriva pred teboj se noč . . .

Hej, kakšna to je triumfalna pot
Okrog svetá! Kaj vidiš vse povsod!
Peneče oceane gledaš sinje,
Peščene in razbeljene pustinje;
Ravnine vidiš pod seboj široke
In črez planine voziš se visoke . . .
Telesa gledaš se objemajoča,
Rudeča ustna se poljubujoča,
Strasti zreš plamen v blaženih očeh,
Ljubezni zmagovite sladki smeh;
Veselja slišiš úkanje in spev
Pa godb pogrebnihi žalostnih odmev . . .
In meče gole gledaš se iskreče
In borce hrabre padle, krvaveče,
Nesrečnih sužnjev dolge temne roje,
Ki težke vlačijo verige svoje,
Po hrbtih pa jim žvižga ostri bič.
Glej, na osveto stiskajo pestí,
Preklinjajo in škripljejo z zobmi.
Ne smilijo se, solnce, tebi nič?
Za vozom tvojim zlatim, se bleščečim
Ozirajo s pogledom koprnečim
Se, kdaj zasveti jim svobode žar,
Kdaj nade jim izpolniš, solnčni car . . .
In dan na dan skoz veke, dan na dan
To ista pot je tvoja, velikan! . . .

In više, više plavaš nad obzorje,
In svete luči neizmerno morje

Razliva se iz tebe plameneč,
Na sve strani po svetu se bleščeč . . .
Čuj, od veselja uka vsa narava
In vriska ti stotisočglasno „slava“ !
O solnce, ti skrivnostni čarovnik,
Ti njen spasilelj si in njen vodnik!
In kjer dotakne zemlje tvoj se žar,
Na dan prikaže se krasote čar,
In barv cvetličnih pestra simfonija
In blesk in lesk rumenega zlatá,
Človeškega obličja poezija
In moč duhá in pa krepost srcá —
Vse, solnce, je iz tebe prikipelo;
Vse, kar živi in diha, tvoje delo!
Vse skrite na te čakajo kalí,
Da ogenj tvoj vzbudi jih, oplodí.
In kamor sega tvoja moč vsesilna,
Porajajo se bitja brezštevila.
Po volji tvoji giblje se vseмир,
Življenja si vesoljnega pravir . . .
Ti luč prižigaš po sveta daljavah
In misli netiš po človeških glavah,
Oplojaš z žarki svojimi duhove,
Ideje ti v človeštvu vzbujáš nove,
Po žilah goniš in razgrevaš kri;
In ti usodo vodiš vseh ljudi . . .
Po svetu razpošiljaš luč iz sebe,
A kdo prižgal je, večno solnce, tebe ?
In če nekoč ugasne ogenj tvoj
In če utrne se ti beli soj,
Življenja nov razplameni se žar !
Jaz vidim le neskončen kolobar,
Začetka ni, pa tudi konca ni.
Vse okrog svoje se vrti osí.

In mimo mene dere burna reka —
Izvira kje in se li kani izteka?
Iz večnosti vali se v večnost tok,
Kjer vzroku si podaje roko vzrok,
Kjer spajata se večno moč in snov
Ustvarjajoč vsak hip nebroj svetov...
Iz solnc se solnca nova krešejo;
Po tirihi nepremičnih plešejo;
Zahajajo, iznova vzhajajo...
Izginjajo in zopet vstajajo...

Ti solnce si svetlobe svete sin,
A demon jaz sem črni sin temín.
Jaz mrak sem temen — ti si svetli dan.
Umikati se moram ti, titan.
Ne, sloge ni med dnevom in nočjó,
Premirja ni med lučjo in temò.
Nikoli ne sprijazni naju čas,
Kar ti ustvarjaš, to sovražim jaz.
Četudi sem upornik tvoj zaklet,
Dokler se sukal bo ta divni svet;
Čeprav med nami ne prestane boj
In jaz nasprotnik ljut ostanem tvoj,
Spoštujem moč nepremagljivo tvojo,
Priznavam tvojo nad seboj oblast.
Glej, pred teboj priklanjam glavo svojo.
O, sveto solnce, slava ti in čast!
Popenjaj se v višave sinje, dvigaj!
Svetovje razsvetluj, življenje vžigaj!
Bodočnost tvoja je, o svetli dan!
Hosana ti, goreči velikan!...

SAMOVAR.

Moskvá.

Po prstih prišel k nam je večer,
Zavil nas vse v svoj tihi čar . . .
Na mizi ti kipiš in vreješ,
Trebušni, svetli samovar!

Hej, samovar, tvoj topli nektar!
Le daj nam, brate, ga še, daj!
Telo in dušo nam ogreva
Dišeči tvoj in sladki čaj.

Čim več izpijemo jih čašic,
Tem ljubši si nam, samovar!
Saj ti posoda nisi mrtva,
Ti živa si, čuteča stvar!

Ko star prijatelj se usmevaš,
Šepečeš nam in nam šumiš;
Poslušam rad te s čašoj v roki,
Ko dobrodušno govoriš:

„Le pijte, bratje dragi, pijte!
Jaz tu sem hišni gospodar;
Jaz dobri duh sem ruske hiše,
Jaz, vaš gostitelj samovar!

„I dete ljubi me i starček,
I kmet me ljubi in gospod;
Kjer govori se jezik ruski,
Ljudje me čislajo povsod.

„In kadar delavec utrujen
Zvečer počiti si želi,
Jaz okrepčam ga, potolažim
In vlijem novih mu moči.

„In kjer sestane se na tihem
Ljubeč se mladi, srečni par,
Tam vedno tretji je med njima
Molčeč zaupnik — samovar.

„In učenjaku, ki premišlja
Svetá uganke v pozno noč,
Tovariš resen sem in moder,
Ki mu prihajam na pomoč.

„Poetje me imajo radi.
In komur sem družabnik tih,
Izpod peresa teče gladko
Navdušen mu za stihom stih . . .

„Le pijte čaj moj, bratje dragi,
Saj jaz sem hišni gospodar,
Jaz dobri duh sem ruske hiše,
Duševni jaz sem ruski car . . .“

V CERKVI „KRISTA SPASITELJA“.

Moskvâs

Sred morja luči, sred kadíl oblakov
Vzdiguje zlati se ikonostas. —
„Gospodi, pomiluj! . . .“ zapel slovesno
In sveto himno je globoki bas.

„Gospod . . .“ in zdaj tiše, zdaj glasneje
Oglašá pevcev se številni zbor;
Pod kupolo visoko plava pesem,
In s pesmijo se vzpenja v raj sabór.

Odkod so grla tá in ti glasovi?
Mar kerubini pred menoj pojó?
Zakaj tako objemajo mi dušo?
Zakaj začarali so mi uhó?

Ko strun srebrnih mehka melodija
Zdaj boža mi in ziblje srce spev,
A zdaj narašča kakor slap mogočni,
In kakor groma ori se odmev.

n duša koplje mi se v teh glasovih,
Očiščena je grehov vseh mi spet;
Veruje, upa, ljubi, moli z vami,
Korál veliki peva z vami vred . . .

A ti, mužík, ki klanjaš se in križaš,
Veš-li, kdo pevci so pobožni tí?
Ti pevci tvoji zapodili z mečem
Tatarja so iz Kremlja njega dni.

Pred pevci temi bežal z vaših stepi
Ponižani je smeli Korsičán;
In v Šipki krvaveli tí so pevci —
In rešen bil balkanski je Slovan . . .

„Gospodi, pomiluj! . . .“ Korál se ori,
Močnejše in močnejše peva bas . . .
Sred morja luči, sred kadil oblakov
Leskeče zlati se ikonostas.

KRALJEVIĆ MARKO.

Kdo me kliče iz gomile temne,
Iz gomile moje petstoletne?

„Jaz sem, Marko, majka tvoja stara!
Toži se mi, sinko moj, po tebi.
Vstani, pridi zopet k meni, Marko,
Pojdiva na Prilíp, grad domači!
Tam živela bova srečno skupaj;
Stregla bom ti kakor prejšnje čase.“

Mrtev sem! Ne morem vstati, majka!
Pusti me, naj spavam in počivam,
Naj počivam v sveti zemlji srbski,
Sanje sanjam naj junaške svoje!
Ako pak še ljubiš me, o majka,
Pa poklekni na gomili moji,
Moli zame in za dušo mojo! . . .

Kdo me kliče iz gomile temne,
Iz gomile moje petstoletne?

„Jaz sem, Marko, ljubica sem tvoja!
Jelica te zove k tebi zvesta.
Vstani, vstani, da te spet objamem,
Da objamem te in te poljubim!
Moč ljubezni spet me vleče k tebi,
Moč ljubezni vroče, hrepeneče;
Pozabiti te ne morem, Marko!“

Srce moje, ljubica, je mrtvo,
Hladno je in trdo kakor kamen;
Ah, ljubezni več ne čuti ženske!
Ako pak je, Jelica prekrasna,
Srce tvoje zopet oživelilo,
Od ljubezni silne se ti vnelo,
Da živeti več brez nje ne moreš,
Ljubi rajša živega junaka,
A ne drami mene v grobu tihem! . . .

Kdo me kliče zopet iz gomile,
Iz gomile temne petstoletne?

„Jaz sem, Marko, jaz, tvoj verni Šarec!
Vstani hitro mi iz groba, vstani!
Ko vihar te, gospodar, ponesem

Na bojišče Kosovo nesrečno!
Turek divji tam, sovražnik najin!
Kri preliva bratov tvojih zopet!"

Ti si, Šarec, ti si? Gromska strela!
Dobrodošel, moj konjiček bojni!
Koplji, koplji na gomili moji
Pa s kopiti me čimbrž izkoplji,
Da ti vstanem in iz jame planem,
Da se popnem nate, moj tovariš,
In odjašem na mejdan junaški
Na Turčine, stare dušmanine!

AHASVERJEV TEMPELJ.

Preromal ves sem svet v stoletjih dolgih
In molil v tempeljih sem vseh bogov,
A zadovoljen nisem bil v nobenem;
Zato postavil sem si tempelj nov.

Visoko boči kupola se zlata,
Oblita z žarki solčnimi gorí:
Simbol poguma, borbe in pobede
Na vrhu meč ji zlat se moj iskri.

Stopite z mano skoz velika vrata!
Objel nas sveti mistični je čar;
V gozd marmornatih stebrov dragocenih
Skoz okna sije dneva beli žar.

In na svetišča sredo sem postavil,
Nov žrtvenik iz samega zlatá,
In nanj posadil danes sem slovesno
Vam novega velikega boga.

Ti boštvo novo nisi, večni Brahma,
Ki v rajū načloveškem sam živiš,
Ki nikdar ne spreminjaš se, ne motiš,
Ki nikdar ne kesaš se, ne grešiš.

Nel Kakor jaz si Ahasver nestalen.
Skoz veke goni te nevidna moč
Naprej po svetu črez puščave divje,
Skoz črni mrak in skoz viharo noč!

Nemirnež in nezadovoljnež večen,
Upornik smel si ti moj novi bog!
Kar danes zgradiš, jutri že podiraš
In zasmehuješ delo svojih rok.

In kar ti danes krasno je in sveto,
Z nogami jutri v blato poteptaš;
In kar častil si danes za resnico,
To zmota ti je jutri, smešna laž.

Naprej v neznano daljo proti solncu
Korakaš, zmagoviti Prometej!
Kaj mar ti, če se z žrtvami pokriva
Pot za teboj! Ti greš naprej, naprej!

Verujem, nadejam se trdno vate,
Razuma ti svetovnega izraz,
Moči vsemirne logos ti najvišji,
Božanstva najpopolnejši obraz!

Zato posvetil jaz sem danes tebi
Ta krasni tempelj, delo svojih rok!
Ti, ki se v zmotah sam izpopolnjuješ,
Ti duh človeški, v njem si novi bog!

PESEM IZGNANCEV.

Pa zbogom, ljuba domovina,
Ti stari naš slovenski kraj!
Pozdrav naš zadnji sprejmi danes!
Ne bo nas nikdar več nazaj.

Od vas, planine ve visoke,
S solzami se posljavljamo;
Doline, žitna polja naša,
Vas zadnjič blagoslavljam.

Zdravstvujte, reke in potoki,
In zbogom, jézer naših kras!
Zdravstvujte, vi gozdovi temni,
Sedaj se ločimo od vas!

Zdravstvuje, ceste ve domače,
Po katerih kdaj hodili smo;
Zdravstvujte, cerkve bele naše,
Po katerih kdaj molili smo!

Prijatelji, vi bratje, sestre,
V slovo nam sezite v rokó!
Ločiti se od vas na veke —
Kako je bridko in težkó!

Kakó je to hudó, če vrže
Sovražnik te črez rojstni prag!
Če moraš izpod svoje strehe
Na tuje daleč siromak!

In zbogom, rajniki predragi,
Ki tam gomil vas čuva vrt.
O, blagor vam! Vas pač od doma
Izginiti več ne more črt.

Ukaz tiranov krutosrčni
Po svetu tira nas od tod.
Za nami vse, kar nam je drago,
Pred nami je neznana pot.

Pod nami trda tla, brezčutna.
Odmeva tužno vsak korak . . .
Nad nami je nebo neskončno,
Po njem podi se siv oblak.

Okoli nas samota gluha . . .
Kako vse pusto za okó!
Le veter spremlja nas in tuli
Nam strašno pesem na uho:

Zločinci smo in krivoverci,
Ker nismo svojega vratú
Vkloniti hteli v jarem sužnji;
Zato ne dajo nam mirú!

Zato pa moramo bežati
Na tuje ko izselniki,
Ko ožigosani izgnanci,
Ko kužni hudodelniki!

Begunci smo! Nam tuli veter
In vsakdo nas se ogne rad;
Na čelo naše pa udarjen
Zaničevanja je pečat.

Ogiblajte se nas od daleč!
Oh, mi opasni smo ljudjé!
Če kdo pové, da ste prijazni
Na poti z nami — vam gorje!

Vse, vse so vzeli nam! In zemljo
In hišo nam prodali so,
Pa iz dežele naše drage
Nas v mrak in mraz izgnali so...

Še bukve vzeli so nam svete,
Slovenske bukve, božji dar;
Tolažbo našo v temnih dnevih
Grmad uničil je požar...

Berači s praznimi rokami
Ostavljamo dom ljubi svoj.
Zaklad najdražji še imamo;
Na pot ga nesemo s seboj.

Zaklad najdražji — o svoboda,
Srcá svoboda in vestí,
Svoboda misli in besede —
Le ti še naša last si, tí!

In tebe nam ne vzame nihče
In ne upleni te tiran!
Mi čuvali te bomo zvesto
V dnu prsi svojih noč in dan!

Oj, zbogom, domovina zlata!
Kaj bo s teboj, kaj bo s teboj?
Mrak, črni mrak že pada nate,
Ovija v plašč te črni svoj...

LUTERANA KREMENJAKA TESTAMENT.

Sin moj, umiram . . . Kmalu, kmalu
Zatisneš trudne mi oči.
Poslušaj, kaj tvoj stari oče
V spomin nocoj ti govori!

Sin moj! Veliko sem izkusil,
Pretrpel mnogo v teku let.
Veliko videl sem in mislil.
Visoka šola ta je svet.

Spoštuj, prebiraj evangelje,
Zaklad naš, tudi posihdob!
Iz stare pa zaveze pomni
načelo tisto: „Zob za zob!“

Življenje boj je brezobziren.
S človekom človek bije boj . .
Da ne premaga te tvoj bližnjik,
Ti čuvaj se, na straži stoj!

Kdor ljubi tebe, ti ga ljubi!
Življenja to uči modrost.
Kdor črti te, še ti ga črti!
Vse drugo, sin moj, je norost!

In kdor udari tebe enkrat .
Po licu levem, njega ti
Po licu desnem mahni dvakrat —
In še pripravljen stoj s pestmi!

NA PALUBI.

Na sredozemskem morju.

Sam na palubi. Beli parobrod
Peneče brazde reže svojo pot

In kamorkoli gledam čez obzorje,
Pred mano z nebom se poljublja morje.

In vso neskončno sinjemodro plan
Obseva solčnojasni vesne dan.

In duša moja se pogreza v sanje
Čimdalje globlje se potaplja vanje ...

Kaj smo? Kaj ves je svet? In naša pot
Je skoz vsemir ko tak-le paroprod?

Kam plavamo? V pristan li kam neznani?
Povejte, modrijani kapitani!

Pa gledam to brezbrizno modro plan.
In globlje duša se pogreza v san.

„Semiramis“ pa dalje, dalje plove,
Šumeče brazde orje skoz valove.

KAVARNA „PRI ARABSKEM KONJU“.

ARABSKA PARABOLA.

Kavo pije stari Osman Ali,
Kavo pije, dolgi čibuk puši
Pred kavarnoj „pri arabskem konju“.
Mrak je padel na Kahiho pestro,
Ulica je hrupna zažarela
V belih lučih na visokih drogih.

Puši starec čibuk svoj dišeči,
Dim ovija se mu v kolobarjih
Sivih okrog lepe bele brade.

„Mir s teboj, moj ljubi Osman Ali!“
Mladi znanec Tefvik sede k njemu.
„Allah s tabo!“ reče Osman Ali
In dotakne se z dlanjo široko
Čela, ust in prsi svojih rekši:
„Dolgo nisem te že videl, Tefvik,
Dolgo! Kakšno tvoje je še zdravje?“

„Zdrav sem kakor sočna palma v polju.
Toda nekaj mi leži na srcu.
Modrijan si, znan po našem mestu.
Čisla tvoja se beseda tehtna.
Pa povej mi in svetuj mi, starec,
Kaj storim naj s svojimi sovragi?
Vsak dan skoro več jih štejem ljutih!“

V tla je gledal stari Osman Ali,
Krepko vlekel iz cevi je dolge
Dim dišeči, pa molče poslušal,
Kar mu tožil je prijatelj mladi.
Jantar žolti svoj iz ust potegne,
Pljune v stran pa reče mu smehljaje:

„Kaj pomeni, če imaš sovraga?
To pomeni, da si jim na poti!
A če si na poti jim, si nekaj!
In čimbolj se večja broj sovragov,
Večji si in si močnejši, kajpak!
Tolik si, da jeden sam sovražnik
Ni ti kos, pa se še več jih zbira,

Ki bi radi te na tla podrli . . .
Kjer ni nič, tam tudi ni nasprotstva.
Kdor ni ni nič, na poti ni nikomur!
Zadovoljen ši, kar sem ti rekel?““

„Zadovoljen! Hvala lepa, starček!“
In sedela sta še dolgo skupaj,
Do noči sta pozne govorila,
Pila kavo in tabak kadila
Pred kavarnoj „pri arabskem konju“,

GIZEJSKA SFINGA.

Gize.

Jaz gledam solnce, ki poljublja z žarki
Gorečimi kamniti moj obraz;
Jaz gledam zlate zvezde v jasni noči,
Nebeškega azurja gledam kras.

Puščave mrtve gledam veličanstvo,
Svečano nje tihoto in pokoj;
Oblake peska žolte, ki jih goni
Vihar saharski, gledam nad seboj.

Jaz gledam Nila svetega valove,
Ki mimo se svetlikajo šumeč,
Po domovini moji izobilje
In blagoslov na vse strani deleč.

Jaz gledam polje ravno, plodovito,
Cvetoči vrt, zeleni palmov gaj;
Jaz gledam mesta in felláhov sela —
Ves svoj egiptovski veliki raj.

Jaz gledam tisočletja, ki minula
Mi pred obličjem so ko kratek dan:
Jaz gledam, kak vali se mimo mene
Čas v večnosti brezdanji ocean ...

Jaz gledam slavne svoje kralje.
Ko živi mi stojijo pred očmi ...
Jaz gledam žreče, ki na žrtvenike
Bogovom v čast polagajo darí.

Jaz gledam, kak armade tisočglave
Sovražne zbirajo se pred menoj ...
Jaz gledam ljuto borbo za svobodo,
Krvavi in poslednji gledam boj.

Jaz gledam, kak oskrunjajo barbari
Svetišča stara naša kroginkrog ...
Pozabljena sta Izis in Oziris ...
In na oltarjih nov se moli bog ...

Jaz gledam mir in boj, spremembo večno.
Jaz gledam temno noč in svetli dan ...
Sveta uganko gledam tajnovito —
Razrešiti jo trudim se zaman.

Svet! ... Kaj je svet? Povej mi, zlato solnce!
Povejte, večne zvezde, kaj je svet?
Kaj pravzaprav, vseмир si neizmerni?
Kaj gledam jaz že tisoč, tisoč let?

Svet! ... Gledam li izvirnik veličastni?
Al vse to bilo je že kdaj poprej?
Vse to je bilo že? In le ponavlja
Se vse iz sebe večno in brez mej?

Vse je že bilo? Pomiritev večna
Je vse? Le povrnitev prasketá?
Iz sebe same li se preporaja
V oblikah vedno istih snov ta vsa?

O, sveto solnce, in ve zlate zvezde,
Molčite? Ni odgovora od vas?
Le svojo luč iz dalje tam neskončne
Mi neprestano lijete v obraz?

In človek ti pritlikavec, kaj hočeš?
Pokaj po svetu se mi trudiš tod,
Pred mojimi očmi se ugonabljaš?
Kam vodi zagonetna tvoja pot?

Odkod, o človek, duh je tvoj demonski?
In kaj je misel tvoja, mi povej!
Kaj hočeš, večni puntar in razbojnik?
Kam dereš le naprej, naprej, naprej?

Tak gledam, gledam v daljo in vprašujem...
In mimo se vali za vekom vek...
Odgovora ne slišim od nikoder...
Kam vprašanj mojih se izgublja jek?

Jaz gledam z mirnimi očmi življenje,
Jaz gledam smrt — in hladno svet motrim.
Sedim v puščavi, premišljujem, sanjam...
Ko modrijan smehtljam se in — molčim.

VELIKA NOČ NA AKROPOLI.

Atene.

Zvonovi zvonijo veliko noč...
Haleluja!
Vzbudila iz groba že višja je moč

Spasitelja mrtvega in učenika,
Svetnika slovitega in mučenika ...
Haleluja!

Zvonovi zvonijo s cerkvenih lin ...
Haleluja!
Živ vstal iz gomile že božji je sin!
Premagal je smrt in podzemsko trohnobo
In svojih sovražnikov žrecev hudobo
Haleluja!

Zvonovi zvonijo ... Pomladnji dan
Se razpenja
Črez bele Atene, črez hrib in črez plan ...
Oj, koliko solnca in oplojujoče
Toplote, moči vse kalí vzbujajoče!
Dan življenja!

Na vrhu Akropole sam sedim,
Premišlujem,
Otožen oziram se pa jih motrim
Teh krasnih svetišč razvaline,
Te svete fragmente velike davnine
Občudujem.

Zvonovi zvonijo veliko noč
In vstajenje ...
Saj marmor ta tudi začutil je moč,
Začutil že novo veliko je vesno,
Začutil je svoje vstajenje, slovesno
Prerojenje.

Zvonite, zvonovi z visokih lin,
Le zvonite!
Že vstajajo, vstajajo iz razvalin,

Akropolski templji pomlajeni, novi,
V vsem svojem nekdanjem sijaju! Zvonovi,
Le zvonite.

Veličasten stoji Parthenón pred menoj
V stari slavi . . .
Erehtejon sijaj dobil prejšnji je svoj.
Propileje se dvigajo spet ponosite
V modrino nebá tako bele, častite
Na višavi!

Lepota helenska že gre iz grobov
Prerojena
In vstaja, oteta iz sužnjih okovov!
Premagala smrt in vekov je temôto,
Premagala črt in barbarov slepoto,
Pomlajena.

Le vstajaj, lepota helenska, na plan,
Ti paganska!
Le vrí, vrí, antike vir sveži, na dan!
Po tebi že naša je žejala duša;
Predolgo morila je, mučila suša
Nas krščanska . . .

Že minul je dolgi, veliki naš post!
Haleluja!
Pokore, askeze hinavske je dost!
Ne maramo biti več anahoreti!
Zdaj hočemo zopet s Heleni živeti!
Haleluja!

Zvonovi zvonijo veliko noč . . .
Haleluja!
Helenske kreposti spet vstala je noč

Vstal vzor je helenski od mrtvih prirodní,
Vstal duh zmagoviti antični svobodní!
Haleluja.

V OLIMPIJI.

Že zbran je v stadiju ves grški svet ...
Mladičev helenskih gledam cvet.

V Olimpiji sem torej zdaj častiti,
Gost danes sem v Olimpiji sloviti!

Na marmornih stopnicah tu sedim
Pa gledam v stadij ... Gledam in motrim.

Tekače in borilce, telovadce
Izurnjene, pogumne, čile mladce.

Kak krasna so telesa naga tá!
Po njih leskeče solnce se z nebá.

Ne morem se nadiviti njih moči
In vztrajnosti v umetni borbi vroči.

Le jeden cilj vsak vidi pred seboj,
Vsak misli le na zmage venec svoj.

Kako veselo je to tekmovalje!
Z napetostjo največjo gledam nanje.

Naprej, prekrasni sókoli, naprej!
Že čakajo sodniki, da čimprej

Zmagalce svoje obdarijo slavne!
Po zakonih navade starodavne.

Sedim in gledam plemeniti boj
Za čast očine, naroda razvoj.

V telesu lepem bivaj lepa duša!
Ta vzor Helen dokazati tu skuša,

Zato sestal se ves je grški svet,
Zato bori mladeničev se cvet.

O, krasna ti helenska harmonija
Duha s telesom!... Kallokagathija

Soglasju vzvišenemu je ime.
In kje živi soglasje to drugje

Ko v Palade Atene domovini,
V Apolovi sveti pokrajini!...

Predramim se iz sanj... Ej, kruti čas,
Skazil Olimpiji si ves obraz!

Olimpije ni več! Le razvaline
Še vidim tukaj tužne iz davnine.

Olimpije nekdanje tu več ni...
Ves svet Olimpija je naše dni!

O, MORJE...!

Devin pri Trstu.

O morje!... Ko neskončno hrepenenje
Razlivaš se v daljavo pred menoj
Nemirno, vekovito ko življenje.
Zamaknjen v čar sem tajnoviti tvoj.

Kako slovesno nad teboj leskeče
Se in bahantsko uka jasni dan!
Pod solčnimi poljubi vsa trepeče
Zrcalnosvetla, valovita plan.

O morje! Poezijo čudovito
Jaz tvojo pijem z žejnimi očmi;
Opojen s silo tvojo bajevito
Moj duh ko čoln črez sinjo plan leti.

Z razpetim jadrom plava, plava, plava,
Vse dalje, dalje plava, v nedogled . . .
V brezbrežnost širi se pred njim daljava,
V neznane kraje tja, v pravljичni svet . . .

Kje sem? Kod plovem! Kam si me zanesla,
Ti čarovita, svetla morska plan?
Gnan od vetrov letim, letim bez vesla . . .
Je li resnica ali diven san?

Tako bi gledal te, o morje moje,
In gledal te in gledal dan na dan,
Zamaknjen v čare in lepote tvoje,
Zamišljen v tvojo sinjevito plan.

Tako poslušal tvoje bi valovje,
Ki pljuska in se peni in šumi,
Zaganja se in buta ob skalovje,
Poljublja ga, objemlje in ječi.

In ne nagledal bi se te nikoli,
Pa naj bi gledal te do konca dni!
In ne naslušalo uho po volji
Nikoli bi se tvojih melodij!

AHASVER OZNANJA NOVO VERO. —

Jaz Ahasver, popotnik večni,
Jaz stari modrijan nesrečni,
Ki premišlujem svet
Že tisoč let,
Ki gledam bliskoviti čas
S preroškimi očmi
In vidim vse, karkoli se godi;
Heretik trdovratni jaz
Oznanjam vam izmučenim ljudem
Blodečim v mraku po planetu tem
Nov nauk danes, novo vero.
Poslušajte me, kakšno in katero!

Verujte samo v svojega bogá,
Ki ne kraljuje vrh nebá!
Ta bog se ni rodil iz fantazij
Preteklih dni.
Ta bog edino pravi,
Resnični, zdravi,
Neumrjoči
In vsemogoči —
To vaš je duh in vaš razum
In vaša moč in vaš pogum
In vaša vest
In vaša pest
In vaša dlan,
Ki delate ž njo dan na dan —
To bog je vaš! Le vanj verujte,
Pred drugim pa ne poklekujte!
V vas samih le živi vaš bog!
Ni drugega nikjer okrog!
Verujte v svojega bogá,

Verujte v svojega duha!
Le v prsih vaših bog živi
In v duši vaši plameni;
Po žilah vaših bog vaš polje.
Vaš bog — moč vaše to je volje!
Ta bog je naše dobe veličastni sin,
Ki vladaj s solčnih vas višin!
Verujte v sebe! To je Ahasvera
Nemirnega velika nova vera . . .

Verujte v sebe in pa v zemljo tó!
Tu vaše sveto je nebo,
Tu blaženi vaš raj
In tu vaš pekel je na vekomaj!
O, ljubite mi zemljo, to edino,
Resnično svojo domovino!
Iz zemlje matere se plodovite
Vi porodite.
Na njej prebivate,
Po njej prelivate
Svoj vroči znoj
In tu uživajte
Življenja delež svoj . . .
Na zemlji se končava,
V gomili se nehava
Vaš trudoviti pot —
Drugje nikod!
Kdor z „onim“ svetom vas tolaži,
Ta kaže raj vam v lepi laži!
Kdor z „onim“ svetom straši vas
In plaši vas,
On vas slepari!
O, ne verjémite prevari!
Kdo videl kdaj je „oni“ svet?

Pa vendar vam že tisoč let
O njem pripovedujejo
In pridigujejo . . .
Ne, ne! Posmrtni mistični nagradi,
Ki vam obetajo jo po navadi,
Vi ne verujte
In po fantomih rok ne iztegujte!
Posmrtni kazni,
Ki ž njo grozijo vam preroki razni,
Ne bojte se poslej!
Ne, ne! Na zemlji tej
Se mora poravnati
Veliki obračun! In tukaj greh
Se mora kaznovati!
Že v svojega življenja dneh
Zahtevajte plačilo
In povračilo
Za trud poštene svoj
In za preliti znoj!

Tako borite se,
Tako potite se
Nesoči s sabo svojega bogá
Na dnu srcá —
In vi ustanovite si raj sám!
To novo svojo vero vas uči
Vaš stari modrijan nesrečni,
Vas Ahasver, popotnik večni.

SLOVENSKI PESNIK.

O, tudi v moje bil je vdihnil grudi
Apolo poezije božji dar,
In v duše moje globočini tudi
Gori njegov ustvarjajoči žar.

O, tudi jaz jih gledam žive slike
Pred svojimi duševnimi očmi;
In drame vidim pisane, velike,
Kjer merijo sovražne se moči . . .

In tudi v mojem srcu zazvenijo
Srebrne strune, če na njih igra
Življenje svojo večno melodijo
O gorju in o radosti svetá . . .

Pa kaj! Naj še tako zanosno peva
Ubrana lira moja — sveti zvok
Njen v milijonov dušah ne odmeva.
Ah, ozek je slušalcev mojih krog!

Moj jezik na prestolih ne kraljuje,
V velikem svetu se ne govori:
Nikjer ne vlada in ne gospoduje,
Živi le skromno izza starih dni.

Svobode žejne, vroče pesmi moje
Svoboden narod ne posluša vnet . . .
Ponižnim sužnjem moja lira poje . . .
Potlačenega ljudstva sem poet!

Ne pojem narodu, ki hrabro rine
V ospredje se s pogumnim laktmi,
Ki brezobzirno brani čast očine,
Za svojo moč na svetu se bori.

Slabičem pojem, ki sami nesložni
Brez boja drugim se umičejo,
Ki v sužnosti le molijo pobožni
In na pomoč svetnike kličejo . . .

Ah, narod moj poetu kril ne dviga,
S svinčeno težo jih le vleče k tlom;
In srca ne bodri mu in ne vžiga
Ubogi moj, podjarmljeni moj dom...

In moja pesem, dasi ognjevit,
Zvenela, žal, ne bo iz veka v vek!
Širokemu ostane svetu skrita,
Dosegel ni ga njen čarobni jek.

In pride čas — in ljuba pesem moja
Bo v hladni knjižnici samevala
Pa sladki raj uživala pokoja;
Nikogar več ne bo ogrevala.

Pač! Neki solnčni dan jo vzame v roko
Vso prašno pesem mojo učenjak,
Pogrezne skoz naočnike globoko
Se v njen prelepi jezik poštenjak.

In majal bode glavo svojo sivo
In čudile se bodo mu oči:
„Hm, filologu čtivo zanimivo...“
Pa jezik ta se več ne govori...“

ŠAH NASREDDIN POTUJE.

„V stran, ljudje, v stran s cest in ulic!
Skrijte v hiše se berači
In vsi drugi postopači!
Kdor obleke nima praznje,
Kar izogni se, izgini
Tiho kam za voglom temnim!
Kajti danes tod potuje
S premstvom svetlim dvorskim svojim
Nasreddin, naš šah!“

In glasnik se peha, teka
Gor in dol po cesti prašni,
Da mu kaplje znoj z obličja;
Razpostavlja goste straže
S puškami in jatagani,
Koder bode jahal sivca
Skozi mesto šah . . .

Zagrmeli so topovi
In zapeli so rogovi!
Šah prihaja. Jezdi konja
Iskrega Ves z zlatom, s srebrom
Plašč obšit mu je dopetni,
A na beli ovčji šapki
Demant mu žari.

Jaha šah po mestu belem,
In med golih mečev dvema
Stenama se vije sprevođ
Pestri, dolgi, preslavnostni.
Strogo čuva dvorska straža
Šaha, da bi ne približal
Kak zarotnik se predrzen
Pa napadel ga.

Pa se vendar-le prerine
Derviš star in ves razcapan,
S snežnobelo dolgo brado,
Skozi ljudstva šumne gneče,
Med vojaki se izmuzne
Suh ko trska, pa naravnost
Stopi smelo pred vladarja
Kakor duh, pa ga pozdravi,
Reče mu tako:

„Šah! Ta straža, ki po poti
Z meči čuva ti življenje,
Zanesljiva ni nikoli!
Ako hočeš potovati
Po deželi svoji varno,
Vladaj Perze svoje modro,
Nepristrano in pravično!
Narod sam te bode stražil
S srcem zvestim in ljubečim,
A s ponosom moškim boljše
Nego ti-le sužnji tvoji
Plačani in neodkriti
Z meči golimi!“

In poslušal šah je starca,
Nagnil k njemu se je s konja,
Milostno se nasmehljaj mu
Pa mu stisnil v velo roko
Vbógajme cekin.

KARNEVALSKA PAROBOLA.

Šumi, razsaja karneval.
Kaj maskor prišlo je na bal!
Hej, godci godejo poskočno
Mazurko za zabavo nočno!
Z veseljem je nasičen zrak.
Lestenci svetli po dvorani
Žarijo kakor razuzdani.
Nocoj je dobre volje vsak ...

A tam v samotnem, tihem kotu
Pristopi „domino“ k „pierrotu“:
„No, kaj pa si, moj kum pierrot,

V ta mrtvi kot se skril tako?
Ko na otoku tu se kujaš!
In okrog tebe val na val
Peneči pljuska karneval!
In ti nocoj vse to zamujaš?!
Mar jesiha si se napil
Namesto sekta? Pokoril
Pozneje bodeš se še dosti
Lahko v velikem svetem postil
Nocoj tu vendar greh se dela!
Potem naj pride dan pepela!...
Tako si lep! Tvoj nos rudeči
V obrazu belem mi povšeči
Je res! Tvoj šiljasti škrljak
In pa ohlapne tvoje hlače —
Kako naj rečem ti drugače? —
Najlepši pustni si junak! “

Iz sanj predrami se pierrot
In razkorači se, obe
Zatakne v žepe si roké
Pa reče dominu: „Kako?
Ti vidiš tukaj pred seboj
Navaden karneval nocoj?!
Le karneval?... Ti pustni tič,
Mar višjega ne vidiš nič?
Jaz vidim več! Jaz vidim svet!
Zares prezanimiv pogled!
Svet sam je takšen karneval,
Le maškorada je življenje...
Pa glej to gnečo, to vrvenje,
Različnih maškor bujni bal!
Študiraj te ljudi! Poznaš
Katerega po pravem lici?

In veš li, kakšen je v resnici?
Ni vsak obraz očitna laž?
In misliš, le na karnevalu,
Na pisanem predpustnem balu
Da so okrinkani ljudje?
Moj domino! V življenju tudi —
Nikdar se preveč mi ne čudi! —
Vsak nosi krinko, to seve,
Da skriva mu obraz vsakdanji
In pa njegov značaj notranji,
Njegove prave misli, da,
Ki čuva jih na dnu srca . . .
Tako je, domino! Zato
Ušel sem na oazo to.
Stojim, sam norec, rajši v kotu
In norcem drugim ne na potu
Pa ti primerjam maškor bal,
Nocojšnji pustni karneval
Z življenjem samim in modrujem
In smejem se, filozofujem . . .

SREČA.

Solnce sije na Stambul ponosni,
Solnce sije jutrnjo po ljudstvu,
Ki se žuri pisano po mostu
Galatskem za kruhom gor in doli.
Solnce sije tudi Rizi v usta,
Ki se zleknil je po trgu prašnem
Len, razcapan, neumit in lačen.
Gleda Riza mladi, kak valijo
Mimo njega pešci se po cesti,
Gleda, puši tanko cigareto.

Pa približa se mu znanec Mehmed:
„He, prijatelj! Kaj si tu si pošlal
Navsezgodaj?! Solnčen dan je, Riza!
Vstani, pojdi z mano iskat sreče!“

„Sreče?! Tukaj je počakam rajši!
Morebiti najdem v prahu piaster;
Morebiti kdo kaj podari mi;
Morebiti pa odkod prikaže
Sreča sama se mi iznenada!
Ako pak ti, Mehmed, najdeš srečo —
Allah s tabo! — pridi mi povedat!“

V usta solnce je sijalo Rizi,
Mehmedu pa v hrbet, ko je tekal
In potil se ves dan po Stambulu.
In ko zadnji lesketali žarki
Po visokih so se minaretih,
In ko večer padal je na mesto,
Pride mimo Rize, ki še zmerom
Je lenaril tam na trgu prašnem,
Znanec Mehmed, truden ves in spehan:
„No, kako je, Riza, ali našel
Srečo si na trdem tem ležišču?“

„Slaba kaže, Mehmed, slaba kaže!
Allah noče mi poslati sreče.
Ves dan čakal tu zaman sem nanjo!“

„Veš li, Riza dragi, kaj je sreča?
Sreča — to ti zver je brzonoga,
Plaha, ki ne pride k tebi sama,
Nego treba ti jo je loviti!
Sreča — to pogum je, to je vztrajnost;
Sreča — roke delavne so, krepke,

Žuljave, ki ne bojé se dela.
Sreča, to so vroče potne srage,
Ki tekó ti po obličju zdravem . . .
Sreča, sreča, ljubi bratec Riza,
To možgani v glavi so napeti,
To skrbi so za svoj kruh vsakdanji,
To skrbi so mučne za življenje,
Sreča — to je borba neprestana,
Sreča, to za trud je tvoj plačilo!
Delal sem, ves ljubi dan sem delal
In prenašal sem tovore težke,
Da šibila že so se mi pleča —
Zdaj imam vse žepe polne piastrov!
Ulovil sem srečo brzonogo!
Pojdi je še ti lovit po mestu!“

SADRŽAJ.

	Strana		Strana
O A. Aškercu kao misliocu . . .	III	Na Kale-Mejdanu	67
IZABRANE PJESME.		Brat Slovak	68
Moja Muza	3	Pod Vavelom	69
Brodnik	5	Na Velegradu	69
Svetopolkova oporoka	6	Šumi, Marica	70
Anka	9	Pokaj	71
Pevčev brod	11	Delavčeva hči	71
Tri ptice	13	Božična pesem siromakova . . .	72
Svetinja	16	Večerna molitev širomakova . .	73
Celjska romanca	17	Fidruzi in Derviš	74
Balada o potresu	20	Skala v Savini	77
Čaša nesmrtnosti	21	Najlepši dan	78
Zimska romanca	25	Iškarjot	79
Kristus in Peter	27	Mutec osojski	81
Boj pri Pirotu	29	Mea Kulpa	83
Na sedmini	31	Herkulov kip	85
Dvorski norec	35	Perunov žrec	86
Mejnik	37	Poslednja straža	88
List iz kronike Zajčke	38	Ponočna potnica	90
Prva Mučenica	42	Bazarska parabola	92
Tabor	45	Afanasij Sjemjonovič	93
Stava	47	Pegaz in Osel	96
Kronanje v Zagrebu	55	Istorija o miru	98
Večna luč	59	Krišna	102
Vesni	59	Buddhova čudesa	103
Mi vstajamo	60	Caligulove igrače	106
Jaz	60	Sveti ogenj	109
V svet	63	Pramloča	111
I o železni cesti	64	Satanova smrt	113
Sopotnik	65	Kaznovani paša	120
V Husrev-Begov džamiji	66	Bajramska legenda	123
		Grešnik	125

	Strana		Strana
Čuj, veter piše razdivjan	128	V cerkvi „Krista spasilca“	167
Iz dnevnika starega pesimista	128	Kraljevič Marko	168
Luč iz neskončnosti	130	Ahasverjev tempelj	170
Ahasverjeva himna noči	132	Pesem izgnancev	172
Ahasver pod križem	134	Luterana kremenjaka testament	175
Delavčeva pesem o premogu	137	Na palubi	176
Buddha v Brahminski knjižnici	141	Kavarna „pri arabskem konju“	176
Fakir	143	Gizejska sfinga	178
List iz kronike Jurjevega kloštra	146	Velika noč na Akropoli	180
Pesnik Selim	152	V Olimpiji	183
Šejhova kočija	154	O, morje...!	184
Čudna dežela	156	Ahasver oznanja novo vero	186
Zanimiv slučaj	159	Slovenski pesnik	188
Portret	161	Šah Nasredin potuje	190
Iz „Zlatoroga“, Himna Sunca	162	Karnevalska parabola	192
Samovar	166	Sreča	194

Založništvo

(nakladništvo)

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg

v Ljubljani, Kongresni trg 2.

priporoča naslednje knjige in muzikalije:

Zbrani spisi.

Levstikovi zbrani spisi. Pet zvezkov broš. K 21—, v platno vez. K 27—, v polfrancoski vezbi K 29—.

Levstik je vreden ožji rojak Rašičana Trubarja in Stritarja. Tudi on se je globoko zarisal v zgodovino našega slovstva. S trpko besedo je bičal nedostatke v našem literarnem in političnem življenju; neumorno je pilil naš jezik in mnogo pripomogel k njegovi sedanji popolnosti. Toda ni se zadovoljil z mrzlo kritiko, ampak je v pesmih, polnih čuta, in povestih, polnih jedrnatega humorja, pokazal svojo resnično pesniško silo ter se postavil v vrsto naših klasikov. Kateri Slovenec ne pozna njegovih pesmi za otroke, ali njegovega „Ubežnega kralja“, ali njegovega tipičnega „Martina Krpana“?

Stritarjevi zbrani spisi. Sedem zvezkov poezij, pripovednih, estetičnih in kritičnih spisov. Prvi in drugi zvezek razprodana (nova izdaja se pripravlja). V platno vez. K 32'25.

Josip Stritar je naš Lessing. On nas je učil estetike in je svoje dovršene nauke podprl z mojstrskimi zgledi. Koliko časti zasluži, pokazala je Ljubljana in pokazal ves slovenski narod ob njegovi sedemdesetletnici.

Tavčar Iv., dr., Povesti. 1. zv.: Ivan Slavelj, Med gorami in dr. 2. zv.: Otok in Struga, Soror Pia i. dr. 3. zv.: Ivan Solnce, Grajski pisar. 4. zv.: Tiberius Pannonicus, Vita vitae meae in dr. 5. zv.: Mrtva srca, 4000. Vsak zvezek broš. K 2'70, v platno vez. K 3'30, v polfrancoski vezbi 4'50.

Pesmi i. dr.

Anton Aškerc, Balade in romance. II. izd. Vez. K 4—. Lirske in epske poezije. Vez. K 4—. Nove poezije. Vez. K 4—. Četrti zbornik. Vez. K 4'50. Izmajlov. Broš. K 2—. Primož Trubar. Vez. K 3—. Poslednji Celjan. Broš. K 3—, vezano K 4'50.

Anton Aškerc je znani po svoji neupogljivi značajnosti. In prav ta močatost odseva iz vseh njegovih pesnitev. Polotil se je v njih vseh znamenitih dogodkov slovenske zgodovine in najtežjih duševnih problemov človeštva. Izza svojih potovanj širom prostrane Rusije, aktualnega Balkana, slikovitega Orienta in starodavnega Egipta nam je podal pesniško in resnično sliko teh dežel.

R. Baumbach, Zlatorog. Planinska pravljica. Poslovenil A. Funtek. Vez. K 4—.

Nemški pesnik Baumbach, ki je rad pohajal naše lepe planine, se je navdušil za narodno pripovedko iz Triglavskega pogorja o „Zlatorogu“ ter o nji podal svojim rojakom knjigo polno krasot, ki je med njimi doživela vsled svoje nenavadne priljubljenosti nebroj izdaj. Anton Funtek je dal temu prelepemu vencu balad in romanc dovršeno slovensko obliko.

Funtek Anton, Godec. Epska pesem poleg narodne pravljice o Vrbskem jezeru. 100 str. Vez. K 2-50.

Golar Cvetko, Pisano polje. Broš. K 1-80, vez. 2-80.

R. Maister, Poezije. Broš. K 2—. Vez. K 3—.

Maister-Vojanov je v svojih „Poezijah“ zbral svoje pesniške proizvode, ki so beli dan zagledali v „Zvonu“. To zbirko prištevamo lahko med najboljša dela naše moderne lirike. Odlikujejo jo mnoge lepe nove misli, značilne poante, zdrav humor in bistri belokranjski jezik. Berejo se te pesmi kakor prave narodne pesmi — lepše hvale ni za nje.

Molè Vojeslav, Ko so cvele rože. Broš. K 2—, vez. K 3-20., vez. z zlato obrezo 3 60.

Dr. France Prešeren, Poezije. Priredil prof. Luka Pintar. Za stoletnico pesnikovega rojstva je najina tvrdka priredila dve izdaji „Poezij“, eno okrašeno z res lepimi podobami, ki nam predočujejo najznamenitnejše momente iz pesmi, balad in „Krsta pri Savici“, broš. K 5—, v platno vez. K 6-40, elegantno v usnje K 10—, drugo pa preprosto, toda zelo lično, za navadno rabo, broš. K 1—, vez. K 1-40.

France Prešeren, naš in sploh jugoslovanski prvi lirski pesnik, le znan po vsem svetu. Poznavajo ga pa iz dobrih prevodov tudi Nemci, Italijani in Švedi. Tem bolj je vsakega Slovenca dolžnost, da ga dobro pozna, in vsak izobraženec naj bi znal večino njegovih pesmi na spomin. Zato bi morale biti Prešernove pesmi v vsaki slovenski hiši.

Scheinigg J., Narodne pesmi koroških Slovencev. 16° 463 str. Broš. K 2—. vez. K 3-30.

Pripovedni spisi.

Cankar. Ob zori. S podobami (izdelal Mat. Jama). Broš. K 3.—

F. M. Dostojevskij, Zločin in kazen. Roman v šestih delih z epilogom. Prevel Vladimir Levstik. 3 zvezki, skupaj vez. K 13.—

Govékarjeva Minka, Ruska moderna: Gorkij, Andrejev, Skitalec, Bunin, Čirikov. Novele in črtice. Broš K 4.— vez. K 6.—

Slavoj Klepec, Aforizmi in citati. Broš. K 2'50, vez. K 3'50.

Z dobrim okusom je Slavoj Klepec v tej knjigi zbral 1086 aforizmov in citatov iz slovenske književnosti ter jih uredil po abecednem redu. V knjigi se zrcali mišljenje in čuvstvovanje odličnih slovenskih pisateljev, mislecev in pesnikov. „Aforizmi in citati“ niso, da bi jih čitatelj prebiral zdržema; ali pomalem uživani, podajajo čvrsto duševno hrano, zlasti ker odpirajo širok pogled v veliki razvoj slovenske književnosti od Prešernovih časov do današnjih dni. Tukaj so zbrane raznotere dragocenosti, ki bi bile na čast tudi vsakemu velikemu narodu.

Dr. V. Korun, Spake. Satire, humoreske i. dr., 8°, 182. strani. Broš. K 1'60, vez. K 2'40.

S takó žgočim sarkazmom, ironijo in samopersiflažo še ni kmalu kdo osvetil smešnosti našega dejanja in nehaja kakor dr. Korun v svojih Spakah. Kar pa njih čitanje napravlja velezabavno, je poleg duhovitosti poant in izrazitosti jezika zlasti blagodejen humor, ki — z eno edino izjemo — veje iz njih. In ravno zato, ker se zna pisatelj našim navadam tako presrčno smejati, je videti, kakor da bi hotel reči: „Takile smo vsi, ki smo krvavi pod kožo! In naravno, da smo; ker sicer bi ne bili ljudje“.

Maupassan Guy de, Novele. Iz francoščine preložil dr. Ivo Šorli. Obsega: Debeluška — Oskrbnik — Vrvica — Morilec — Srečanje — Končano — Pijanec — Nekdaj — Pismo, ki so ga našli pri utoplencu — Poleno — Resnična dogodka — Razbita ladja. 220 srani. Broš. K 3.—, vez. K 4.—.

Fr. Ks. Meško, Mir božji. Povesti in črtice. Broš. K 2'50, vez. K 3'50. **Ob tihih večerih.** Povesti. Broš. K 3'50, vez. K 5.—.

Iz povesti in črtic, ki jih je priljubljeni pripovedovalec Fr. Ks. Meško podal v tej lični knjižici, veje res „Mir božji“.

Vse so zajete iz pravega narodnega življenja in spisane v pravem živem narodnem duhu in jeziku, in povsod so neusiljivo raztreseni zlati nauki, kakor dragoceno sadje med dehtečim cvetjem.

Biblioteka pisateljev sedanje dobe:

I. i III. zv.: Anton Novačan, Naša vas, I. del. Broš. K 3—, vez. K 450. — **II. del.** Broš. K3—, vez. K 450.

A. Debeljak piše v št. 5 „Ljubljanskega Zvona“ z dne 5. maja 1912:

Anton Novačan, Naša vas, I. del. Evo vam iskrene, sugestivne knjige, kakor je nisem že dolgo čital v domačem jeziku! Ni še epopeja naše vasi — táke pričakujemo šele v tretjem zvezku — ampak muzivno zložena, bleščava plošča, v kateri ima vsak kamen svojo ceno v predočitvi vaškega značaja ...

Delo tvori organsko celoto, najsi so posamezni predmeti jako pestrobojni. Tudi če ni vaša duša podobna klavirju, kjer se vsaka poedina struna odzove temu ali onemu sorodnemu zvoku, gotovo najdete pri raznovrstni izbiri nekaj zase. Osobito slovenskim mladenkam in doyzetnim nepostarancem raznih letnic bodo prijali filmi entuzijasta Novačana, posuti s cvetnim prahom prisrčnega simpatiziranja z rodno grudo in tlačnim rododom... Da smo v Franciji, bi jo dali našim malčkom v roke... Ali postane avtor „Naše vasi“ kdaj naš Bartsch? ...

Nad vse prijazen sprejem, ki ga je bil mladi pisatelj vobče deležen o priliki izdaje I. dela njegovega ciklusa „Naša vas“, naju navdaja z upanjem, da bo tudi II. del te zbirke, ki je baš izšel, prav tako ugajal.

II. zv.: Pugelj Milan, Ura z angeli. Broš. K 3—, vez. K 450.

Prav spretno je priljubljeni avtor Milan Pugelj zbral tu vrsto mičnih novel in pripovedk, ki se odlikujejo po izborni opazovalni zmožnosti ter lepem in gladkem jeziku. — Uverjeni smo, da bo ta II. zvezek že priljubljene zbirke pisateljev sedanje dobe prav tako ugajal kakor Novačanov ciklus novel „Naša vas“.

Milan Pugelj. Mali ljudje. Broš. K 3—, vez. K 4—. V tej knjigi je pisatelj zbral devet povesti, ki se odlikujejo z živo realistiko in so psihološko dovolj poglob-

ljene. Majhni ljudje nastopajo v njih, razmere so vsakdanje, zapletkov ni posebnih, toda vse je ostro opazovano in očrtano, zategadelj pa tudi zanimivo do konca. Najbolj so se posrečile pisatelju slike iz preprostega kmetiškega življenja, med njimi zlasti „Zimska pot“ in „Osat“ s svojo pretresljivo tragiko. — Knjigo krasi naslovna slika polna ubranosti, izdelek slikarja M. Gasparija.

H. Sienkiewicz, Mali vitez. Roman iz poljske zgodovine (z mnogimi lepimi podobami). Razprod. — (Nova izdaja se pripravlja).

Rodbina Polaneških. Roman (z mnogimi lepimi podobami). Trije zvezki Broš. K 10—. lično vez K 16—, skupaj vez. K 13—.

Ivo Šorli, Novele in črtice. Vsebina: Dobro jutro. Stric Ivan. Tolažnica. Ko mrejo mlada srca. Brez tragike. Iz teme v temo. Povest o neki drugi. Izlet na Visoko goro. Na ovinku. Zemljiškoknjižni izpisek. Literarna ljubezen. Vez. K 3'60.

Ivo Šorli, Pot za razpotjem. Roman, vez. K 3'—.

Dr. Ivo Šorlija „Novele in črtice“ so slike iz vsakdanjega življenja, mnogovrstne po snovi, polne finega opazovanja, nikdar banalne. Kar jih posebno odlikuje, to je njih nedosežni zvaljivi dialog in zdravi neprisiljeni, kjer je na mestu, tudi buršikozni jezik. — „Pot za razpotjem“ nas vodi v malo življenje — naše življenje — pravzaprav edino, ki ga dobro pozna devetindevetdeset odstotkov izmed nas. Milieu te povesti je zelo aktualen. Glavna junaka sta ji nadčlovek, idealni župnik Orel in njegov mladi kaplan, ki stoji kakor Herkul na razpotju, pa se srečno izvije iz mreže, ki mu jo je nastavila strast, ter najde pravo pot do svojega vzvišenega poklica.

Oton Zupančič, Samogovori. Broš. K 3'—. Vez. K 3'70.

V svojih „Samogovorih“ gleda znani poet na dno svoje duše, zatira pojave sentimentalnosti in mehkote, ki se mu bude, ter se bodri k „prebujenju“. Pravo geslo tem pesnim je:

Kuj me, življenje, kuj!

Če sem kremen, se raziskrim,

če jeklo, bom pel,

če steklo, naj se zdrobim.

Oblika je mnogovrstna, vedno pa dovršena in bujno slikovita. Najgloblje misli so v zadnjem domorodnem delu.

Spisi za mladino.

Brezovnik Anton, Zvončeki. Zbirka pesnij, lirskih in pripovednih, za šolo in dom. Vez. K 1:50.

Dimnik Jak., Avstrijski junaki. Zgodovinske slike. S 17 podobami. Vez. K 1:80. Broš. K 1:50.

Kosi Anton, Zlate jagode. Zbirka basni za slovensko mladino in za preprosto ljudstvo. Vez. K 1.—.

Majar-Campe Odkritje Amerike. I. del.: Kolumbus II. del.: Kortes III. del.: Pisaro. Ta znamenita, istotako zabavna kakor poučna knjiga slovečega pedagoga kaže, kako naj se vzorno združuje stvarni pouk z moralnim. Vsi trije zvezki trdo vez. K 2.—.

Dežela Ienuhov. Pravljica s podobami. K —20.

Pepelka. Pravljica s podobami. K —20. Velika izdaja. K —60.

Pritlikovec. Pravljica spodobami. K —20.

Robínzon. Pravljica s podobami. K —20.

Rdeča Kapica. Pravljica s podobami. K —20.

Snegulčica. Pravljice s podobami. K —20. Velika izdaja. K —60.

Trnjeva rožica. Pravljica s podobami. K —60.

Razno.

Franke Ivan, Umetno ribarstvo. S slikami. Broš. K 1.—.

Haymerle, Dr. Fr. Životopisni obrazi iz obsega obrti, umetnosti in industrije. Preložil A. Funtek. Vez. K 1.—.

Levec Janez, Lepopisne vaje. Navodilo za pisanje brez lineature K 2.—

Ova je knjiga štampana dopuštenjem nakladne knjižare Ig. pl. Kleinmayra i Fed. Bamberga u Ljubljani, te privolom rodjakâ i nasljednika pjesnikovih.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00155-2

00000194327

